

สำหรับการเตรียมการเพื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นั้น เกาหลีได้วางหลักเพื่อประชาชนของตนให้เป็นมนุษยชน (establish humanism) สมณะ (refinement) ทรงความรู้ (informativeness) มีสวัสดิการ (human welfare) และทัศนคติกว้าง (open-mindedness) โดยพยายามให้พึ่งตนเอง (raise a self-reliant individual) มีความเป็นอิสระ (equipped with a distinct sense of independence) มีความคิดสร้างสรรค์ (a creative individual with a sense of originality) and มีจริยธรรม คุณธรรม จิตใจสูงและเป็นประชาธิปไตย (and ethical individual with sound morality and democratic citizenship)

การศึกษาในเกาหลีเริ่มจากการศึกษานอกระบบ (informal practice) ตามด้วยการศึกษาในระบบ (formal education) ต่อมาตอนปลายศตวรรษที่ 19 เกิดมีระบบโรงเรียนสมัยใหม่ และมีการจัดตั้งสถาบันแห่งชาติกับโรงเรียนเอกชนโดยคริสเตียนมิชชันนารีและกลุ่มผู้รักชาติ ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาผลิตผู้นำออกไปช่วยฟื้นฟูประเทศในอนาคต

ในช่วงปี พ.ศ.2503-2517 เกาหลีมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมก่อให้เกิดการขยายตัวของการศึกษาเป็นอย่างมาก ทำให้จำนวนนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นจนล้น ขนาดของโรงเรียนเล็กไป ขาดครูที่มีคุณภาพ ขาดแคลนอุปกรณ์การสอน เกิดการแข่งขันกันในเรื่องของการสอบเข้า ฯลฯ ดังนั้นเกาหลีจึงใช้มาตรการปรับรื้อระบบใหม่ เพื่อให้การศึกษาเข้าสู่ระบบที่เหมาะสม นโยบายได้แก่

- ✧ ปรับรื้อระบบครูศาสตร์การให้การศึกษาด้านอาชีพครู (reform teacher education system)
- ✧ ยกระดับมัธยมศึกษาเป็นวิทยาลัยครู 2 ปี และสร้างมาตรฐานวิทยาลัยการศึกษาเป็นการศึกษา 4 ปี
- ✧ สร้างบัณฑิตวิทยาลัยด้านการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อการศึกษาอาชีพครู
- ✧ ยกเลิกการสอบเข้ามัธยมศึกษาตอนต้น
- ✧ นำระบบทดสอบเบื้องต้นเข้ามหาวิทยาลัยเพื่อจัดช่องว่างเรื่องคุณภาพระหว่างโรงเรียนมัธยมด้วยกัน
- ✧ ขยายมหาวิทยาลัยภูมิภาค (provincial universities) และสร้างวิทยาลัยระดับกลาง (junior college) ขึ้น

ในปี พ.ศ.2523 เกาหลีได้พยายามจัดขนาดการศึกษาตามปกติ แต่มุ่งเน้นด้านคุณภาพโดยกำหนดไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญถึงด้านการศึกษาตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในลำดับต้น ๆ ในการให้การศึกษาเพื่อผลิตทรัพยากรบุคคลและได้ปฏิรูปการศึกษาของประชาชนโดยเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์และการศึกษาตลอดชีวิต

- ยกเลิกการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของแต่ละมหาวิทยาลัยและหันมาใช้ผลการเรียนในระดับมัธยมแทนในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย
- ใช้ระบบให้โควต้าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
- ใช้ระบบการศึกษาแบบสื่อทางไกล

- เริ่มจัดเก็บภาษีการศึกษาเพื่อเป็นแหล่งเงินสำหรับการลงทุนด้านการศึกษา
- รัฐบาลออกพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบ และ พรบ. สนับสนุน การศึกษาระดับอนุบาลเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ในเดือนมีนาคม 2528 เกาหลีตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิรูปการศึกษาของ ประธานาธิบดีอยู่ในกำกับดูแลของประธานาธิบดีโดยตรง โดยมีเป้าหมายในการให้การศึกษาแก่ ประชากรเกาหลีเพื่อการผลิตผู้นำที่มีคุณค่าสู่ศตวรรษที่ 21 ต่อมาในปี 2530 คณะทำงานจึงได้เสนอ บัญญัติ 10 ประการดังต่อไปนี้

- ปฏิรูประบบโรงเรียน (Reform of the school system)
- ปฏิรูประบบการสอบเข้า (Reform of the entrance examination system)
- สร้างความทันสมัยให้แก่โรงเรียน (Modernization of school facilities)
- รับครูที่มีคุณภาพเข้าทำงาน (Recruitment of qualified teachers)
- ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการศึกษา (Renovation of educational contents and methods)
- พัฒนากำลังคนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Development of high-level manpower in science and technology)
- มุ่งให้อุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Pursuit of excellence in higher education)
- จัดการบริหารด้านการศึกษาให้เข้าระบบ (Establishment of a consistent educational administration)
- ให้อิสระแก่การบริหารการศึกษาของท้องถิ่น (Autonomy in local educational administration)
- ทุ่มการลงทุนด้านการศึกษา (Drastic increase in education investment)

ข้อเสนอแนะนี้ได้รับการตอบสนองและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ต่อมาใน เดือนพฤษภาคม 2531 จึงตั้งคณะกรรมการศึกษากลาง (Central Educational Committee) ขึ้นเป็น คณะกรรมการที่ให้คำปรึกษาแก่กระทรวงศึกษาธิการ (Advisory Council)

สำหรับในอนาคตคือตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นไปนั้น เกาหลีคาดหวังว่าศึกษา ของชาติจะเจริญก้าวหน้าโดยเน้นคุณภาพการศึกษาและสวัสดิการการศึกษา (educational welfare)

เกาหลีเน้นคุณภาพการศึกษามากกว่าปริมาณ และมุ่งเป้าไปที่ความต้องการ การศึกษาของประชากร โดยขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นการศึกษาสู่ปวงชนและเพิ่มโอกาสในการ ศึกษาในระดับสูง ในช่วงนี้เป้าหมายของการศึกษาคือให้ประชากรพึ่งตนเองได้และพัฒนาชาติได้

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เป้าหมายการศึกษาของเกาหลีให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวเกาหลีเพื่อเป็นผู้นำตามความคาดหวัง (Education of Koreans as the Prospective Leaders for the 21st Century) ดังนั้นจึงมีการกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามต้องการคือ เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพดี (accomplishment of sound personality) มีความเป็นเลิศ (pursuit of excellence) ส่งเสริมความเป็นอิสระ (promotion of autonomy) สำนึกในความเสมอภาค (realization of equality) และมีความหวังในอนาคตที่ดีกว่า (enhancement of hope for a better future) ทั้งนี้โดยขยายและปรับปรุงโอกาสของการศึกษาด้วย

การศึกษาของเกาหลีใช้ระบบ 6-3-3-4 มี กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาซึ่งใช้มาตั้งแต่ปี 2492 และยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันซึ่งในมาตรา 31 ได้ระบุหลักของการให้การศึกษาไว้ดังนี้

1. ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาเท่า ๆ กัน ตามความสามารถ
2. ประชากรเกาหลีจะต้องให้บุตรได้รับการศึกษาอย่างน้อยระดับประถมศึกษาและการศึกษาอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้
3. รัฐให้การศึกษาภาคบังคับฟรี
4. กฎหมายให้การประกันในด้านความเป็นอิสระทางวิชาการ (academic freedom) ความเชี่ยวชาญ (expertise) ไม่เอาเปรียบ (nonpartisanship) และความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (autonomy of universities)
5. รัฐจะต้องส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (life-long education)
6. กฎหมายกำหนดความเกี่ยวพันพื้นฐานกับสถาบันการศึกษาและการดำเนินการไว้ทั้งการศึกษาในและนอกระบบ การให้การสนับสนุนด้านการเงินและสถานภาพครูอาจารย์

นอกจากนี้แล้ว กฎหมายการศึกษามาตรา 81 ยังได้ระบุไว้ว่า “ประชากรทุกคนมีโอกาสเท่า ๆ กันในการได้รับการศึกษาไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด เพศใด ไม่ว่าจะมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร” และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เกาหลีได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาในหลายระดับดังนี้คือ

- ✧ โรงเรียนประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย ตลอดจนวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
- ✧ วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัยทางอากาศและมหาวิทยาลัยเปิด
- ✧ โรงเรียนพาณิชยการและพาณิชยการชั้นสูง
- ✧ โรงเรียนประชาชนและโรงเรียนชั้นสูงของประชาชน (Civic Schools & Civic High Schools)
- ✧ โรงเรียนพิเศษ
- ✧ โรงเรียนอนุบาล
- ✧ โรงเรียนอื่น ๆ

อุดมศึกษาในประเทศเกาหลีใต้

ปัจจุบันระบบอุดมศึกษาในเกาหลีใต้ จำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. วิทยาลัย และ มหาวิทยาลัย
2. วิทยาลัยครู และ วิทยาลัยทางการศึกษา
3. วิทยาลัยชุมชน (Junior colleges)
4. มหาวิทยาลัยเปิด (Air and Correspondence University, and Open universities)
5. วิทยาลัยวิชาชีพต่าง ๆ

ทุกประเภทอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ (MOE/Ministry of Education)

จุดประสงค์ของการศึกษาเกาหลีใต้ คือ การสอนและศึกษาทฤษฎีพื้นฐานทางวิชาการ และประยุกต์วิชาการเหล่านั้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและชุมชน โดยมีระยะเวลาในการศึกษา 4-6 ปี

ในปี พ.ศ.2528 รัฐบาลได้จัดตั้ง Korea National University of Education เป็นเสมือนสถาบันทางครุศึกษา ที่ทำหน้าที่ดูแลด้านคุณภาพของผู้สอนในระดับอุดมศึกษา ทั้งในแง่ผลของการสอน เจตคติ และบุคลิกภาพ

เกาหลีใต้ประกาศใช้ระบบการสอบ Entrance ระบบใหม่ ในปี พ.ศ. 2534 และมีผลในปี พ.ศ.2537 โดยพิจารณาจาก High School Achievement และคะแนน ที่ได้รับจากการทดสอบจาก Scholastic Achievement Test ซึ่งในส่วนหลังนี้จะเป็นการทดสอบใน 3 ด้าน คือ ภาษาเกาหลี คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โดยเน้นในด้านความสามารถในการใช้ทักษะ และความสามารถในเชิงวิเคราะห์

นอกจากนี้ ได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในเขตภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการกำลังคนทางภาคอุตสาหกรรมโดยจัดตั้งในรูปของ Junior College 3 ปี โดยเน้นการเปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล

ในปี พ.ศ.2537 มีนักศึกษา 1,132,437 คน ลงทะเบียนเรียนในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย 131 แห่ง นักศึกษา 18,291 คน ลงทะเบียนเรียนใน วิทยาลัยครู 11 แห่ง และ นักศึกษา 109,983 คน เรียนอยู่ในบัณฑิตวิทยาลัย 368 แห่ง

วิทยาลัยชุมชนซึ่งเป็นโครงการจัดการศึกษา 2-3 ปี ได้รับการเรียกร้องจากประชาชนให้ขยายการเปิดรับมากขึ้น เพื่อให้ผลิตกำลังคนสนองตอบต่อการเจริญเติบโตทางภาคอุตสาหกรรมซึ่งเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดจนมีผู้นิยมเรียนใน Junior College เพิ่มขึ้น ซึ่งจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาในวิทยาลัยชุมชนก็คือ การผลิตผู้ชำนาญการระดับกลางโดยการประสานความรู้ในเชิงทฤษฎี และการปฏิบัติเข้าด้วยกัน สำหรับสาขาที่เปิดสอนได้แก่ ประมง เกษตร

พยาบาล บริหารธุรกิจ คหเศรษฐศาสตร์ ศิลปะ และการกีฬา ในการรับสมัครผู้เข้าเรียนใน Junior College นั้น ใช้เกณฑ์ School Achievement, Scholastic Achievement Test, Main Entrance Examination การสัมภาษณ์ และ Aptitude Test ประกอบการพิจารณา

ร้อยละ 30-50 ของจำนวนนักศึกษา 1 ปี จะถูกกันไว้สำหรับผู้สำเร็จระดับอาชีวศึกษาในสาขาเดียวกันกับที่เปิดสอน ถึงแม้ว่า Junior College จะมีจุดมุ่งหมายในการผลิตแรงงานฝีมือระดับกลางก็ตาม แต่ก็เปิดกว้างให้ผู้จบการศึกษาสามารถศึกษาต่อได้ในระดับมหาวิทยาลัยได้

8.1.2 อุดมศึกษาในยุโรป

การศึกษาในยุโรปมีความแตกต่างกันมาก ซึ่ง Mc Rae [1] ได้เปรียบเทียบไว้ดังนี้ ในอังกฤษมัธยมศึกษามีคุณภาพสูงและในระดับอุดมศึกษาก็สามารถผลิตบัณฑิตในระดับผู้นำของโลกและมีประสิทธิภาพสูง แต่เมื่อดูผลเฉลี่ยทั่วไปแล้วผลที่ได้รับส่วนใหญ่จะต่ำ นักเรียนที่เรียนนอกระบบจะไม่ได้รับการฝึกอบรมทางเทคนิค ให้เข้มแข็งได้เท่าเยอรมนี โดยทั่วไปจะพบว่านักเรียนบริหารธุรกิจจะได้รับการศึกษาดำ เช่น มีเพียงร้อยละ 24 เท่านั้นที่เป็นผู้บริหารอาวุโสที่มีปริญญา ซึ่งต่างกับสหรัฐและในญี่ปุ่นที่มีถึงร้อยละ 85, ในขณะที่เยอรมันตะวันตกมีถึงร้อยละ 62 และฝรั่งเศสร้อยละ 65 อย่างไรก็ตามอังกฤษได้ให้นักบัญชีในด้านการบริหารจัดการในสัดส่วนที่สูง ซึ่งจะเป็นด้วยเจตนาเพื่อให้เป็นนักบริหารด้วยหรือไม่นั้นไม่ชัดเจน แต่ก็เป็นส่วนที่เอกชนเกื้อหนุนให้การศึกษาได้ดีทดแทนรัฐ อังกฤษให้การศึกษาโดยมุ่งสู่มวลชน ให้ทุกคนมีโอกาสในการศึกษา และใช้การศึกษานอกระบบมุ่งในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่อังกฤษประสบความสำเร็จ เช่นในด้านศิลปะและความบันเทิง

ปัญหาของระบบการศึกษาของเยอรมันแตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ ในยุโรปโดยเฉลี่ยมีคุณภาพสูงแต่ก็ต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายสูงไปด้วย ซึ่งทำให้ระบบอุดมศึกษาของเยอรมันไร้ประสิทธิภาพโดยมีอัตราออกจากมหาวิทยาลัยก่อนจบการศึกษาสูง เยอรมันต้องใช้เวลาการศึกษายาวนานถึง 7 ปี จึงจะเท่ากับอังกฤษสอน 4 ปี นอกจากนี้ในบางสาขาอันเป็นที่นิยมเช่นสาขาบริหารธุรกิจประมาณร้อยละ 40 ของผู้สำเร็จการศึกษาจะมุ่งศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ซึ่งทำให้ผู้มีสมองเลิศไม่ได้เข้าทำงานในขณะอายุน้อย ผลเสียจึงเกิดขึ้น 2 ประการคือ นิสิตต้องใช้เวลาเรียนนานเกินสมควรเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสนับสนุนและประการที่สอง ไม่สามารถจะเข้าทำงานตามความต้องการของตลาดได้ทันทั่วทั้งที่ตามความต้องการของนายจ้าง เท่ากับเยอรมันฝึกคนเพื่อทำงานในอดีตไม่ใช้งานในอนาคต

การศึกษาในมหาวิทยาลัยของฝรั่งเศสและอิตาลีก็เช่นเดียวกันจะต้องใช้เวลาถึง 6 ปี ถึงจะได้รับปริญญาแรกหรือปริญญาตรี เมื่อจำนวนนิสิตซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ทำให้มหาวิทยาลัยมีทรัพยากรไม่เพียงพอที่จะสอนนิสิตให้ครบถ้วนได้ และก็ยังมีความกระทบมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เป็นข้อถกเถียงได้ว่าไม่มีมหาวิทยาลัยประเทศต่าง ๆ ในยุโรปที่อยู่

ในระดับยอดทัดเทียมสหรัฐและสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์เยอรมันเอง และศาสตราจารย์ Lord Dahrenclof ซึ่งเป็นอดีตผู้ตรวจการอีซี (E C Commissioner)

อุดมศึกษาในยุโรปเมื่อเทียบระบบทั้งหมดจึงสามารถผลิตผู้สำเร็จการศึกษามาได้เพียงครึ่งเดียวของสหรัฐหรือญี่ปุ่น และในเวลาเดียวกันก็มีแนวโน้มที่จะแยกระหว่างวิทยาศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยเด็ดขาด ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถสื่อความหมายให้คนทั่วไปเข้าใจได้ ในเวลาเดียวกันผู้สำเร็จการศึกษาในด้านสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ เช่นศิลปกรรมศาสตร์ได้ใช้เทคโนโลยีที่ผิดพลาด เพราะไม่มีความรู้ที่เป็นพื้นฐานเหล่านี้

ภาพที่ปรากฏในการศึกษาของยุโรปจึงอยู่ในลักษณะผสม ยกเว้นอังกฤษแล้วประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นขาดความเป็นสุดยอดที่จะทัดเทียมสหรัฐอเมริกา และไม่สามารถที่จะรักษามาตรฐานสูง โดยเฉลี่ยให้คงที่ได้เหมือนญี่ปุ่นหรือเกาหลีใต้

นอกจากนี้สิ่งที่เป็ปัญหา ก็คือรัฐธรรมนูญของหลายประเทศ เช่น เยอรมันและฝรั่งเศสได้กำหนดให้ประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภา มีระบบเศรษฐกิจผสมผสานระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยมเพื่อป้องกันการผูกขาด และขยายอำนาจโดยไม่มีขอบเขตของนายทุน ตามทฤษฎีและแผนเศรษฐกิจของอัลเฟรด มิลเลอร์-อาร์มาร์ก และวัลเตอร์ ออยเคน (Alfred Muller Armack/Walter Eucken) ทำให้ประเทศเหล่านี้มีระบบดูแลจัดการสาธารณูปโภค และประกันสังคมขั้นพื้นฐานให้พลเมือง ซึ่งหมายถึงพลเมืองของรัฐมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ การบังคับให้นิสิตมหาวิทยาลัยต้องเสียค่าใช้จ่ายเหล่านี้จึงเป็นก้าวใหม่ของประเทศเหล่านี้ ที่ถอยห่างจากปรัชญาสังคมนิยมประชาธิปไตยสู่ระบบทุนนิยมแบบอเมริกันมากขึ้น เช่น ฝรั่งเศสซึ่งเริ่มใช้บังคับในปี พ.ศ.2539 ทำให้เกิดปัญหาเดินขบวนต่อต้านขึ้น และเยอรมันก็จะเริ่มโดยบังคับให้นิสิตต้องเสียค่าลงทะเบียนคนละ 100 DM ต่อเทอม ตั้งแต่ฤดูร้อนปี พ.ศ.2540 เป็นต้นไป ซึ่งไม่เป็นการร่ายนั้ที่จะเปลี่ยนแปลง

ระบบการศึกษาที่จะต้องใช้เวลายาวนานของประเทศเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่จะดึงดูดนักเรียนต่างชาติเข้ามาเรียน ทำให้มหาวิทยาลัยบางแห่งดำริที่จะจัดหลักสูตรการศึกษาปริญญาโทเพียง 2 ปีสำหรับนักเรียนต่างชาติ ซึ่งโดยปกติเคยกำหนดให้ 4 ปี แต่ความเป็นจริงต้องใช้เวลา 5-7 ปี ทำให้เกิดลักษณะมาตรฐานที่แตกต่างกันขึ้น

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ก็คือความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน หากแต่การศึกษาจะสามารถเชื่อมโยงและนำไปสู่ความเข้าใจ ร่วมกันได้ ดังนั้น the European Commission จึงมีนโยบายในการให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงบัณฑิตศึกษา โครงการดังกล่าวจัดตามความจำเป็นและความต้องการของประเทศพันธมิตร [104] โดยพิจารณาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรม

E C จึงได้วางเป้าหมายในการช่วยเหลือให้การศึกษาแก่ประเทศ ASEAN เพื่อประโยชน์ร่วมกัน และได้เริ่มโครงการร่วมกันในระดับอุดมศึกษา เช่น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษานานาชาติกับ Asian Institute of Technology และโครงการยุโรปศึกษา (European Studies) กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับในระดับบัณฑิตศึกษาก็เริ่มโครงการใหม่เป็นโครงการนำร่องได้แก่ Junior EU-ASEAN Exchange Programme เป็นต้น ส่วนประเทศอื่น เช่น ประเทศกัมพูชานั้น E C กำลังเร่งช่วยเหลือในส่วนของระบบการศึกษาระดับประถม เนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเป็นหัวใจของชาติไทยและการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่จะนำไปสู่การจ้างงานและการกระจายรายได้ความเสมอภาคและยังก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่หรือสุขอนามัยต่าง ๆ อันจะนำประเทศกัมพูชา ไปสู่อนาคตที่ดีขึ้น

8.1.2.1 ฝรั่งเศส (France) [105,106,107]

นายกรัฐมนตรี Alain Juppe ได้พูดถึงการศึกษาของประเทศฝรั่งเศสในปี 2000 ไว้ว่า จำนวนนักศึกษาในฝรั่งเศสเพิ่มขึ้นมากในช่วงหลัง ๆ นี้ ปัจจุบันประชากรอายุ 20 ปี ประมาณร้อยละ 65 เป็นนักศึกษา จำนวนนี้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าจากสิบปีก่อน หรือคิดเป็นอัตราเพิ่มเท่ากับปีละร้อยละ 7 ในขณะเดียวกันในจำนวนประชากร 5 คนที่ว่างงานนั้น 2 ใน 5 เป็นผู้ที่มียุ่ต่ำกว่า 30 ปี และประชากรที่อายุ 25 ปี ว่างงานได้น้อยกว่าร้อยละ 20 และถ้าหากได้งานก็จะได้งานที่ไม่ค่อยมั่นคงเท่าไร มีการทำงานเป็นบางเวลาเพิ่มขึ้นเมื่อสิบปีก่อนร้อยละ 40 ได้งานที่ต่ำกว่านี้ อัตราการว่างงานของประชากร อายุ 15-29 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่าในช่วงนี้

- ฝรั่งเศสกำลังประสบกับภาวะที่ค่อนข้างจะเกินความจริงกล่าวคือ ต้องใช้เวลาเรียนนานขึ้นมีประกาศนียบัตรเพิ่มมากขึ้น แต่เริ่มอาชีพการงานช้า เมื่อมาประสบกับปัญหาการที่หนุ่มสาวมีงานทำน้อยลงทุกที
- การที่มีประกาศนียบัตรหรือฝึกอบรมไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการประกันการจ้างงานอีกต่อไป แต่อะไรคือคุณค่าของระบบการศึกษาซึ่งไม่ได้ช่วยให้หนุ่มสาวเข้าสู่สังคมการงานได้

นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสได้เสนอแนวคิดในการปฏิรูปมหาวิทยาลัยไว้ดังต่อไปนี้

- ปฏิรูประบบการศึกษาอุดมศึกษา 1-2 ปีแรก (Reform of the so-called “1st Cycle” , the first and second university years) ซึ่งมีนักศึกษาตกต้องออกจากการศึกษากลางคันมากขึ้นนี้โดย :-
 - ✧ การให้มีระบบการฝึกอบรมเทคโนโลยีขึ้นในมหาวิทยาลัย
 - ✧ ในช่วงของ 1-2 ปีแรกของการศึกษานี้จะไม่เน้นเรื่องเฉพาะด้านมากนัก มีสาขาให้เลือก 4 สาขา ได้แก่ Human Sciences, Social Sciences, Exact Sciences และ Applied Sciences ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้คุ้นเคยกับแนวทางใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ ก่อนที่จะเลือกเรียนเฉพาะด้านได้เร็วที่สุดในปีที่สอง เอกชนจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นซึ่งรวมทั้งในการจัดหลักสูตรด้วย

- ❖ การอบรมด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้นได้รับการจัดลำดับความสำคัญไว้ต้น ๆ การรวมตัวกันของสถาบันต่าง ๆ เป็น Polytechnics ทำให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจโลก
- ❖ มหาวิทยาลัยต้องการการสนับสนุนเรื่องการเงินมากกว่าที่รัฐบาลได้ให้ มหาวิทยาลัยจะต้องจัดการเรื่องทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประสิทธิภาพเป็นที่น่าสนใจเสียก่อน
- สถานภาพของมหาวิทยาลัย (Status of University)
 - ❖ ปรับปรุงในสถานภาพของมหาวิทยาลัยหรือเครือข่ายเสียใหม่
- จัดตั้งทุนให้สำหรับนิสิตทั้งหมดที่เรียนในระดับ 2 ปีหลังขึ้นไปถึงระดับปริญญาโท (Creation of a grant to support all students of the “Second Cycle” (third year onwards $\Rightarrow$ Master degree) $\rightarrow$ to make students economically autonomous + 150,000 Bahts/year.)

นักศึกษาเหล่านี้ในวันจะมีอายุมากขึ้นทุกที

 - ❖ ความจำเป็นในการปรับปรุงการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาเพื่อสร้างโครงการทางวิชาชีพ (Professional Projects)
 - ❖ การสร้างสถานภาพนักศึกษาในสังคมว่าจะอยู่ที่ไหน? มีบทบาทอย่างไร?
 - จำเป็นต้องปรับการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน
 - ทำ Republic Model ก็คือการส่งเสริมด้วยความเป็นธรรม (Merits) และความเสมอภาค (Equal chances) คือมีโอกาสเท่าเทียมกัน

การเตรียมการเพื่อปฏิรูปมหาวิทยาลัย

การปฏิรูปในช่วงแรก (Reform of the 1st. Cycle) และการสร้างสถานะทางสังคมให้แก่นักศึกษา (provoke converging propositions)

- ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดในการนำเอาวิธีการคัดเลือกมาใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย
- การปฏิรูปมหาวิทยาลัยต้องเริ่มในมัธยมศึกษา โดยการปรับปรุงวิธีการให้ข้อมูล การแนะแนวและประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงโครงการลุ่ม ๆ ดอน ๆ (half-cooked projects) ความผิดพลาดในการปรับตัว (orientation mistakes) ภาระที่มากเกินไป (overloaded options) ซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวในการเรียนมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 ซึ่งปัจจุบันมีถึงร้อยละ 20

- วางแผนให้นักศึกษาได้ปรับตัวในมหาวิทยาลัย 1 ปี โดยจัดให้มี “entrance sas” นักศึกษาทดสอบการเลือกเรียน โดยมีทางเลือกได้หลายสาขาน้อย 1 ภาคการศึกษา ก่อนที่จะเลือกสาขาเฉพาะด้านหรือเปลี่ยนทิศทางการเรียน
- ปฏิรูปสถานภาพนักศึกษาเพื่อเพิ่มความเป็นธรรมและความเสมอภาคในระบบการช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการเงิน
- การปฏิรูปครั้งนี้ไม่ได้มีการกล่าวถึงงานวิจัยเลย
- รัฐต้องวางแผนด้านการสนับสนุนด้านการเงินเพื่อพัฒนาให้ทันกับมาตรฐานยุโรป ทั้งนี้โดยตดงบประมาณด้านประถมศึกษาลง เนื่องจากเด็ก ๆ มาเรียนน้อยลง
- วางแผนให้มีภาคการศึกษาแบบยุโรประหว่างช่วงที่ 2 หรือมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 3 และ 4 เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
- เพิ่มจำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจาก 300,000 คน เมื่อ 30 ปีที่แล้วเป็นให้สูงกว่า 2 ล้านคน

การแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปอุดมศึกษา

- จัดให้มีประชาพิจารณวิธิการที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะใช้ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ พ.ศ.2539 เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็น (launch debates) ในเรื่องการปฏิรูปมหาวิทยาลัย
- จัดให้มีการพิจารณาคคุณค่าของคำถามในสมุดคู่มือ (discuss validity of distributing a booklet) ซึ่งมีคำถามให้ตอบและแสดงความคิดเห็น 10 คำถาม
- มีข้อด้อยหรือจุดอ่อน 3 ประการ ดังต่อไปนี้
 - 1) การตั้งคำถาม (formulation of the questions) เป็นลักษณะประโยชน์บอกเล่า ทั้งที่มีเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็น (discussion)
ตัวอย่าง ความล้มเหลวส่วนใหญ่ที่เกิดในมหาวิทยาลัยมาจากความผิดพลาดในการปรับตัวใช่หรือไม่?
 - 2) การขาดข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับหรือได้ผ่านการพิจารณาจากองค์กรต่าง ๆ ที่มีแหล่งอ้างอิง
ตัวอย่าง ในอดีตได้เคยมีการประเมินผลการปฏิรูปบ้างหรือไม่?
 - 3) ความสับสนในเรื่องหัวข้อ : ควรจัดทำคำถามที่สอดคล้องกับสภาพสังคม

ตัวอย่าง ใช้/ไม่ใช่

- จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องใช่วิธีเลือกให้มากขึ้น
 - จะจัดแบ่งเวลาระหว่างการเรียนรู้พื้นฐานกับการฝึกอาชีพอย่างไร?
 - ผู้ใช้จะต้องจ่ายค่าบริการเท่าไร?
- ความจำเป็นในการสร้างสถาบันสังคม (social institution) และสถาบันอาชีพ (professional institutions) เพื่อให้มีการพิจารณาและถกเถียงกัน อันจะนำไปสู่พลัดเคลื่อนไหวหรือบางครั้งอาจเป็นปัญหาขัดแย้งหรือปัญหาการเมืองได้

คณาจารย์ นักวิจัย, ระหว่างความจำเป็นของการสอนและกระแสเรื่องงานวิจัย (Lecturers-researchers, between teaching necessities and research streams) [108]

- ปัจจุบันบุคลากรมีความหลากหลาย (heterogeneous population) เนื่องจากเปิดประเทศสู่โลกกว้างมากขึ้น บางคนก็ยังเสียดยความเป็นอยู่แบบในอดีต บางคนเป็นแต่นักวิจัย บางคนก็สอนเพียงอย่างเดียว มีความหลากหลายหลายประเภทด้วยกัน
- คณาจารย์ส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงไม่ได้ให้การแนะน่านักศึกษาอย่างเพียงพอ แต่กลับใช้เวลาส่วนใหญ่ไปทำงานวิจัย
- ภาระงานสอนโดยเฉลี่ยเท่ากับบรรยาย 192 ชั่วโมงต่อปี ถือว่าเป็น “privileged but not understood”
- คณาจารย์และนักวิจัยมีความรู้สึกเหมือนถูกจับให้อยู่ แต่ในกรอบ

ข้อเสนอของ Wain เรื่องรายงานคณะกรรมการ Fourouk ต่อนายกรัฐมนตรี (Wain propositions of Faurouk Commission Report Submitted to the Prime Minister) [109]

- ระบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถปรับให้เข้ากับการให้และความต้องการด้านอุดมศึกษาซึ่งมีความหลากหลายได้
- มีความจำเป็นที่จะต้องนำระบบแนะแนวมาใช้หรือปฐมนิเทศเด็กให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนการเรียนระดับปริญญา
- มหาวิทยาลัยต้องมีอิสระที่จะจัดหลักสูตรของตัวเอง
- ใช้ผลิตประเมินคุณภาพการสอนของคณาจารย์
- จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงห้องสมุดและเอกสารเสียใหม่

การปรับเปลี่ยนวิธีคัดเลือกนักเรียนในมหาวิทยาลัยในยุโรป (European Universities converted to selection) [110]

จุดสำคัญมีดังนี้คือ

1. เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจในยุโรปตะวันตกเป็นไปอย่างช้า ๆ การจบอนุปริญญาจึงไม่ได้หมายความว่าจะมีสิทธิ์ได้ทำงานอีกต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากทุกระดับในสังคมฝรั่งเศสต้องเผชิญกับภาวะการว่างงาน อันก่อให้เกิดปัญหานานานับประการ สิ่งที่มาด้วยก็คือการสูญเสียภาพพจน์ การลดคุณค่าของมหาวิทยาลัยในความคิดเห็นของประชาชน (ว่าทำไมเรียนก็นาน เรียนก็หนัก แต่จบแล้วก็ไม่มีการทำงาน) ตามรายงานของ Le Monde นักหนังสือพิมพ์ที่เห็นว่าจะต้องปรับเรื่องนี้ให้กลับกัน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับมหาวิทยาลัย เพื่อที่จะฟื้นฟูสถานภาพ (stats) ในอุดมศึกษาในยุโรปตะวันตกเสียใหม่
2. เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีนักศึกษาลาออกจากมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมากทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้รับอนุปริญญา มีแต่เพียงความรู้ทั่ว ๆ ไป กับทฤษฎีบ้างเล็กน้อย ทำให้ยังหางานทำได้ยากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องเน้นการฝึกอบรมทางเทคนิคให้มากขึ้น
3. ความก้าวหน้าในเรื่องประชาธิปไตยซึ่งแม้ว่าจะยังไม่สมบูรณ์ แต่ก็นำมาซึ่งการเพิ่มนิสิตเรียนระดับปริญญาตรีและการเพิ่มจำนวนนักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัย โดยจะต้องผ่านการคัดเลือกในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ของประเทศในยุโรปตะวันตก
4. มหาวิทยาลัยในยุโรปได้
 - ✧ เพิ่มหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อเข้าตลาดแรงงานที่มีความยากยิ่งขึ้น
5. แนวความคิดของ Le Monde ที่จะแก้ไขสถานการณ์ ก็คือ
 - ✧ จำเป็นที่จะต้องเพิ่มอัตราการแนะแนว (คณาจารย์/นักศึกษา)
 - ✧ จำเป็นต้องเพิ่มการประเมินนักศึกษาแต่ละบุคคล
 - ✧ จำเป็นต้องพัฒนาความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นรอบ ๆ มหาวิทยาลัยรวมทั้งบริษัทและภาคธุรกิจอื่น ๆ และเพิ่มประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศให้ได้

8.1.2.2 สหราชอาณาจักร (United Kingdom) [52,53]

ปัญหาของอังกฤษด้านการจัดการอุดมศึกษาของชาตินั้นเกิดขึ้นจากการแบ่งแยกสภาพการจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาออกจากกัน คือ มีสภาจัดสรรงบประมาณมหาวิทยาลัย (University Funding Council, UFC) และสภาจัดสรรงบประมาณวิทยาลัยและวิทยาลัยโพลีเทคนิค (Polytechnics and Colleges Funding Council, PCFC) ซึ่งทั้งสองสภานี้จัดตั้งขึ้น

ตามพระราชบัญญัติปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2531 (Education Reform Act, 1988) โดยยุบหน่วยงานจัดสรรงบประมาณเดิมคือ University Grant Commission ไป สภาทั้งสองนี้จัดให้เป็นองค์กรที่ไม่ใช่เป็นส่วนราชการเพื่อให้มีความคล่องตัวสูง และมีความเป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐมนตรีหรือกระทรวงศึกษาธิการ และวิทยาศาสตร์ จึงมีปัญหากับรัฐบาลมาก ในเวลาเดียวกันความไม่เป็นเอกภาพทางการศึกษาก็เกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้แก้ไขปัญหานี้โดยจัดตั้งคณะกรรมการเรียกว่า Jarratt Commission เพื่อปรึกษาหาแนวทางแก้ไขและในปี พ.ศ. 2534 ก็ได้ออกเอกสารสรุปทบทวนการศึกษาในรอบใหม่ (Education-New Framework) มีสาระสำคัญคือ ให้รวมทั้งสองระบบเข้าเป็นระบบเดียวกันโดยมุ่งจะสร้างความเป็นเอกภาพและมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้ดีขึ้น เพื่อขยายอุดมศึกษาให้รัฐวิสาหกิจและเอกชนเข้ามาร่วมในการจัดการศึกษาของชาติ จึงได้ออกพระราชบัญญัติอุดมศึกษาเพิ่มเติมเรียก Further and Higher Education Act ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้ ครอบคลุมไปถึงอุดมศึกษาต่อเนื่องหรืออุดมศึกษาตลอดชีวิตด้วย แต่ยังคงให้ความอิสระแก่มหาวิทยาลัยที่จะรับผิดชอบอุดมศึกษาของตนเองโดยอิสระ สภาจัดสรรงบประมาณจึงมีสามสภาคือ สภาจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาแห่งอังกฤษ (Higher Education Funding Councils for England) สภาจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาแห่งเวลส์ (Higher Education Funding Councils for Wales, HEFCW) และสภาจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาแห่งสกอตแลนด์ (Scottish Higher Education Funding Councils, SHEFC) ในเวลาเดียวกันเพื่อขจัดความอึดอัดของกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์ให้แยกเป็นกระทรวงศึกษาธิการ (Department of Education) ซึ่งดูแลการศึกษาของชาติและสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Office of Science and Technology, OST) ดูแลงานด้านวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นรัฐมนตรีที่มีส่วนร่วมในการประชุมคณะรัฐมนตรีด้วย ซึ่งแต่เดิมไม่มี

แม้รัฐจะเข้ามามีส่วนรู้เห็นในการดำเนินการเกี่ยวกับกิจการการศึกษามากกว่าเดิม แต่ก็ยังคงความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยซึ่งตามพระราชบัญญัติได้ระบุว่า สภาการจัดสรรงบประมาณไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ และรัฐไม่มีสิทธิในสถานภาพ ควบคุมดูแลหรือสิทธิพิเศษอื่นใด ในสภานี้ บรรดาทรัพย์สินของสภาไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐ องค์ประกอบของสภาเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบความสำเร็จในกิจการด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การคลัง อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัย โดยที่รัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้ทำหน้าที่ในสภานี้ การจัดสรรงบประมาณจึงเป็นไปอย่างอิสระและการใช้จ่ายต่าง ๆ จะต้องแถลงแก่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรม

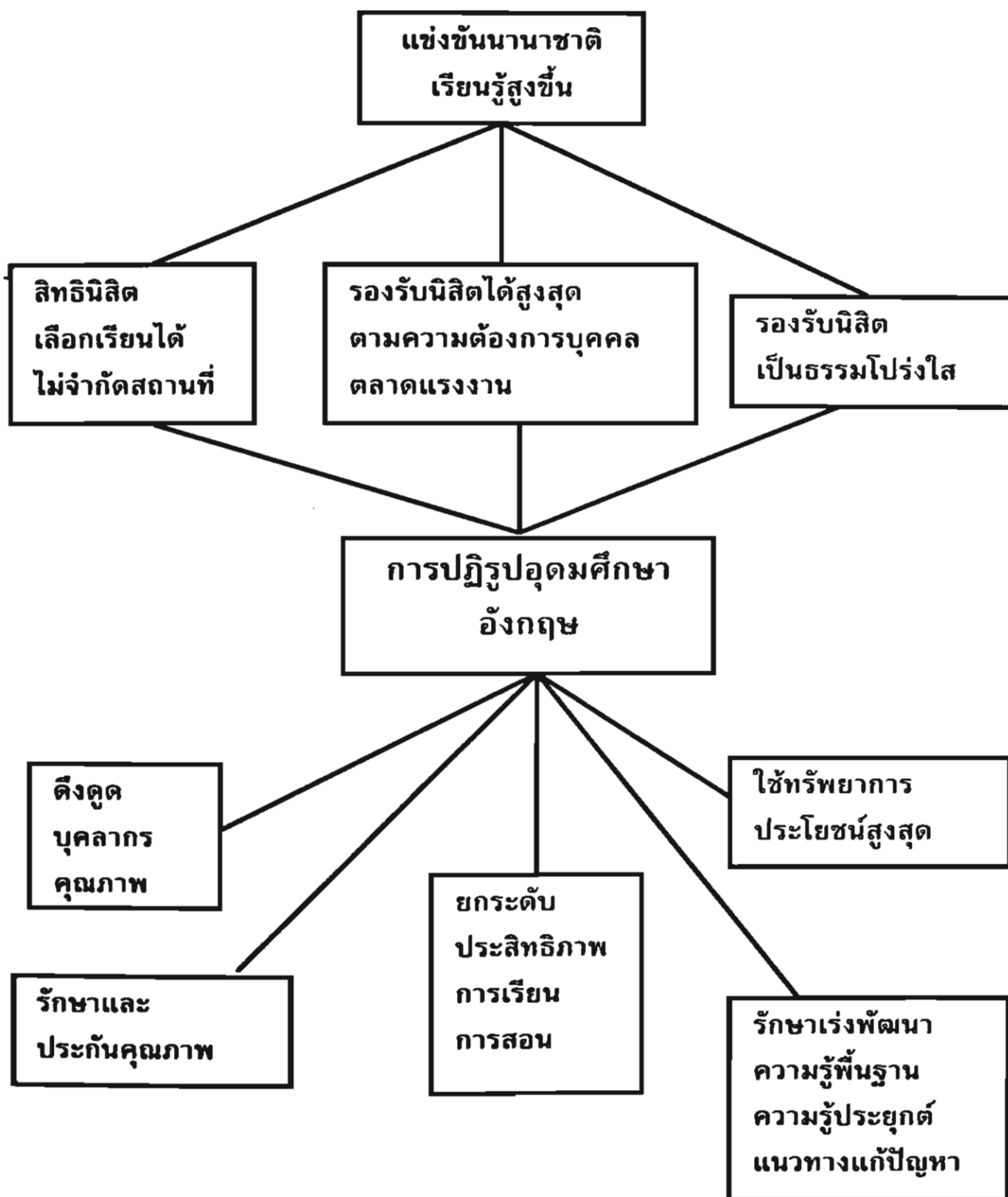
อังกฤษได้ตระหนักถึงความสำคัญในด้านอุดมศึกษาของชาติในอนาคตเป็นอย่างสูง ได้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาเพื่อตรวจสอบอุดมศึกษาแห่งชาติ (National Committee of Inquiry into Higher Education) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2539 [111] โดยระบุว่าอุดมศึกษามีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติในการที่จะยกระดับความเชี่ยวชาญและการแข่งขันของชาติไปสู่ความสมบูรณ์พูนสุข และพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติชุดนี้ขึ้นมาเพื่อทำการศึกษาอุดมศึกษาของชาติในด้านวัตถุประสงค์ ลักษณะ โครงสร้าง ขนาดและงบประมาณที่จำเป็นใน

การที่จะพัฒนาอุดมศึกษาของชาติในระยะ 20 ปีข้างหน้า ซึ่งงานชิ้นนี้จะมีความสำคัญต่ออนาคตของชาติ ต่ออนุชนรุ่นหลัง ต่อพลังเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาติ ฉะนั้น หากจะดูการเปลี่ยนแปลงของอุดมศึกษาของอังกฤษในทศวรรษหน้าก็อาจจะดูได้จากแผนปฏิรูปอุดมศึกษาของอังกฤษตามแผนภูมิที่ 8.1.2.2 อันเป็นกรอบแห่งงานของคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งมีดังนี้

คณะกรรมการรวมทั้งประธานมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 17 คน ส่วนใหญ่เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ ของอังกฤษมีนักธนาคารและนักธุรกิจอุตสาหกรรมรวมอยู่ด้วย 2-3 คน

หลักการอันเป็นเป้าหมายที่คณะกรรมการยึดถือเป็นกรอบแห่งการพิจารณา มีดังนี้

- ให้มีความสามารถในการรองรับนิสิตนักศึกษาหนุ่มสาวเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาเบื้องต้นและผู้มีอายุในการศึกษาตลอดชีวิตได้สูงสุด ตามความต้องการของแต่ละบุคคลของชาติและของตลาดแรงงานในอนาคต
- นิสิตนักศึกษาจะต้องสามารถเลือกได้ ในการที่จะศึกษาในวิชาใดสถาบันใดและแห่งหนตำบลใด
- จะต้องรักษาคุณภาพและประกันคุณภาพของอุดมศึกษาไว้
- จะต้องยกระดับประสิทธิภาพของการสอนและการเรียนให้สูงขึ้น
- การเรียนรู้จะต้องเพิ่มให้สูงขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการจ้างงาน รวมไปถึงการพัฒนาความชำนาญและเพิ่มคุณค่าแห่งการทำงาน
- อุดมศึกษาอันเกี่ยวกับการวิจัยด้านความรู้พื้นฐาน ด้านประยุกต์ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหา (straegic research) จะต้องรักษาไว้และเร่งพัฒนาให้ดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องที่อังกฤษมีความเป็นเลิศทางวิชาการตามมาตรฐานนานาชาติ หรือวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีที่จำเป็นจะต้องดำเนินการก่อน
- การจัดการเพื่อการสนับสนุนนิสิตนักศึกษา จะต้องเป็นธรรมและใส และสนับสนุนหลักการดังกล่าวข้างต้น
- อุดมศึกษาจะต้องสามารถดึงดูดบุคลากรเข้ามาเป็นคณาจารย์รักษาและสร้างความกระตือรือร้นให้เกิดการทำงาน
- การใช้จ่ายทรัพยากรต่าง ๆ จะต้องได้ประสิทธิภาพและคุ้มค่าเงินที่ลงทุน

แผนภูมิที่ 8.1.2.2 แผนปฏิรูปอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษ

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้คณะกรรมการยึดถือสภาพของความเป็นจริงใน
พื้นฐานต่อไปนี้เป็นกรอบประกอบการพิจารณาคือ :-

- ความต้องการด้านอุดมศึกษาจากผู้สมัครที่มีคุณภาพอันเหมาะสม ทุก
อายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งความต้องการของผู้ที่ผ่านอุดมศึกษา
แล้วในการที่จะยกระดับ หรือเพิ่มพูนความรู้ให้ทันสมัยมีจำนวนสูงขึ้น
- ผู้เรียนในด้านอุดมศึกษามีความหลากหลายมากขึ้นทั้งด้านจำนวนผู้สูง
อายุ ผู้หญิงและผู้ประสงค์จะเรียนบางเวลา
- อุดมศึกษายังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพลังจิตใจและความก้าว
หน้าในการเข้าใจ โดยผ่านทางทุนการศึกษาและการวิจัย
- สหราชอาณาจักรในปัจจุบันจะต้องแข่งขันกับตลาดนานาชาติมากขึ้น
โดยเฉพาะทางด้านความรู้สร้างสรรค์ใหม่ ๆ ความก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีและการปฏิบัติด้านข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นความต้องการของ
ตลาดแรงงานด้านการศึกษาและฝึกอบรมระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้น
โดยเฉพาะด้านธุรกิจและด้านการเพิ่มคุณค่าของผลผลิตที่ต้องใช้พื้น
ฐานการวิจัยของประเทศ
- ประเทศคู่แข่งชั้นระดับนานาชาติหลายประเทศ ต่างก็มุ่งในการพัฒนา
ระบบอุดมศึกษาของตนเพื่อให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของ
ชาติ
- อุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการชักนำนโยบายของชาติและสร้างควา
มรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยีตามความต้องการด้าน
อุตสาหกรรมของประเทศผ่านทางด้านการวิจัยและการฝึกอบรมหลัง
ปริญญา
- ความเจริญของระบบอุดมศึกษามีความสำคัญยิ่งในทุกด้านของการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติและมีความสำคัญทั้งในด้านการให้
การศึกษา สร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ ทำการวิจัยและสร้างสรรค์สิ่ง
ใหม่ ๆ และพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- การให้ทุนการศึกษาและการวิจัยจะทำให้อุดมศึกษาเป็นแหล่งความรู้
และความเชี่ยวชาญอันจะเป็นประโยชน์ต่อการที่จะแข่งขันกับนานาชาติ
และคุณภาพของชีวิต ตลอดจนเป็นรากฐานต่อความรับผิดชอบในด้าน
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยการได้สิ่งใหม่ ๆ เข้ามา
และการได้ศึกษาตลอดชีวิต
- อุดมศึกษามีบทบาทต่อชีวิตในสังคม ความรู้สึกรับผิดชอบชาติ และจิต
วิญญาณของชาติ การถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี และวัฒนธรรมภาย
ใต้ความแตกต่างในสังคม และทำให้เกิดการพัฒนาคนเพื่อประโยชน์
ของบุคคลและสังคมของคนทั้งชาติ

- อุดมศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์หลักต่อความเจริญเติบโตและการปฏิรูปเศรษฐกิจของท้องถิ่น ภูมิภาคและของชาติ
- สหราชอาณาจักรมีอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะในท้องถิ่นต่าง ๆ กัน
- การเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับการศึกษาและฝึกอบรมระดับอื่น ๆ โดยเฉพาะการศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญยิ่งขึ้น
- การเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักรกับอุดมศึกษานานาชาติมีมากขึ้น และการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาและคณาจารย์ได้เพิ่มขึ้น
- อุดมศึกษาเป็นการส่งออกทางด้านการศึกษาที่สำคัญตามสิทธิแห่งการศึกษานั้น ๆ
- เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เปิดให้มีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ และอุดมศึกษาสามารถจะเรียนรู้ได้ในที่ทำงานและในบ้านโดยผ่านทางสื่อการศึกษาทางไกล
- รัฐได้ตรากฎหมายให้สถาบันการเงินสามารถให้เงินกู้ยืมต่อนิสิตนักศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกับบริษัทกู้ยืมของนักเรียน (Student Loans Company)
- ได้มีการศึกษาทบทวนในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาอันเป็นสิ่งที่คณะกรรมการควรจะให้ความสนใจ เช่น กรอบคุณสมบัติและการเพิ่มพูนหน่วยกิต และการโอนหน่วยกิตของอุดมศึกษาของชาติ การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และการจัดสรรการให้ทุนวิจัยในสองวัตถุประสงค์

8.1.3 ออสเตรเลีย (Australia) [52,53,112]

ออสเตรเลียได้ให้ความสำคัญต่ออุดมศึกษาของชาติและรัฐให้การสนับสนุนในการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งในปัจจุบันมีมหาวิทยาลัย 37 แห่ง กระจายอยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ ออสเตรเลีย มหาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นของรัฐทั้งหมดยกเว้น Bond University, Nothenderm University และ Australian Villiam E Saimon ซึ่งเป็นของเอกชนซึ่งจัดตั้งขึ้นภายหลัง แสดงให้เห็นว่าออสเตรเลียเริ่มให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาบ้างแล้ว

เนื่องจากออสเตรเลียให้แต่ละรัฐปกครองกันเอง และดูแลมหาวิทยาลัยในรัฐของตนเอง ทำให้ประสบปัญหาต่าง ๆ หลายด้านอันได้แก่ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพของการศึกษา ปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานที่มีความหลากหลายทั้งขนาดและจำนวนสถาบันอันยากแก่การควบคุม รวมไปถึงปัญหาการบริหาร การจัดการการเรียนการสอนซึ่งอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ของแต่ละรัฐ ทำให้ขาดความเป็นอิสระและความคล่องตัว แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลกลางจะต้องรับผิดชอบซึ่งเพิ่มภาระหนักหน่วงขึ้นทุกที

ในปี พ.ศ.2531 รัฐบาลออสเตรเลียจึงได้ทำการปฏิรูปอุดมศึกษาโดยกำหนดนโยบายออกมาเป็นรูปของสมุดปกขาวเรียกว่า “White Paper Reforms” โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการคือ

- 1) ลดจำนวนมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสามารถควบคุมคุณภาพและมาตรฐานได้อย่างทั่วถึง
- 2) ให้สถาบันอุดมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาประเทศโดยส่งเสริมการผลิต พัฒนาและยกระดับกำลังคนให้มีคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการและทักษะ
- 3) สร้างความเสมอภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ได้มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

เป้าหมายที่ 1 การลดจำนวนมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา ได้ดำเนินการโดย :-

- จัดตั้งระบบการศึกษาของชาติเรียกว่า Unified National System (UNS) เพื่อให้มีเอกภาพทางด้านอุดมศึกษา
- ทำการรวมจำนวนมหาวิทยาลัยเล็ก ๆ เข้าไปอยู่ในเครือข่ายของมหาวิทยาลัยใหญ่ ทำให้จำนวนมหาวิทยาลัยน้อยลงแต่มีขนาดใหญ่ขึ้น
- จัดสรรงบประมาณให้เฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสมาชิก สถาบันใดที่มีนิสิตเรียนเต็มเวลา (Effective Full-time Student Units) จะมีสิทธิเป็นสมาชิกการจัดสรรงบประมาณให้มากหรือน้อยใช้เกณฑ์จำนวนนิสิตเรียนเต็มเวลาเป็นหลัก สถาบันที่มีนักศึกษาเรียนเต็มเวลามากถึงจำนวน 5,000 คน จะได้รับงบประมาณค่าจ้างคณาจารย์เต็มและทำวิจัยบางส่วนที่ถึง 8,000 คน จะได้รับงบประมาณค่าจ้างคณาจารย์และทำงานวิจัยเต็มเวลา ปรับปรุงระบบการบริหารการเงินงบประมาณให้มีประสิทธิภาพโดยใช้ Cost Effectiveness เป็นเกณฑ์ โดยปรับปรุงกฎระเบียบทางการเงินให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารงบประมาณจัดสรรงบประมาณตามสาขาวิชาของแต่ละสถาบันที่เปิดสอนตามความจำเป็นและตามค่าใช้จ่ายที่ควรจะเป็น ผลักภาระให้ผู้เรียนรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายให้มากขึ้นและจัดงบประมาณช่วยเหลือนิสิตอยากจนในรูปของเงินยืม ลดหย่อนค่าเล่าเรียน หรือมีส่วนลดเพื่อช่วยการศึกษา เป็นต้น
- ปรับปรุงระบบการบริหารการจัดการด้านบุคลากร เพื่อให้การบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพ และให้คนที่มีคุณภาพและมีความเป็นอิสระปราศจากความครอบงำ

ได้มีการจัดตั้งสมาคมการจ้างงานภายในสถาบันอุดมศึกษาขึ้น ซึ่งสมาคมนี้จะเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการจัดจ้าง ควบคุมดูแลบุคลากร จ้างบุคลากร ตามคุณภาพและปลดคนที่ไร้คุณภาพออก

- ปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร
ได้กำหนดเป้าหมายของหลักสูตร เน้นวิชาที่จำเป็นในอนาคต เช่น วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ วิศวกรรม บริหารธุรกิจ การค้า เป็นอันดับสำคัญ รองลงไปได้แก่ ภาษา สิ่งแวดล้อม ครุศาสตร์ ในเวลาเดียวกันก็กำหนดทิศทางของการวิจัย ให้เน้นวัสดุศาสตร์ วิทยาศาสตร์การเรียนรู้ชีววิทยาประยุกต์ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ เป็นต้น
- จัดการศึกษาให้เป็นสินค้าส่งออก
โดยกำหนดให้ออสเตรเลียเป็นแหล่งที่นานาชาติ เข้ามาศึกษาต่อเพื่อเป็นการหารายได้จากนักเรียนต่างชาติ

เป้าหมายที่ 2 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการผลิตกำลังคน เพื่อพัฒนาประเทศ ได้ดำเนินการโดย

- จัดหลักสูตรให้มีการต่อเนื่องระดับวิทยาลัยถึงมหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถศึกษาได้ต่อเนื่อง ตามลักษณะแรงงาน (Workforce Characteristics) เพื่อให้ได้แรงงานที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงานของประเทศ
- ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น ถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันได้

เป้าหมายที่ 3 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของความเสมอภาคในการศึกษา ได้ดำเนินการโดย

- ทุกมหาวิทยาลัยจะต้องทำระเบียบ กำหนดนโยบาย เป้าหมายและความช่วยเหลือลงเป็นรายละเอียดในการของบประมาณทุกปี กลุ่มบุคคลด้อยโอกาสเหล่านี้ได้แก่ ผู้หญิง คนพิการ ชนกลุ่มน้อย ชนชนบทที่อยู่ห่างไกล เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปออสเตรเลีย มุ่งปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นที่เอกภาพทางนโยบาย จัดสรรงบประมาณให้โดยให้เกิดความเป็นธรรม ปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร คุณภาพของหลักสูตร มุ่งเน้นความต้องการในอนาคต การพัฒนาแรงงานกำลังคนตามความต้องการของประเทศ ในการให้การช่วยเหลือบุคคลที่ด้อยโอกาสจัดให้อุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียน เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาและของประเทศ

8.1.4 แคนาดา (Canada) [52,53]

ประเทศแคนาดาแบ่งเขตการปกครองคล้ายประเทศออสเตรเลียคือ ประกอบไปด้วย มณฑล (federal state) 10 มณฑลและ 2 เขตปกครอง (territories) มีรัฐธรรมนูญ Article 93 British North America Constitution Act 1982 กำหนดการศึกษาชั้นอุดมศึกษาให้อยู่ในความดูแล และควบคุมโดยมณฑลแคนาดามีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐคือ มีรัฐบาลกลางและ รัฐบาลมณฑลต่าง ๆ มีระบบการบริหารแบบรัฐสภาของประเทศอังกฤษ ประชาชนจะเป็นผู้เลือกผู้แทนของตนเอง พรรคที่มีเสียงส่วนใหญ่จะมีหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาล ประเทศแคนาดามีประชากรน้อยมากคือมีเพียง 26 ล้านคนเท่านั้น ใช้ภาษาราชการถึงสองภาษาคือ ภาษาอังกฤษ 61 เปอร์เซ็นต์ และภาษาฝรั่งเศส 26 เปอร์เซ็นต์ โดยส่วนใหญ่จะใช้ภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาฝรั่งเศสนั้นใช้ติดต่อสื่อสารกันโดยเฉพาะบางมณฑลเท่านั้น เช่น Quebec, New Brunswick และ Manitoba เป็นต้น

แคนาดามีกฎหมายควบคุมกำกับดูแลมหาวิทยาลัยคล้ายกับออสเตรเลีย อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อแตกต่างไปในแต่ละรัฐอันเนื่องมาจากนโยบายเศรษฐกิจ รวมทั้งข้อแตกต่าง ทางสังคม 2 สังคม คือกลุ่ม Catholic Quebec ที่พูดภาษาฝรั่งเศสกับกลุ่มที่พูดภาษาอังกฤษคือ Protestant Ontario แต่รูปแบบของมณฑลรัฐของแคนาดานั้นอยู่ในลักษณะหลวม ๆ ไม่เข้มงวดเหมือนออสเตรเลีย

จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 68,595 เมื่อปี 2493 เป็น 101,934 ในปี 2512 และเป็น 294,000 เมื่อปลายปี 2513 รัฐต้องตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัว คือจาก 27 แห่ง เป็น 48 แห่ง ต่อมาในปี 2520 จึงได้ใช้กฎหมาย Federal-provincial Fiscal Arrangement Act กำหนดไม่ให้รัฐจ่ายมณฑลรัฐแต่ให้จ่ายแก่มหาวิทยาลัยโดยตรง ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและให้เป็นลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปพร้อมกับการมีการประกันคุณภาพด้วย รัฐจะจ่ายงบประมาณตาม GNP ที่ขึ้นหรือลงแล้วแต่กรณี

ในปี 2532 ในขณะที่เศรษฐกิจไม่ดีรัฐบาลกลางได้เสนอให้ลดอัตราการเติบโตของโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่ลงปีละร้อยละ 1 มหาวิทยาลัยได้รับเงินสนับสนุนจากสภาวิจัยแห่งชาติ (National Research Council) ด้วย โดยรวมแล้วมหาวิทยาลัยก็จะได้รับเงินสนับสนุนประมาณร้อยละ 12.5 ของรายรับทั้งหมด และโดยสรุปงบประมาณของมหาวิทยาลัยมาจากรัฐร้อยละ 70.7 ค่าเล่าเรียนร้อยละ 12.5 และมาจากแหล่งอื่น ๆ ร้อยละ 7.8

การศึกษาในแคนาดาอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละมณฑล บางพื้นที่จะมีแผนกที่รับผิดชอบด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะ หน้าที่รับผิดชอบของกระทรวงศึกษาเหล่านี้คือการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา การคัดเลือกอาจารย์ และทำหน้าที่ในการบริหารงานการศึกษา แม้ว่าแต่ละพื้นที่จะสามารถบริหารงานการศึกษาได้ด้วยตนเอง แต่ถ้ามองโดยภาพรวมแล้วจะมีหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน เนื่องมาจากการประสานความร่วมมือทางด้านการศึกษาของคณาจารย์และสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนกระทรวงในแต่ละเขตจะมีคณะกรรมการในการพิจารณา

จัดสรรเงินงบประมาณสำหรับโครงการต่าง ๆ ดังนั้นกระทรวงศึกษาจึงสามารถที่จะจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้ ทำให้ระบบการศึกษาในแคนาดามีมาตรฐานสากลในระดับสูงตลอดมา ปัจจุบันแคนาดามีมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรปริญญาตรีขึ้นไป 89 แห่ง วิทยาลัยหรือสถาบันเทคโนโลยีอาชีวศึกษาหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี 200 แห่ง

วิทยาลัยอาชีวศึกษา (Community College)

Community College โดยความหมายทั่ว ๆ ไปหมายถึง สถาบันที่ทำการสอนทักษะทางวิชาชีพต่าง ๆ เช่น สถาบัน Cegeps ในควิเบก (Quebec) และ College of Applied Arts and Technology (CAATs) ในสถาบันอีกหลายแห่งในแคนาดา

ระบบการศึกษาแบบนี้เป็นระบบค่อนข้างที่จะใหม่ในแคนาดาที่เพิ่งจะเริ่มในปี พ.ศ. 2503 และจนกระทั่งปี พ.ศ. 2513 มีสถาบันการศึกษาในระบบนี้มากกว่า 200 สถาบันในแคนาดา และมีวิทยาเขตมากกว่า 700 แห่ง มีสาขามากมายให้เลือกเพราะจุดประสงค์ของสถาบันเหล่านี้ก็คือส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาชีพให้กับผู้ที่มีความสนใจในแต่ละมณฑล ผู้ที่จบจากสถาบันวิชาชีพเหล่านี้สามารถหางานทำได้ไม่ยาก และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพระยะเวลาในการศึกษา 3 ปี เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการจบการศึกษาให้เร็วหรือผู้ที่มีเวลาน้อยในการเรียน แต่ละสถาบันก็จะมีชื่อเสียงในสาขาที่แตกต่างกันไปดังนี้

- ✧ การศึกษาทางด้านศิลปและเทคโนโลยี
- ✧ หลักสูตรวิชาชีพเพื่อนำไปประกอบอาชีพด้านการค้า อุตสาหกรรม หลักสูตรกึ่งวิชาชีพ เช่น บริหารธุรกิจ สาธารณสุขศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น
- ✧ หลักสูตรการศึกษา สำหรับฟื้นฟูและพัฒนาทักษะในการเรียนการสอน ทั้งภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส
- ✧ หลักสูตรบางหลักสูตรสามารถเทียบโอนไปยังมหาวิทยาลัยได้เฉพาะ British Columbia และ Alberta เท่านั้น หลักสูตรที่สามารถเทียบโอนได้แก่ ศิลปศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

สถาบันเหล่านี้มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่ทันสมัยขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมส่งการธุรกิจโดยการจัดให้มีหลักสูตรหลายสาขา เช่น หลักสูตรด้านการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศถึงด้านเทคโนโลยี การพัฒนาผู้ประกอบการ การพัฒนาธุรกิจ และการให้ข้อมูลแก่วงการอุตสาหกรรมในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย

โดยทั่ว ๆ ไปหลักสูตรประกาศนียบัตรและอนุปริญญาจะมีการเรียนการสอนในระดับวิทยาลัยเท่านั้น ไม่มีการศึกษาระดับนี้ที่มหาวิทยาลัย ระยะเวลาในการศึกษาแตกต่างกันออกไป อาจจะเพียงแค่ 2-3 สัปดาห์จนถึง 1-2 ปี ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ถ้าเป็นระดับอนุปริญญาอาจจะใช้เวลา 2-3 ปี หรือมากกว่า และสามารถที่จะเทียบโอนหน่วยกิตไปเรียนที่ Alberta และ B.C.

ได้โดยจะเข้าเรียนได้ในชั้นปีที่ 2 หรือปีที่ 3 หรืออาจจะโอนไปมหาวิทยาลัยประจำมณฑลอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับข้อบังคับต่าง ๆ มหาวิทยาลัยรวมไปถึงมหาวิทยาลัยในประเทศอื่น ๆ ด้วย

การเทียบโอนแต่ละที่จะมีระเบียบการโอนแตกต่างกันไป ปัจจุบันนี้มีวิทยาลัยบางแห่งใน British Columbia ที่มีหลักสูตรระดับปริญญาโดยที่วิทยาลัยแห่งนั้นทำความร่วมมือด้านวิชาการกับมหาวิทยาลัยของรัฐบาล มหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่งในสามแห่งของ แต่ละมณฑล

การศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐบาลมีจำนวนน้อยมากจนกระทั่งปลายปี พ.ศ.2343 เมื่อสี่มณฑลทางด้านตะวันตกได้เริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยตามศูนย์กลางมณฑลต่าง ๆ ช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2493 ถึงปี พ.ศ.2498 เป็นช่วงที่การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้รับความเจริญสูงสุด ในช่วงเวลาเจ็ดปีระหว่างปี พ.ศ.2498 ถึง พ.ศ.2505 จำนวนผู้เข้าศึกษาในภาคปกติได้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าตัว และเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในช่วงปี พ.ศ.2505 ถึงปี พ.ศ.2512 การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เกิดมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ขึ้นถึง 19 แห่ง ตามศูนย์กลางของมณฑลต่าง ๆ ในแคนาดา รวมไปถึงการขยายตัวในเรื่องสถานที่ของแต่ละมหาวิทยาลัยอีกด้วย

มหาวิทยาลัยแห่งแรกในแคนาดาคือ Seminaire de Quebec ซึ่งก่อตั้งมานานกว่า 330 ปีมาแล้ว มหาวิทยาลัยนี้จะมีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับคล้ายกับมหาวิทยาลัยลaval ส่วนมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เป็นเอกเทศก็คือ McGill ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2364

ปัจจุบันนี้มีสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรระดับปริญญาในแคนาดาถึง 89 สถาบัน ซึ่งมีปริมาณนักศึกษาในแต่ละสถาบันตั้งแต่สองร้อยกว่าจนกระทั่งถึง 50,000 กว่าคน สถาบันการศึกษา 60 กว่าสถาบันใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนอีก 20 กว่าสถาบันใช้ภาษาฝรั่งเศสในการเรียนการสอน ประมาณ 6 สถาบัน ใช้ทั้งสองภาษา คือภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในแคนาดาจะเปิดหลักสูตรต่าง ๆ หลากหลายสาขาซึ่งจะไม่ค่อยมีการเน้นเฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามก็มีมหาวิทยาลัยบางแห่งเน้นเฉพาะสาขาวิชาอาทิเช่น สาขาเทววิทยา เกษตรกรรม ศิลปกรรม บริหารธุรกิจ หรือโรงเรียนเสนาธิการทหาร และยังมีสถาบันบางแห่งซึ่งเปิดสอนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยในขณะที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เปิดสอนแต่ระดับปริญญาตรีเท่านั้น

สถาบันการศึกษาเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละมณฑล และองค์กรแห่งชาติที่มีชื่อว่า The Association of Universities and Colleges of Canada

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นของรัฐบาล รายได้ของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะมาจากรัฐบาล ส่วนที่เหลือก็มาจากค่าธรรมเนียมการศึกษาตลอดถึงรายได้จากส่วนอื่นของมหาวิทยาลัย และเงินบริจาคด้านอื่น ๆ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในแคนาดาจะบริหารงานระบบสภา (Bi-cameral system) ประกอบไปด้วยคณะกรรมการจากรัฐบาล ซึ่งจะรับผิดชอบทางการเงินและประสานงาน

กับภาครัฐบาล และสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านวิชาการ ด้วยโครงสร้างการบริหารในลักษณะดังกล่าว ทำให้การศึกษาของแคนาดาอยู่ในระดับมาตรฐานตลอดมา

สถาบันบางแห่งในแคนาดายังไม่ได้รับอนุญาตจากองค์กรการศึกษาประจำมณฑล แต่ก็ดำเนินการสอนอยู่โดยสถาบันเหล่านี้จะดำเนินงานภายใต้ชื่อของมหาวิทยาลัยบางแห่งในสหรัฐอเมริกา และผู้ที่จบสถาบันเหล่านี้จะได้รับปริญญาจากประเทศสหรัฐอเมริกาแต่วุฒิการศึกษานี้ อาจจะไม่เป็นที่ยอมรับขององค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทยก็ได้

วิทยาลัยบางแห่งในมณฑลบริติชโคลัมเบียกำลังจะมีการปรับระดับการศึกษาให้เป็นระดับมหาวิทยาลัยในอนาคตอันใกล้ นี้ โดยมีการร่วมมือกันทางด้านวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหนึ่งในสามของแต่ละมณฑลและวุฒิการศึกษาที่จะได้รับจากมหาวิทยาลัยนั้น วิทยาลัยเหล่านี้ จะดำเนินการสอนหลักสูตรระดับปริญญาในอนาคตอันใกล้

โดยปกติหลักสูตรระดับปริญญาตรี (Bachelor's degree) จะใช้เวลาในการเรียนประมาณ 3 ถึง 5 ปี ในแคนาดาจะมีหลักสูตรปริญญาตรีอยู่ด้วยสองประเภทคือ General Pass Degrees และ Honours Degrees ในหลักสูตรประเภทที่สองนี้นักศึกษาจะต้องเรียนเพื่อให้มีหน่วยกิตมากกว่าหลักสูตรประเภทแรก อีกทั้งนักศึกษาจะต้องทำการเขียนวิทยานิพนธ์อีกด้วย การศึกษาต่อในระดับบัณฑิตวิทยาลัยควรที่จะศึกษาในหลักสูตรประเภทที่สองนี้

มหาวิทยาลัยบางแห่งมีหลักสูตรปริญญาตรีประเภท Pass Degrees ใช้เวลาเพียงสามปี และหลักสูตรปริญญาตรีประเภท Honours ใช้เวลาในการศึกษาประมาณ 4 ปี แต่บางแห่งในหลักสูตรทั้งสองประเภทจะใช้เวลาในการศึกษาเท่า ๆ กันคือ 4 ปี ส่วนหลักสูตรที่ใช้เวลามากกว่า 5 ปี เช่น หลักสูตรวิชาชีพซึ่งจะต้องมีการฝึกงานโดยการร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานตามสถานที่ประกอบการต่าง ๆ ด้วยหลักสูตรที่จะเป็นต้องฝึกปฏิบัติงานได้แก่ หลักสูตรบัญชี สถาปัตยกรรมศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์

หลักสูตรปริญญาโท (Master's degrees) ใช้เวลาอย่างน้อยที่สุดหนึ่งปี โดยทั่ว ๆ ไป จะใช้เวลาประมาณหนึ่งปีครึ่งถึงสองปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละสถาบันและผู้ที่สำเร็จการศึกษานั้นจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานของแต่ละหลักสูตรและจะต้องทำการสอบความเข้าใจ Comprehensive Examination หรืออาจจะต้องทำการวิจัยหรือเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ หรือจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานของแต่ละหลักสูตรพร้อมทั้งเขียนวิทยานิพนธ์ด้วยก็ได้ และงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นี้จะสามารถนำไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกได้อีกด้วย

หลักสูตรปริญญาเอก (Doctoral or Ph.D. Degrees) ใช้เวลาในการศึกษา อย่างน้อย 2 ปี หลังจากการศึกษาระดับปริญญาโทหรืออาจจะใช้เวลา 3 ถึง 5 ปีหลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรระดับนี้จะประกอบไปด้วยวิชาพื้นฐาน การร่วมสัมมนาทางวิชาการ การค้นคว้างานวิจัย การเขียนรายงานวิชาการ การนำเสนอและการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

การศึกษาภาคปฏิบัติ (Co-op Education) หรือการฝึกงาน เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาในประเทศแคนาดา การศึกษาแบบนี้หมายถึงการศึกษาที่สถาบันการศึกษาได้ร่วมมือกับสถานที่ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริง เพราะเนื่องจากว่าหากนักศึกษาสำเร็จการศึกษาแล้วขาดประสบการณ์ในการทำงาน อาจจะทำให้การหางานทำเป็นไปได้ยาก ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหานี้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงมีหลักสูตรการฝึกปฏิบัติงานในหลายสาขา ฉะนั้นนักศึกษาจึงต้องเรียนในหลักสูตรภาคปฏิบัติด้วยในสาขาที่ตนศึกษาอยู่ ระยะเวลาในการฝึกงานประมาณสองภาคการศึกษา ก่อนที่จะไปทำงานที่ได้จัดไว้ในมหาวิทยาลัย และใช้เวลาประมาณ 3 ถึง 4 ภาคการศึกษา ฝึกงานในหลักสูตรระยะเวลา 5 ปี ของระดับปริญญาตรีก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา ซึ่งการศึกษาในระบบนี้นักศึกษาให้ความสนใจเข้าสมัครเรียนกันมาก และสถาบันบางแห่งไม่เปิดหลักสูตรแบบนี้ให้นักศึกษาต่างชาติ

สำหรับข้อบังคับการศึกษาของวิทยาลัยแต่ละแห่งนั้น ขึ้นอยู่กับหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปแล้วผู้สมัครจะต้องมีใบแสดงผลการศึกษาดังกล่าวสามารถที่จะเรียนเสริมได้โดยการเรียนแบบการศึกษาผู้ใหญ่ หรือบางครั้งไม่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงแค่มิการศึกษาในระดับเกรด 10 หรือมัธยมศึกษาตอนต้น หรืออาจจะใช้แค่เพียงประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ส่วนเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับข้อบังคับก็คือเกรดเฉลี่ยสะสมรวม (GPA) ขึ้นอยู่กับระเบียบข้อบังคับของแต่ละหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะกำหนดได้โดยปกตินักศึกษาต่างชาติควรมีเกรดเฉลี่ยอย่างน้อย 65 เปอร์เซ็นต์ ในมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงจะไม่ต้องเรียนวิชาบังคับก่อนที่จะเข้าเรียนในหลักสูตรนั้น ๆ ของแต่ละสถาบันค่าธรรมเนียมการศึกษาสำหรับนักศึกษาต่างชาตินั้น กระทรวงศึกษาเป็นผู้กำหนด ค่าธรรมเนียมการศึกษาจะสูงพอสมควรสำหรับนักศึกษาต่างชาติ แต่การบริการด้านอื่นในเรื่องความสะดวกสบายก็ดีด้วย

ในปี พ.ศ.2531 รัฐบาลแคนาดาได้จัดตั้งกองทุนที่มีชื่อว่า CDN จำนวน 240 ล้านดอลลาร์แคนาดา เพื่อสนับสนุนผลงานค้นคว้างานวิจัยดีเด่นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หน่วยงานรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรม พร้อมไปกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์การ Canadian Networks of Centers of Excellence (NCE) ในเครือข่ายขององค์การจะมีศูนย์กลางการค้นคว้าวิจัย การบริหารงานและการประชุมของมหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรม ในจำนวนเครือข่ายทั้งหมด 15 แห่ง ซึ่งทำหน้าที่เฉพาะด้านไป อาทิเช่น การวิจัยค้นคว้าทางด้านธรรมชาติ ด้านการแพทย์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์ และด้านวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

เครือข่ายทั้งหมดจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินและอื่น ๆ จากสภาวิจัยแห่งชาติแคนาดาสามแห่งดังมีรายชื่อต่อไปนี้คือ

- สภาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สังคมและวิศวกรรมศาสตร์
- สภาวิจัยด้านการแพทย์
- สภาวิจัยด้านสังคมและมนุษยศาสตร์

และปี พ.ศ.2533 เครือข่ายทั้งหมดมีนักค้นคว้าวิจัยมากกว่า 550 คน โดยมีจุดประสงค์ร่วมกันคือ

- ❖ เพื่อก่อให้เกิดการค้นคว้าวิจัย
- ❖ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น
- ❖ เพื่อให้เกิดการร่วมมือประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนให้รวมเป็นองค์กรแห่งชาติ
- ❖ เพื่อพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้เกิดความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ มาพัฒนาวงการอุตสาหกรรม

8.1.5 สหรัฐอเมริกา (United States of America) [52]

ปรัชญาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาซึ่งยึดถือกันมานานตั้งแต่เริ่มต้นของศตวรรษที่ 20 ก็คือ โอกาสของการศึกษาที่เปิดให้ผู้สำเร็จมัธยมปลายทุกคน มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างทั่วถึงตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นธรรม ซึ่งทำให้อุดมศึกษาเข้าถึงปวงชนมากที่สุด และอัตราการศึกษาต่อในอุดมศึกษาของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนของสหรัฐอเมริกาส่งสูงที่สุดในโลกคือร้อยละ 65

สหรัฐได้ปฏิรูปการศึกษาของตนตลอดเวลา เช่นในปี พ.ศ.2532 ก็ได้มีการกำหนดเป้าหมายการศึกษาของชาติที่จะให้สำเร็จในปี พ.ศ.2543 ไว้ดังนี้

- 1) เด็กทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียน
- 2) ผู้เรียนจบมัธยมจะต้องถึงระดับร้อยละ 90 เป็นอย่างต่ำ
- 3) โรงเรียนสหรัฐทุกโรงเรียนต้องประกันได้ว่านักเรียนที่จบชั้น ป.4 ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความรู้ความสามารถในวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เศรษฐศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และหน้าที่พลเมือง สามารถเรียนรู้ในการใช้ความคิดเตรียมตัวสำหรับการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น มีความสามารถในการทำงานและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ
- 4) ผู้เป็นครูจะได้รับการพัฒนา โดยการฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงทักษะอย่างต่อเนื่องและมีโอกาสในการศึกษาหาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการสอนและการเตรียมการต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนทุกคนสำหรับศตวรรษหน้า
- 5) นักเรียนของสหรัฐอเมริกจะต้องเป็นหนึ่งในโลกที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
- 6) คนอเมริกันทุกคนต้องอ่านออกเขียนได้ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจโลกและรู้จักการปฏิบัติตนในเรื่องการใช้สิทธิและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมือง

- 7) โรงเรียนทุกแห่งจะต้องปลอดยาเสพติด การมีอาวุธ การก่อเหตุรุนแรง และเครื่องดื่มมีเมา มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยเอื้อต่อการศึกษาล่าเรียน
- 8) โรงเรียนทุกแห่งต้องส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการเสริมสร้างความเจริญเติบโตและความพร้อมของเด็กในด้านสังคม อารมณ์และการศึกษาล่าเรียน

ระบบการบริหารการอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกานั้นขึ้นอยู่กับการบริหาร ภายในรัฐ แต่ละรัฐมีอิสระในการดำเนินการภายใต้กฎหมายของรัฐ ซึ่งกำหนดหน้าที่ของสถาบันการศึกษาแต่ละประเภทไว้ชัดเจนและมีแผนแม่บท ซึ่งเป็นแผนพัฒนามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง แต่ก็มีคณะกรรมการกลางซึ่งกำหนดโดยรัฐบาลกลางประสานงานและทำแผนการศึกษาของชาติ ซึ่งทุกรัฐพร้อมที่จะตอบสนองเมื่อมีนโยบายการศึกษาของชาติออกมาและในแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2543 ก็ได้ให้ความสำคัญต่ออุดมศึกษามาก โดยได้ทำการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของประชากร เศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างดี เพื่อนำมาใช้เป็นฐานสำหรับพัฒนาอุดมศึกษาในอนาคต

เนื่องจากแต่ละรัฐมีอิสระเสรีในการที่จะพัฒนาอุดมศึกษาของตนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง เมื่อรัฐบาลกลางออกนโยบายปฏิรูปการศึกษาออกมา รัฐแต่ละรัฐก็จะออกกฎหมายตอบสนองเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามนโยบายนั้นได้ เช่น มลรัฐ Kentucky ได้ออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษาตามเรียกว่า The Kentucky Education Reform Act 1990 และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.2535 และต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งในกฎหมายปี 2537 นี้ก็ได้ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัว และปรับโครงสร้างการศึกษาเพื่อให้ทุกคนสามารถเรียนได้และเรียนได้สู่ระดับสูงอย่างต่อเนื่อง

ในช่วงปี พ.ศ.2523 สาธารณชนได้วิพากษ์วิจารณ์สถาบันอุดมศึกษามากและสร้างแรงกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีระบบการตรวจสอบ ประเมินผลและเชื่อมโยงกับการประเมินผล การรับรองวิทยฐานะและการกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ ผลอันนี้ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีการตื่นตัวและริบเร่งในการพัฒนาดตนเองเป็นอย่างมาก สถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่จึงมีคุณภาพไม่แตกต่างกันมากนักทั้งในด้านคุณภาพอาจารย์ การวิจัย เงินทุนสำหรับหน่วยงานเสริมต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

8.1.6 ประเทศอื่น ๆ

สาธารณรัฐคาซัคสถาน (Republic of Kazakstan) [113]

Kazakstan กำลังเริ่มปฏิรูประบบการศึกษา โดยเน้นความสำคัญในสิทธิ์ที่ได้รับการศึกษา จึงเริ่มวางนโยบายบางเรื่องไว้ดังนี้

- ประชากรจะได้รับการศึกษาระดับมัธยม (secondary) ในภาครัฐฟรี
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาถือเป็นสิ่งจำเป็นของชาติ
- ประชากรมีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาระดับสูงในสถาบันการศึกษาของรัฐ แต่จะอยู่บนฐานของการแข่งขันกัน
- ประชากรจ่ายและรับการศึกษาในภาคเอกชน
- รัฐจะรับผิดชอบในการจัดมาตรฐานการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ปัจจุบัน Kazakhstan มีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 71 แห่ง มีมหาวิทยาลัยที่ปกครองตนเอง (Autonomous University) 2 แห่ง เอกชน 65 แห่ง สถาบันเหล่านั้นจัดการศึกษาระดับสูงรวมทั้งเทคนิค อาชีวศึกษา (vocational) และการศึกษาพิเศษอื่น

ปัญหาก็คือคุณภาพของการศึกษา ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- มีความจำเป็นที่จะตั้ง National Higher education Commission
- มีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งแยกหน้าที่และลดจำนวนสถาบันการศึกษาชั้นสูง แต่ในขณะเดียวกันก็เพิ่มทั้งประสิทธิภาพและคุณภาพ
- มีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนเกี่ยวกับระบบการศึกษาทางไกล ในเรื่องการจัดอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ
- มีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนเกี่ยวกับ Educational materials เพื่อระบุสาขาที่มีความจำเป็นตามลำดับความสำคัญ
- มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรื่องระบบการจัดการสารสนเทศเพื่ออุดมศึกษา

8.2 สถานภาพปัจจุบันของอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาติ

8.2.1 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทย กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงของแต่ละประเทศ โดยการทำสัญญาของความร่วมมือ ซึ่งกันและกันในรูปแบบที่อาจจะเรียกต่าง ๆ กันและส่วนใหญ่จะเป็นแบบบันทึกความจำ (Memorandum) ข้อตกลง (Agreement) หรือความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งสัญญาของความร่วมมือเหล่านี้อาจจะมีในระดับคณะบ้าง สถาบันบ้าง แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นระดับมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน ซึ่งลงนามระหว่างอธิการบดีของแต่ละฝ่าย

จากการสำรวจกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย อันเป็นกลุ่มที่ทําสัญญาคือความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงมากที่สุด มีผลสรุปได้ดังนี้ :-

8.2.1.1 ลักษณะของความร่วมมือ

ลักษณะของความร่วมมือมักจะเป็นสัญญาในรูปแบบของบันทึกความจำ ข้อตกลง หรือความร่วมมือเป็นโครงการ ซึ่งมีขอบเขตกว้าง ๆ และเป็นสัญญาหลวม ๆ อาจจะมีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของโครงการหรืออาจจะไม่มีการระบุไว้เลย ในสัญญานี้บันทึกความจำหรือข้อตกลงความร่วมมือต่าง ๆ เหล่านี้มักจะครอบคลุมไปถึงเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสามัญได้แก่ :-

- แลกเปลี่ยนอาจารย์ นิสิต และบุคลากรของมหาวิทยาลัยในรูปของการเยี่ยมชม การอบรม การศึกษาต่อ และการทำวิจัยในสาขาที่ให้ความสนใจร่วมกัน
- แลกเปลี่ยนเอกสาร ผลงานวิจัย วารสารบทความทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และวัตถุสิ่งของทางวิชาการ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการต่าง ๆ
- แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ผลงานทางวิชาการ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ
- ดำเนินกิจกรรมทางวิชาการร่วมกัน เช่น การทำวิจัย การสอน บรรยาย การประชุมระหว่างประเทศ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา และการประชุมเพื่อการวิจัย
- ร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร โปรแกรมทางวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนโปรแกรมพิเศษระยะสั้น
- ร่วมมือในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาการศึกษาทางไกล และการใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน
- อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำแก่ผู้ได้รับทุนจากต่างมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นทุนวิจัย ทุนเยี่ยมชมมหาวิทยาลัย หรือทุนการศึกษาต่อ
- ให้ความร่วมมือในการแสวงหาแหล่งทุน เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของฝ่ายบริหารของแต่ละมหาวิทยาลัย
- จำนวนโครงการและสถาบันอุดมศึกษาไทย

สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจำนวน 17 แห่ง ที่ได้มีโครงการทำสัญญาร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศไม่น้อยกว่า 34 ประเทศ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นถึง 477 โครงการ ดังในตารางที่ 8.2.1-1 ซึ่งนับว่ามีจำนวนที่สูงมาก ในจำนวนนี้มหาวิทยาลัยมหิดล มีเป็นจำนวนมากที่สุดคือ 111 โครงการ รองลงไปได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 90 โครงการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 58 โครงการ สงขลานครินทร์ 49 โครงการ พระจอมเกล้าธนบุรี 38 โครงการ

ศิลปากร 24 โครงการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 21 โครงการ
รามคำแหง 14 โครงการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 12 โครงการ
เท่ากับพระจอมเกล้าลาดกระบัง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 10 โครงการ ที่
เหลือน้อยกว่าสิบ และน้อยที่สุดคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2
โครงการ

- จำนวนสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่ทำสัญญาร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา
อยู่ในภาคพื้นต่าง ๆ ทั้งภาคพื้นเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลียและ
นิวซีแลนด์ ดังในตารางที่ 8.2.1-2 โดยที่ในภาคพื้นเอเชีย มีจำนวนมาก
ที่สุดมีถึง 151 โครงการ ภาคพื้นอเมริการองลงไป 111 โครงการ
และภาคยุโรป ใกล้เคียงกับออสเตรเลีย นิวซีแลนด์คือ 67 และ 66
โครงการ ตามลำดับ

โครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกับภูมิภาคยุโรป
ซึ่งครอบคลุมทั้งยุโรปตะวันตกและตะวันออก ส่วนใหญ่มีลักษณะความร่วมมือประเภท Agreement
41 โครงการ รองลงมาคือ Cooperation 16 โครงการและ Memorandum 10 โครงการ ประเทศที่
ให้ความร่วมมือทุกประเภทมากที่สุดคือ ฝรั่งเศส 18 โครงการ เยอรมัน 17 โครงการ และอังกฤษ
7 โครงการ ตามลำดับ

โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย ส่วนใหญ่เป็นความ
ร่วมมือประเภท Agreement มากที่สุด 74 โครงการ รองลงมาคือ Memorandum 47 โครงการและ
Cooperation 30 โครงการ ประเทศในทวีปนี้ที่ได้ให้ความร่วมมือทุกประเภทมากที่สุด คือ ญี่ปุ่น 51
โครงการ และสาธารณรัฐประชาชนจีน 49 โครงการ

โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศในทวีปอเมริกา ส่วนใหญ่เป็นโครงการ
ความร่วมมือประเภท Agreement 59 โครงการ Memorandum 40 โครงการและ Cooperation 12
โครงการ ตามลำดับ ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความร่วมมือทุกประเภทมากที่สุด 85
โครงการ และรองลงมาเป็นประเทศแคนาดา 25 โครงการ

โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศในทวีปออสเตรเลีย ส่วนใหญ่เป็น
โครงการความร่วมมือประเภท Agreement 34 โครงการ Memorandum 25 โครงการและ
Cooperation 7 โครงการ ตามลำดับ ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่ได้ให้ความร่วมมือทุก
ประเภทมากที่สุด 63 โครงการ และประเทศ นิวซีแลนด์ 3 โครงการ

อาจจะกล่าวได้ว่าความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ
นั้น ค่อนข้างกว้างขวางครอบคลุมไปหลายภาคพื้นที ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบประการหนึ่งในการเข้าสู่ระบบ
นานาชาติที่สามารถทำได้อย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในกลุ่มของประเทศเหล่านี้ไม่ปรากฏว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยได้สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดกับไทยอันได้แก่สาธารณรัฐประชาชนลาว พม่าและเขมรเลย ซึ่งเท่ากับเราไม่ได้มีความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์เรียนรู้ประเทศเหล่านี้ที่กำลังมีความสำคัญในอนาคตต่อประเทศไทยอย่างดั่งแท้ เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ สัญญาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นสัญญาหลวม ๆ และมีเป็นจำนวนมากที่มีได้มีกิจกรรมใด ๆ จนกระทั่งลืมไปว่ามีสัญญาระหว่างกันอยู่ก็มีอยู่มาก

ตารางที่ 8.2.1-1 สรุปความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แยกตามสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ.2539

สถาบันอุดมศึกษา	จำนวนโครงการ สถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศ	รูปแบบความร่วมมือ		
		Memorandum	Agreement	Cooperation
1. จุฬาลงกรณ์	21	7	31	1
2. เกษตรศาสตร์	90	39	39	12
3. ธรรมศาสตร์	58	18	35	5
4. ศิลปากร	24	6	16	2
5. มหิดล	111	28	80	3
6. สงขลานครินทร์	49	17	19	13
7. แม่โจ้	10	2	7	1
8. พระจอมเกล้าลาดกระบัง	12	6	5	4
9. พระจอมเกล้าธนบุรี	38	3	9	26
10. พระจอมเกล้าพระนครเหนือ	13	6	2	5
11. อุบลราชธานี	5	0	3	2
12. บุรพา	8	0	7	1
13. นเรศวร	4	1	2	1
14. ศรีนครินทรวิโรฒ	2	0	1	1
15. รามคำแหง	14	8	4	2
16. สุโขทัยธรรมมาธิราช	8	1	4	3
17. บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	12	7	3	2
รวม	477	149	245	83

ที่มา : ข้อมูลจากกองวิเทศสัมพันธ์ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ มิถุนายน 2539

ตารางที่ 8.2.1-2 สรุปความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แยกตามประเทศในภาคพื้นต่าง ๆ

ประเทศ	สถาบัน ไทย (จำนวน)	สถาบัน ต่างประเทศ (โครงการ)	รูปแบบ ความร่วมมือ			ประเทศ	สถาบัน ไทย (จำนวน)	สถาบัน ต่างประเทศ (โครงการ)	รูปแบบ ความร่วมมือ		
			M	A	C				M	A	C
ภาคพื้นยุโรป						ภาคพื้นเอเชีย					
อังกฤษ	5	7	2	2	3	ญี่ปุ่น	8	51	12	25	14
เยอรมันนี	7	17	4	10	3	จีน	11	49	12	29	8
ฝรั่งเศส	6	18	2	10	6	เกาหลี	5	6	2	3	1
อิตาลี	3	5	0	3	2	ไต้หวัน	4	4	0	3	1
เบลเยียม	3	3	1	2	0	ฮ่องกง	1	1	0	0	1
โปรตุเกส	1	1	1	0	0	มองโกเลีย	2	2	0	2	0
สเปน	2	2	0	1	1	อิสราเอล	1	1	0	1	0
โปแลนด์	1	2	0	2	0	มาเลเซีย	5	9	7	0	2
โรมาเนีย	1	1	0	1	0	สิงคโปร์	3	3	0	1	2
เนเธอร์แลนด์	1	1	0	1	0	ฟิลิปปินส์	7	8	6	2	0
เดนมาร์ก	1	1	0	1	0	อินโดนีเซีย	3	4	3	0	1
สวีเดน	3	4	0	4	0	อินเดีย	2	2	0	2	0
ฟินแลนด์	1	1	0	1	0	เวียดนาม	7	10	5	5	0
รัสเซีย	2	2	0	2	0	รวม	14	151	47	74	30
เชคโกสโลวาเกีย	1	1	0	0	1	ภาคพื้นอเมริกา					
เอสโตเนีย	1	1	0	1	0	สหรัฐอเมริกา	16	85	32	44	9
รวม	12	67	10	41	16	แคนาดา	9	25	7	15	3
ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์						เอกวาดอร์	1	1	1	0	0
ออสเตรเลีย	13	63	25	31	7	รวม	16	111	40	59	12
นิวซีแลนด์	3	3	0	3	0	องค์กรนานาชาติ	4	38	16	19	3
รวม	14	66	25	34	7	ไม่ระบุประเทศ	9	44	11	18	15
						รวมทั้งสิ้น	17	477	149	245	83

ที่มา : ข้อมูลจากกองวิเทศสัมพันธ์ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ มิถุนายน 2539

8.2.2 โครงการนานาชาติ

ยังมีความสับสนเกี่ยวกับโครงการนานาชาติ ในหมู่สถาบันอุดมศึกษา บางมหาวิทยาลัยถือว่าหลักสูตรใดที่เปิดให้นักเรียนต่างชาติเข้ามาเรียนได้ จะสอนภาษาไทยหรืออังกฤษก็ถือเป็นโครงการนานาชาติ

โครงการนานาชาติที่เปิด เพื่อนักเรียนต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ และสอนเป็นภาษาอังกฤษนั้นยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ เกิดจากความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย หรือทุนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และผู้สมัครเข้ารับการฝึกอบรมจะมาจากประเทศที่กำลังพัฒนา

8.2.3 นักศึกษาต่างประเทศ

นักศึกษาต่างประเทศที่เข้ามาเรียนในประเทศไทยมีน้อย ติดด้วยเหตุผลการเรียนรู้การสอนเป็นภาษาไทย นักเรียนทุนจากต่างชาติซึ่งเข้าใจภาษาไทยอยู่บ้างก็มีปัญหา เพราะพื้นฐานการศึกษาไม่ต่อเนื่องกัน และจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อโดยให้อ่านตำราแทนก็ไม่ได้เพราะนักศึกษาจากกลุ่มประเทศอินโดจีนเรียนภาษาอื่น เช่น รัสเซีย ฝรั่งเศสหรือยุโรปตะวันออกไม่สามารถสื่อสารกันได้

การจัดหลักสูตรให้นักเรียนต่างชาติในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน จึงต้องแตกต่างไปจากหลักสูตรปกติ เพื่อให้เกิดการประสานกันได้ ในกรณีของนักเรียนต่างชาติเหล่านี้มาเรียนไม่ประสบผลสำเร็จจะเกิดผลเสียได้ เพราะกลุ่มนักเรียนเหล่านี้มักจะมีตำแหน่งสูงซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์อันดีงามของประเทศในอนาคตได้

8.2.4 วิเทศศึกษา

วิเทศศึกษาเป็นศาสตร์ที่สำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจถึงต่างประเทศ ประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือหลายประเทศได้ชัดเจนทำให้เข้าใจถึงแก่นของความเป็นอยู่ ภาษา วัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ อันจะทำให้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่กลมกลืนและเข้าใจซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาไทย เพียงไม่กี่หน่วยเท่านั้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ จัดตั้งสถาบันเพื่อวิเทศศึกษาโดยเฉพาะ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล มีสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทและโครงการศึกษานาชาติ ซึ่งให้การศึกษาด้านภาษาเอเชียอาคเนย์ และเอเชียอาคเนย์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีสถาบันเอเชียศึกษา สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีวิชาฝรั่งเศสศึกษา

8.2.5 ภาษา

สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งให้นักศึกษาเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ซึ่งภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นทุกที เนื่องจากใช้เป็นหลักในสารสนเทศ แต่การสอนภาษาอังกฤษจำเป็นต้องพัฒนาให้สามารถเรียนได้เร็ว และสามารถใช้ประโยชน์ได้มากกว่าที่ทำกันอยู่ ซึ่งในเรื่องนี้ประเทศไทยค่อนข้างจะเสียเปรียบประเทศอื่น เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานมาตลอด

ภาษาอื่นที่มีสอนในหลักสูตรปกติ ซึ่งเกิดขึ้นในบางมหาวิทยาลัยเพียงหนึ่งหรือสองแห่ง เพราะเป็นภาษาที่ค่อนข้างจะใช้กันมาก เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน อิตาลี

ในมหาวิทยาลัยภูมิภาค มีบางมหาวิทยาลัยที่ให้ความสนใจกับภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เปิดสอนวิชาภาษามลายู นอกจากนี้เปิดสอนภาษาอาหรับให้สำหรับชาวมุสลิม และใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ยังไม่มีมหาวิทยาลัยใดที่ให้ความสนใจอย่างจริงจังที่จะเปิดสอนภาษาเวียดนาม เขมร ลาว หรือพม่า (ยกเว้นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ที่สอนภาษาเขมร) ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตติดไทยอย่างจริงจัง

8.2.6 เครือข่ายสารสนเทศกับต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยบางมหาวิทยาลัยได้สร้างเครือข่ายสารสนเทศติดต่อกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศแล้ว เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นับว่ามีความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบสากล

8.3 ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศ

ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับอุดมศึกษามาก คือ การดำเนินงานและฝึกอบรม สำหรับด้านทุนการศึกษานั้นมีประมาณ 1,200 ทุน สำหรับทุนการศึกษานั้นปัญหาเรื่องภาษาซึ่งสถาบันอุดมศึกษาไทยสอนด้วยภาษาไทยในแทบทุกหลักสูตรของปริญญาตรี ซึ่งยากที่จะเข้าเรียนได้สำหรับนิสิตที่ไม่รู้ภาษาไทย แต่สำหรับนักเรียนจากประเทศลาวแล้วอาจจะง่ายขึ้นบ้าง เนื่องจากพื้นฐานภาษาพูดคล้ายคลึงกันสามารถสื่อให้เข้าใจกันได้อยู่แล้ว เพียงแต่ให้เข้าอบรมหลักสูตรภาษาไทย โดยเฉพาะการเขียนในระยะสั้นก็สามารถเข้าเรียนได้ โดยไม่มีปัญหามากนัก การเรียนการสอนที่ใช้ภาษาอังกฤษ เช่น ระดับปริญญาโทหรือเอก ยังเป็นปัญหากับนักเรียนต่างชาติซึ่งไม่ได้เรียนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชาและเวียดนามซึ่งในอดีตมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก นิสิตส่วนใหญ่จะเรียนภาษารัสเซีย หรือยุโรปตะวันออก และไปเรียนต่อระดับบัณฑิตวิทยากันที่ประเทศเหล่านี้จึงไม่ได้เรียนภาษาอังกฤษ ห้องสมุดส่วนใหญ่จะมีหนังสือในภาษาเหล่านี้ ภาษาจึงเป็นอุปสรรคสำคัญทั้งสองฝ่ายระหว่างไทยกับประเทศเหล่านี้

ตารางที่ 8.3-1 ได้แสดงถึงทุนดำเนินงานที่ไทยได้จัดให้แก่ นักวิชาการของประเทศต่าง ๆ แทบทั่วโลกในปี พ.ศ.2538 และ 2539 โดยที่ในปี พ.ศ.2538 ไทยได้ให้ทุนดำเนินงานแก่ประเทศต่าง ๆ 48 ประเทศ 1,786 ทุนและในปี พ.ศ.2539 จำนวน 53 ประเทศ 488 ทุน กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านเป็นกลุ่มที่ได้รับทุนมากที่สุด โดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รองลงไปคือ เวียดนาม เขมร และจีน ตามลำดับ

สำหรับสาขาที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจมาศึกษาและฝึกอบรมในระหว่างปี พ.ศ. 2538 และ 2539 นั้น ได้แก่ สาขาเกษตร มีจำนวน 37 และ 38 ประเทศ จำนวนทุนรวมทั้งสิ้น 508 ทุน รองลงไปได้แก่ สาธารณสุขศาสตร์ซึ่งมีจำนวน 32 และ 33 ประเทศ ตามลำดับ จำนวนทุนรวมทั้งสิ้น 401 ทุน

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจต่อประเทศไทยโดยเฉพาะประเทศเล็ก ๆ ทั้งหลายได้ส่งนักวิชาการมาดูงานและฝึกอบรมในสาขาต่าง ๆ จำนวนไม่น้อย

ตารางที่ 8.3-1 การให้ความช่วยเหลือในการดูงานของนักวิชาการจากประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	จำนวนคน			ประเทศ	จำนวนคน			ประเทศ	จำนวนคน		
	2538	2539	รวม		2538	2539	รวม		2538	2539	รวม
1. กลุ่มเอเชีย	402	221	623	กลุ่มเพื่อนบ้าน	1291	158	1449	4.กลุ่มยุโรป	10	8	18
Bangladesh	34	26	60	Cambodia	125	52	177	Tukmenisfan	-	2	2
Bhutan	38	23	61	Lao	838	40	878	Armenia	3	1	4
Brunei	5	4	9	Malaysia	15	4	19	Moldova	2	2	4
China	98	10	108	Myanmar	80	4	84	Poland	2	-	2
Hongkong	2	2	4	Vietnam	233	58	291	Romania	2	-	2
India	12	3	15	3.กลุ่มอาฟริกา	55	63	118	Uzbekistan	1	-	1
Indonesia	11	16	27	Zimbaowe	-	2	2	Azerbaijan	-	1	1
Iran	8	10	18	Burki Faso	2	2	4	Estonia	-	2	2
Jordan	1	5	6	Gambia	3	4	7	5.กลุ่มอเมริกา	-	1	1
Kasakhstan	1	2	3	Kenja	3	6	9	Belarus	-	1	1
S.Korea	12	9	21	Mali	2	1	3	6.กลุ่มออสเตรเลีย	28	26	54
Kyrgystan	2	1	3	Niger	2	2	4	Cook Isl	3	3	6
Maldives	10	6	16	Senegal	5	6	11	Fiji	11	9	20
Mongolia	33	4	37	Sir. Leon	11	12	23	Mauritus	2	-	2
Nepal	30	17	47	Tangania	14	11	25	P.N.Guinea	6	4	10
Oman	5	5	10	Uganda	4	-	4	Solomon Is	5	1	6
Paokistan	20	20	40	Vanuato	3	-	3	W.Samoa	1	5	6
Philippinee	46	27	73	Zambia	6	7	13	Tonga	-	4	4
Russia	2	2	4	Botswana	-	2	2	รวม	1786	477	2263
Singapors	2	-	2	Ethiopia	-	1	1				
Srilanka	30	28	58	Guinea	-	5	5				
Tajikistan	-	1	1	Guinea Bis	-	1	1				
				S.Africa	-	1	1				

ที่มา : ข้อมูลจากกรมวิเทศสหการ

ตารางที่ 8.3-2 ทุ่การศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทยให้ความช่วยเหลือต่อประเทศต่าง ๆ

สาขาวิชา	2538 ^{1/}		2539 ^{2/}		รวมคน
	จำนวนประเทศ	จำนวนคน	จำนวนประเทศ	จำนวนคน	
เกษตร	37	347	38	161	508
การศึกษา	6	433	-	-	433
สาธารณสุข	32	283	33	118	401
พัฒนาเศรษฐศาสตร์	19	156	17	17	173
อุตสาหกรรม	15	86	10	23	109
โครงสร้างสาธารณูปโภค	8	18	8	13	31
วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี	17	75	17	29	104
บริหารรัฐกิจ	19	129	-	-	129
พัฒนาสังคมและสวัสดิการ	18	69	25	61	130
การค้าและบริการ	8	93	4	16	109
การขนส่งการสื่อสาร	18	67	15	38	105
อื่น ๆ	5	31	-	-	31
รวม	202	1,787	107	476	2,263

หมายเหตุ ^{1/} ทุ่การศึกษาและฝึกอบรม

^{2/} ทุ่ฝึกอบรม

ที่มา : ข้อมูลจากกรมวิเทศสหการ

8.4 อุดมศึกษาไทยในความเห็นของต่างประเทศที่พัฒนา

- ในการจัดมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาไทยจากการประเมินของนักอุดมศึกษาประเทศออสเตรเลีย โดยอาศัยจำนวนนักศึกษา และคณาจารย์ที่สำเร็จจากต่างประเทศเป็นเกณฑ์ โดยไม่ใช่เครื่องมือในด้านการเรียนการสอนและการวิจัยมาประกอบ ระบุว่าจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ได้มาตรฐานนั้นมีจำนวนประมาณร้อยละ 25
- สถานภาพมาตรฐานอุดมศึกษาไทยจะด้อยลงไปอีกมาก ถ้าใช้เกณฑ์มาตรฐานของเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การวิจัย และผลงานวิจัยเป็นเครื่องมือ ประกอบในการวัดด้วย
- จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญออสเตรเลีย [114] ที่มาประเมินมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยจำนวน 12 แห่งใน 19 แห่ง โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอาจารย์ได้เสนอภาพที่สถาบันอุดมศึกษาไทยควรปรับปรุงก็คือ
 - ✧ การกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรจะต้องชัดเจนมากกว่าที่ทำกันอยู่

- ✧ จะต้องเพิ่มคุณภาพของอาจารย์ให้ไปศึกษาต่อได้ปริญญาที่สูงขึ้นและให้มากกว่าที่มีอยู่
- ✧ การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาเป็นอาจารย์ จะต้องใช้มาตรการให้มีมาตรฐานดีกว่าที่กำลังทำกันอยู่
- ✧ จะต้องมีการสร้างประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอน และฝึกทักษะในการวิจัยให้แก่คณาจารย์
- ✧ จะต้องเตรียมคนให้รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการวิจัย

8.5 โอกาสของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาติ

ประกอบ [115] ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมซึ่งจะเป็นจุดแข็งของสถาบันอุดมศึกษาไทย

ไว้ดังนี้ :

- 1) ในทางภูมิศาสตร์
ประเทศไทยเป็นจุดเชื่อมต่อทั้งระหว่างแผ่นดินจีน อินเดียและเชื่อมกับเอเชียส่วนใต้ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ อนาคตของประเทศไทยจะเป็นตลาดขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งผลิตที่มีศักยภาพสูง สามารถใช้เป็นศูนย์กลางของอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี
- 2) สังคมระบบเปิด
สังคมไทยเป็นระบบเปิด มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกันระหว่างชาติสูงมาเป็นเวลานาน ทั้งพาณิชยกรรมและวัฒนธรรม กิจกรรมการศึกษาหรืออื่นใดที่ยังไม่พร้อมก็สามารถเชิญต่างชาติให้มาดำเนินการได้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน
- 3) พื้นฐานทางวัฒนธรรมและการเมือง
ประเทศไทยมีพื้นฐานทางศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมต่างชาติได้ดี การเมืองมีประชาธิปไตยมากขึ้น ยากที่จะหวนกลับสู่ระบบเผด็จการ ช่วยให้ดึงดูดนานาชาติเข้ามาได้ง่ายขึ้น
- 4) เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตในระดับสูง
ความสามารถของภาคเอกชนที่จัดการกับองค์กรระดับใหญ่ สามารถทำงานได้หลายอย่างที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การลงทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นไปได้สูงขึ้น

- 5) สถาบันอุดมศึกษาไทยมีมากและกระจายทั่วทุกภูมิภาค
สถาบันอุดมศึกษาไทยจำนวน 600 กว่าแห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นด้านสามเหลี่ยม สีเหลี่ยม ห้าเหลี่ยมและหกเหลี่ยม เศรษฐกิจล้วนเปิดโอกาสให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในการที่จะพัฒนาเข้าสู่ระดับนานาชาติได้ทั้งสิ้น
- 6) เอกชนไทยมีความสามารถสูงในการประกอบธุรกิจต่าง ๆ
ดังจะเห็นได้จากโครงการขนาดใหญ่ เช่น โครงการรถไฟฟ้า โครงการคมนาคม ล้วนแล้วแต่เป็นโครงการที่เอกชนทำ เอกชนย่อมสามารถระดมทุนทำอุดมศึกษาสู่ระดับสากลตึงนักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาในไทยทำรายได้สู่ประเทศได้ เช่นเดียวกับที่ประเทศพัฒนาอื่น ๆ กำลังทำอยู่
- 7) ประชาชนไทยสนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้เล่าเรียนอยู่แล้ว
พื้นฐานทางเศรษฐกิจของประชาชนที่ดีขึ้นจะทำให้ความต้องการที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้เล่าเรียนมากขึ้น ดังเช่นในอดีตเมื่อไม่มีที่เรียนก็ชวนขายที่จะส่งให้ไปเรียนยังต่างประเทศถ้ามีทางเลือก บุคคลเหล่านี้ย่อมจะสนับสนุนบุตรหลานของตนให้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่อยู่ในระดับสากลมากกว่าที่จะให้ไปเรียนยังต่างประเทศ

8.6 การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ระดับนานาชาติ

ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยดังกล่าวไว้แล้วข้างต้นนี้ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีโอกาสนับว่ากว้างขวางที่จะพัฒนาเข้าสู่ระบบนานาชาติได้ อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันยังอยู่ห่างกับความเป็นนานาชาติอยู่มาก จะต้องมีการพัฒนาที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้โดย :

- 1) สถาบันอุดมศึกษาไทยแต่ละสถาบันจะต้องพัฒนาความเข้มแข็งเฉพาะทางให้ปรากฏ เพื่อเป็นที่ดึงดูดของสายตาชาวโลกโดยเฉพาะด้านเกษตร สาธารณสุข วิศวกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง เป็นต้น ให้มาศึกษาในประเทศไทย
- 2) สถาบันอุดมศึกษาไทยในภูมิภาคในเขตการพัฒนาหรือเศรษฐกิจต่าง ๆ จะต้องพัฒนาอุดมศึกษาให้สอดคล้องรองรับกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคนั้น ๆ เช่น ให้ความสนใจกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น กระตุ้นเตือนให้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ ภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้นมากขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

- 3) สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น สำหรับเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนา ซึ่งมีอยู่มากมายแล้วควรจะเน้นให้มีการปฏิบัติกันอย่างจริงจังและมากขึ้นโดยเฉพาะการแลกเปลี่ยน
- 4) ข้อมูลสื่อการเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ การดึงดูดคณาจารย์และนักเรียนต่างชาติเข้าสู่ระบบสถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องสร้างบรรยากาศภายในสถาบันฯ ให้มีลักษณะเป็นนานาชาติมากขึ้น เช่น เปิดหลักสูตรที่สอนระดับปริญญาตรีด้วยภาษาอังกฤษ มีหอพักนักศึกษาไทยร่วมกับต่างชาติ พัฒนาหน่วยงานแนะแนวนักเรียนต่างชาติให้เข้มแข็ง สนับสนุนกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของนักเรียนต่างชาติ
- 5) สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องพัฒนาหลักสูตรเฉพาะนักเรียนต่างชาติให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของนักเรียนต่างชาติที่จะเข้ามาเรียนต่อเนื่องได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะลดคุณภาพลงเหมือนอย่าง ที่สถาบันต่างประเทศบางแห่งได้ทำอยู่ การเปิดโอกาสให้นักเรียนต่างชาติได้เลือกเรียนวิชาอื่นทดแทนในวิชาที่นักเรียนต่างชาติไม่มีพื้นฐานของวิชานั้นมาก่อนเป็นตัวอย่างหนึ่งของการปรับให้เข้ากันเช่นนี้

8.7 สรุป

อุดมศึกษาไทยจะทันสมัยและทันโลกก็ต่อเมื่ออุดมศึกษาไทยสามารถพัฒนาเข้าสู่ระบบสากลหรือนานาชาติได้ อุดมศึกษาไทยจะต้องมีความสัมพันธ์กับนานาชาติ สามารถดูดซับองค์ความรู้และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากนานาชาติเข้าสู่คลังแห่งความรู้ ถ่ายทอดความรู้อันทันสมัยสู่ชนชาวไทยและชาวโลก สามารถสร้างสรรค์ความกลมกลืนหรือดุลยภาพระหว่างสังคม วัฒนธรรมไทย ความเป็นไทยความเป็นสากลสัมพันธ์กับชนชาติอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ในประชาคมโลก

ประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลียต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนให้มีความทัดเทียมกับนานาชาติ ได้พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาและปรับบทบาทให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านของไทย มีหลายประเทศที่เร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนเพื่อให้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วสนองตอบต่อความต้องการของประเทศ

ประเทศมาเลเซียได้วางเป้าหมายที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นอันดับแรกสุด ได้มุ่งในการสร้างเอกภาพทางการศึกษา พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในด้านคุณภาพและประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เร่งระดมทุนร่วมกับเอกชน พัฒนาเพิ่มนักศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันกับความต้องการของประเทศ อนุญาตให้

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงเข้ามาเปิดวิทยาเขตในประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะให้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางของการศึกษานานาชาติ นำอุดมศึกษาเข้าสู่สากลและดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียน

ประเทศสาธารณรัฐเวียดนามมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาประเทศ เร่งระดมทุนทั้งเงินช่วยเหลือและเงินกู้จากต่างประเทศมาพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนโดยเน้นที่คุณภาพและขยายโอกาสทางการศึกษา สร้างเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ อนุญาตให้ต่างประเทศเข้ามาตั้งวิทยาเขตเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของตนสู่ระบบสากล

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนรอบด้าน ตั้งแต่การปรับปรุงสภาพทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการ เปลี่ยนจากระบบรัฐควบคุมมาเป็นระบบรัฐกำกับ พัฒนาสาขาวิชาการที่สำคัญ จัดตั้งระบบบริการอุดมศึกษาเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและจัดลำดับความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาหนึ่งถึงร้อยสถาบันเพื่อให้การสนับสนุนที่จะเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลก

ประเทศฟิลิปปินส์ได้มุ่งปฏิรูปการบริหารและการจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้ออกจากระบบราชการ เปลี่ยนบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นสถาบันผลิตบุคลากรเพื่อป้อนตลาดแรงงาน มุ่งในความสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการกับความต้องการของสังคม ความสมดุลระหว่างความรู้และภาคปฏิบัติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับอุตสาหกรรมและเอกชน มุ่งในคุณภาพทางปัญญาของคน และจัดกระบวนการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาใหม่

ประเทศอินโดนีเซียมุ่งในการปรับปรุงคุณภาพอาจารย์และคุณภาพบัณฑิตที่ผลิตออกไป ได้เพิ่มบทบาทของเอกชนในอุดมศึกษามากขึ้น ขยายโอกาสทางการศึกษา ขยายอาชีพและเชื่อมโยงอุดมศึกษาเข้ากับอุตสาหกรรม

อุดมศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้จึงมีโอกาที่จะล้าหน้าประเทศไทยไปได้มาก ด้วยความตั้งใจจริงของรัฐบาลของประเทศเหล่านั้นที่จะพัฒนาอุดมศึกษาภายในประเทศของตนให้เจริญ

ประเทศอินเดียพยายามจัดหาแหล่งทุน เพิ่มการลงทุนของภาคเอกชนเพื่ออุดมศึกษามากขึ้น เพิ่มจำนวนคณาจารย์และนักศึกษาทั่วประเทศ เน้นการศึกษาด้านสหวิชาการ การใช้สื่อทางไกลในการเรียนการสอนประสานกันระหว่างการเรียนหลักสูตรปกติและหลักสูตรทางไกลและความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อเตรียมเข้าสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์มากที่สุด มีการรื้อระบบภายในสถาบันอุดมศึกษา ยกเลิกโครงสร้างและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เคยใช้ควบคุมสถาบันอุดมศึกษา สร้างระบบใหม่ขึ้นให้มีการประเมินตนเอง ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนใหม่ สร้างความหลากหลายของหลักสูตรให้นักเรียนเลือกเรียนตามความต้องการเพื่อรองรับ

กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทัน เร่งรัดในการปรับปรุงบัณฑิตวิทยาลัย เพิ่มนักวิจัย และทุนอุดหนุนการวิจัย ปรับปรุงประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษา ขยายบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะการรองรับการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนของตนมีความรู้ก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ และเน้นการแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับนานาชาติ โดยมีเป้าหมายที่ให้อุดมศึกษาของตนมีคุณภาพเป็นมาตรฐานสากลและสามารถแข่งขันกับตะวันตกได้

ในส่วนของประเทศเกาหลีใต้ได้มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษามากกว่าปริมาณ ทุ่มการลงทุนด้านการศึกษามากมาย มุ่งเป้าหมายไปที่ความต้องการการศึกษาของประชาชน ให้อิสระแก่การบริหารการศึกษาของท้องถิ่น จัดการบริหารด้านการศึกษาให้เข้าระบบ พัฒนาคณาจารย์ ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการให้การศึกษา พัฒนากำลังคนโดยเน้นที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและมีเป้าหมายให้อุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยเน้นที่คุณภาพของบัณฑิตให้มีบุคลิกดี มีความเป็นเลิศในวิชาการ ความมีอิสระเสรีในเชิงความคิด สำนึกในความเสมอภาคและมุ่งหวังในอนาคตที่ดีกว่า

ระบบอุดมศึกษาและการบริหารจัดการอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษจัดว่าดีที่สุดในกลุ่มประเทศยุโรปด้วยกัน กระนั้นก็ตามอังกฤษได้มีแผนปฏิรูปอุดมศึกษาของตนเพื่อการแข่งขันในระดับสากล โดยดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สถาบัน ยกกระดับประสิทธิภาพการเรียนการสอน เร่งรัดพัฒนาความรู้พื้นฐาน ความรู้ประยุกต์และแนวทางแก้ปัญหา ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด รองรับนิสิตให้ได้สูงสุดด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส รักษามาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่การแข่งขันระดับสากล

ประเทศออสเตรเลียมุ่งปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นที่เอกภาพทางนโยบาย จัดสถาบันอุดมศึกษาเข้าเป็นระบบและเครือข่าย จัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรม ปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรคุณภาพของหลักสูตร มุ่งเน้นความต้องการของชาติในอนาคต การพัฒนาแรงงานกำลังคนตามความต้องการของประเทศ การให้ ความช่วยเหลือนิสิตและบุคคลที่ด้อยโอกาสด้วยงบประมาณที่สูง จัดการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้อุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้าไปเรียนเพื่อทำรายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาและแก่ประเทศ

แคนาดาประสบผลสำเร็จในด้านวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของสังคมมาก ในด้านสถาบันอุดมศึกษานั้นรัฐยังต้องสนับสนุนงบประมาณในระดับสูง การจัดสรรงบประมาณอาศัยคณะกรรมการกลางของรัฐบาล มีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล เพื่อประกันคุณภาพกันบ่อย ๆ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับตัวตลอดเวลา โดยเฉพาะการปรับโครงสร้างของมหาวิทยาลัย การยุบคณะ ภาควิชา ในด้านการวิจัยรัฐจัดตั้งกองทุนขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อเลือกสนับสนุนงานวิจัยดีเด่นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมกับภาคเอกชนและสร้างเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดเอกภาพของทางการวิจัยและระดมสรรพกำลังนักวิจัยเข้าเครือข่าย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เป็นการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยในการที่จะพัฒนาเข้าสู่ระบบนานาชาตินั้น ได้มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในลักษณะของบันทึกความจำ ข้อตกลง หรือความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เป็นจำนวนมากแทบทั่วโลก แต่บันทึก ข้อตกลงและความร่วมมือเหล่านี้เป็นไปในลักษณะหลวม ๆ การปฏิบัติอย่างจริงจังมีน้อยมาก โครงการนานาชาติ นักศึกษาต่างชาติ วิเทศคดีศึกษา ตลอดจนเครือข่ายสารสนเทศร่วมกับต่างประเทศมีน้อย ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศเป็นในรูปแบบของการดูงานแก่ประเทศต่าง ๆ แทบทั่วโลกแต่ทุนการฝึกอบรมและการศึกษายังน้อย การดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนมีน้อย อุปสรรคปัญหาเรื่องภาษามีมาก ในสายตาของต่างประเทศสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ไม่ได้มาตรฐานนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก และจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศที่มาประเมินมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย ระบุว่าไทยจะต้องแก้ไขในสิ่งต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะนโยบายและทิศทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรจะต้องชัดเจนมากกว่าที่ทำกันอยู่ จะต้องเพิ่มคุณภาพของคณาจารย์ โดยการให้ไปศึกษาในปริญญาสูงให้มากกว่าเดิม การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาเป็นคณาจารย์จะต้องให้มีมาตรฐานดีกว่าที่กำลังทำกันอยู่ ต้องมีโครงการพัฒนาอาจารย์โดยเฉพาะเพื่อให้มีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอน การฝึกทักษะ การวิจัยและต้องเตรียมคนให้รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการวิจัย

โอกาสของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาตินั้นมีอยู่มาก เพราะไทยได้เปรียบมากกว่าชาติอื่น ๆ ในด้านภูมิศาสตร์ สังคมระบบเปิด พื้นฐานศิลปวัฒนธรรม การเมืองระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตในระดับสูง การกระจายทั่วภูมิภาคของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนมีความสามารถสูงในการประกอบธุรกิจและการลงทุนที่จะลงทุนด้านอุดมศึกษา ตลอดจนความนิยมให้การศึกษาต่อบุตรหลานของประชาชน ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยเหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีโอกาที่จะพัฒนาก้าวเข้าสู่ระบบสากลได้ง่ายขึ้น แต่จะต้องมีแผนพัฒนาและดำเนินการที่ชัดเจนและอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากจะปรับรื้อระบบและพัฒนาสถาบันให้ได้คุณภาพและมาตรฐานแล้ว จะต้องพัฒนาความเข้มแข็งเฉพาะทางให้ปรากฏในแต่ละสถาบัน เพื่อดึงดูดสายตาชาวโลกเข้ามา สถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคจะต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านและประเทศพัฒนา และดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติในความร่วมมือกันอย่างจริงจัง จะต้องพัฒนาหลักสูตรและสร้างบรรยากาศภายในสถาบันอุดมศึกษาให้มีบรรยากาศนานาชาติมากขึ้น โดยเป้าหมายที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์อุดมศึกษานานาชาติที่มีอุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนเป็นรายได้ของสถาบันฯ และของประเทศเพื่อประเทศไทยจะได้เป็นศูนย์กลางอุดมศึกษานานาชาติอย่างแท้จริง

บทที่ 9

การปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษาไทย

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างกว้างขวาง นอกจากจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ไม่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพให้ได้ตามความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติแล้ว สถาบันอุดมศึกษาเองยังไม่เป็นสังคมแห่งผู้รู้ แหล่งแสวงหาสะสมความรู้เพียงพอที่จะเป็นผู้นำ สามารถชี้นำหรือช่วยประเทศชาติในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ในทางกลับตรงกันข้าม กลับกลายเป็นแหล่งของผู้ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งเจริญได้รวดเร็วกว่า ยิ่งซ้ำร้ายกว่านั้นก็คือสถาบันอุดมศึกษาเองกลายเป็นแหล่งที่สร้างปัญหาต่าง ๆ เพิ่มภาระให้แก่สังคม วิกฤตอุดมศึกษาได้ทำให้ทุกฝ่ายต้องสูญเสียเป็นการสูญเสียทั้งส่วนบุคคล ส่วนรวมและประเทศชาติมิใช่การสูญเสียของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะจึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันแก้ไข

9.1 ความสูญเสียของชาติอันเกิดจากวิกฤตอุดมศึกษาไทย

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นต่อชาติบ้านเมือง อาจกล่าวได้โดยสรุปดังนี้ :-

9.1.1 ความสูญเสียต่อบุคคล

- บุคคลโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาผู้ผ่านสถาบันอุดมศึกษาได้ถูกหล่อหลอมให้หลงผิดว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่เหนือกลุ่มบุคคลอื่นจะต้องประกอบอาชีพที่สะดวกสบาย เงินเดือนสูง ๆ ในขณะที่ไม่มีความรู้เพียงพอที่จะปฏิบัติงานสนองต่อนายจ้างได้และกลายเป็นบุคคลที่ลุ่มหลงในวัตถุนิยม ก่อหนี้สินให้กับตนเองและครอบครัวเป็นบุคคลที่ไร้คุณภาพ
- บุคคลโดยเฉพาะคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่ได้ผ่านการศึกษาระดับสูง ได้เรียนรู้ความรู้อันทันสมัย เมื่อมาอยู่ในแวดวงของสถาบันอุดมศึกษา ได้สูญเสียหรือสร้างความสูญเสียในลักษณะต่าง ๆ กันเช่น :
 - ✧ เป็นบุคคลที่มีสมองเสื่อม เพราะไม่มีโอกาสวิจัยแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ความรู้ที่มีอยู่เดิมหดหายไป เป็นอาจารย์ที่ไร้คุณภาพ
 - ✧ เป็นบุคคลที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้แก่สังคม เพราะไม่สามารถชี้นำหรือทำประโยชน์ในการใช้วิชาการเพื่อแก้ปัญหาให้แก่สังคมได้

- ✧ เป็นบุคคลที่ทำร้ายสังคมหรือสร้างปัญหาให้แก่สังคมเพราะกลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของสังคม ใช้ความไม่รู้ในคราบของผู้ทรงภูมิความรู้ในทางที่ผิดต่าง ๆ
- ✧ เป็นบุคคลที่ทำลายวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติ สร้างความเสื่อมศรัทธาให้แก่สังคม แทนที่จะเป็นบุคคลสมควรแก่การยกย่องให้ความเคารพบูชาในฐานะผู้มีบุญคุณ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ กลับกลายเป็นผู้ทวงบุญคุณ ได้รับการดูถูกเหยียดหยามในลักษณะต่าง ๆ กัน

จากการสำรวจภาพลักษณ์ของอาจารย์ [114] ตามความคิดเห็นของบุคคลภายนอกจากอาชีพต่าง ๆ กัน ได้พบว่าไม่แน่ใจว่าในปัจจุบันอาจารย์มหาวิทยาลัยมีภาพลักษณ์ที่ดีเช่นนี้ดังในอดีตหรือไม่ ได้แก่ :

- 1) เป็นผู้รอบรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ
- 2) เป็นผู้คิดค้นทฤษฎีใหม่ ๆ
- 3) มีคุณธรรมสูง
- 4) ถือตัวว่ามีความรู้สูงกว่าคนอื่น
- 5) รสนิยมสูง
- 6) ใช้จ่ายประหยัด
- 7) มีความรับผิดชอบต่อสังคมมาก
- 8) เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม
- 9) ความเป็นอยู่เรียบง่าย
- 10) ชอบจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน
- 11) แสดงบทบาทด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- 12) เป็นผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรม

ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าบุคคลภายนอกจะหวังพึ่งอาจารย์มหาวิทยาลัยทางด้านวิชาการและมีความประพฤติตนเป็นแบบอย่างของสังคมนั้นได้ลดน้อยถอยลงไปกว่าในอดีตมาก

9.1.2 ความสูญเสียของชุมชนและสังคม

สังคมให้ความยกย่องต่อสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นแหล่งทรงความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุตรหลานของตน เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นคนดี สามารถปฏิบัติอาชีพต่าง ๆ เลี้ยงครอบครัวได้ แต่ผลตอบแทนที่ได้รับก็คือ :-

- ครอบครัวได้ทุ่มเททรัพยากรเพื่อสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเข้าศึกษาในสถาบันชั้นสูง กลุ่มผู้ที่มีผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มเกษตรกร ซึ่งต้องขายที่ขายนาเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการศึกษา โดยหวังพึ่งพาบุตรหลานตนในอนาคต ต้องประสบความผิดหวัง เมื่อบุตรหลานของตน

ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ไม่สามารถจะพึ่งพาได้อย่างที่หวัง เป็นการลงทุนที่สูญเปล่า สร้างผลกระทบอื่น ๆ ที่ติดตามมา เช่น ความแตกแยกให้แก่สถาบันครอบครัว

- สังคมมีปัญหาเพิ่มมากขึ้น เมื่อสถาบันอุดมศึกษากลายเป็นแหล่งหล่อหลอมให้นักศึกษาหลงผิดคิดว่าเป็นอภิสิทธิ์ชนเหนือผู้อื่น ขาดคุณธรรมและจริยธรรม เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น รวมทั้งสถาบันกลายเป็นแหล่งที่มั่วสุมเกาะกลุ่มกันเป็นอันธพาล สร้างอิทธิพลต่าง ๆ ภายในสถาบัน บังคับรุ่นน้องให้ปฏิบัติตาม ยกพวกทะเลาะเบาะแว้งกันภายในสถาบันและต่างสถาบัน ใช้สถาบันเป็นแหล่งการค้าและอิทธิพล มักกลายเป็นปัญหาของสังคม ดังที่ได้เกิดและรุนแรงขึ้นในบางสถาบัน
- สังคมเกิดความแตกแยกมากขึ้น เมื่อบัณฑิตที่จบจากสถาบันถูกหล่อหลอมให้ลุ่มหลงในสถาบัน กลายเป็นบุคคลที่ถือศักดิ์ถือสีของสถาบัน กลายเป็นฝักเป็นฝ่าย เล่นพรรคเล่นพวก สร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดต่อสังคมและขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของสังคมในท้ายที่สุด

สังคมไทยยังไม่มีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ของตนต่อสังคมอุดมศึกษาในปัจจุบัน แต่การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคข่าวสารที่ไร้พรมแดนและความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น สังคมไทยจะกลายเป็นแรงกดดัน ให้สถาบันอุดมศึกษามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข ดังที่ต่างประเทศได้ทำกัน โดยสื่อมวลชนที่ประเมินผลงานของสถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้นอันดับความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อประชาชนได้ทราบ ทำให้เป็นแรงกดดันทางอ้อมให้สถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาตนเอง

9.1.3 ความสูญเสียต่อชาติบ้านเมือง

- บัณฑิตที่จบจากสถาบันอุดมศึกษาไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเป็นผู้นำของสังคม ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและในทางกลับกันกลายเป็นผู้ตามกระแสสังคมหรือสร้างปัญหาให้กับสังคม กลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของชาติ
- สถาบันอุดมศึกษาไม่เป็นแหล่งที่จะเฝ้าอำนวยความสะดวกและเป็นที่พึ่งพิงของสังคมตามที่สังคมมุ่งหวังได้ ในขณะเดียวกันกลับเป็นผู้ตามและเป็นผู้สร้างปัญหาให้แก่สังคม กลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของชาติ
- ประเทศชาติไม่สามารถจะพึ่งพิงสถาบันอุดมศึกษา ให้เป็นพลังสมองของชาติและผลิตพลังสมองของชาติมาช่วยกันพัฒนาชาติบ้านเมืองได้ ประเทศชาติจึงยังเกาะติดกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา และยากที่จะย่างเข้าสู่กลุ่มประเทศพัฒนาใหม่ได้ตามที่มุ่งหวัง แม้ว่าโอกาสและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อำนวยให้ก็ตาม

วิกฤตอุดมศึกษาจึงไม่ได้ทำความสูญเสียให้แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ แต่ยังคงความสูญเสียให้แก่ทุกฝ่าย รวมไปถึงความเสียหายต่อชาติบ้านเมืองที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยกันแก้ไข และถ้าไม่แก้ไขไทยก็จะเป็นชาติที่ล้าหลังอยู่ต่อไป

9.2 ความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาของชาติ

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้น จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษามาประกอบเป็นพื้นฐานของความจำเป็นแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น อันได้แก่ :-

- 1) ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบบริหารและจัดการ เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารและจัดการใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม
- 2) ความจำเป็นในการขยายการศึกษาภายใต้งบประมาณที่จำกัด เพื่อให้ใช้งบประมาณที่มีอยู่จำกัดนั้นได้ประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุด
- 3) ความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผู้รู้ แสวงหาความรู้ สะสมความรู้ และถ่ายทอดความรู้อันทันสมัยสู่ชนในชาติได้
- 4) ความจำเป็นจะต้องขยายวิชาการใหม่ ๆ ให้ทันโลก เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ระบบสากล สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้
- 5) ความจำเป็นที่จะต้องขยายการศึกษาสู่ปวงชน เพื่อให้ทันต่อความต้องการความรู้ของชนในชาติ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่ปวงชน โดยการเพิ่มการศึกษานอกระบบ การศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิต
- 6) ความจำเป็นที่จะต้องเปิดอุดมศึกษาโดยเสรี เพื่อให้สามารถระดมทุนทรัพยากรต่าง ๆ มาขยายการศึกษาให้ทันต่อความต้องการของชาติ
- 7) ความจำเป็นที่จะต้องกำกับดูแลให้อุดมศึกษาได้คุณภาพและมาตรฐาน เพื่อให้เกิดการแข่งขันในด้านคุณภาพและเป็นหลักประกันว่าอุดมศึกษา ซึ่งให้แก่ปวงชนนั้นได้คุณภาพและมาตรฐาน
- 8) ความจำเป็นในด้านเสรีภาพของการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

- 9) ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาประชาธิปไตย
เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ผลผลิตตาม
ความต้องการ

9.3 ทิศทางและบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

9.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษา

- 1.1 รัฐจะต้องยอมรับว่าโลกในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเป็นการต่อสู้กันด้วยพลัง
สมองและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่ง
สะสม พัฒนาและผลิตมันสมองของชาติที่สำคัญที่สุด และจะต้อง
ทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มี
ความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติการกิจตามความต้องการของชาติได้

- ในปัจจุบันรัฐมิได้มองเห็นความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา
มิได้มีแผนพัฒนา แผนปฏิบัติและการลงทุนอย่างจริงจังที่จะทำ
ให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถปฏิบัติการกิจต่าง
ๆ ให้ได้ครบถ้วนตามที่มืออยู่ได้ สถาบันอุดมศึกษาได้เจริญแบบ
ไร้ทิศทาง ปฏิบัติภารกิจหลักคือการผลิตบัณฑิตซึ่งยังไม่ได้
มาตรฐานตามหลักสากล ภารกิจอื่น ๆ ที่สำคัญในการพัฒนา
ชาติกลายเป็นส่วนย่อยหรือหายไป ในขณะเดียวกันความต้องการ
การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของชนในชาติได้เพิ่มขึ้น
เพื่อการต่อสู้แข่งขันกันในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
นั้น ได้เพิ่มบทบาทและภารกิจอื่น ๆ ให้แก่สถาบันอุดมศึกษา
มากยิ่งขึ้น รัฐจะต้องยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงนี้และทุ่มเท
ทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง

- 1.2 รัฐจะต้องเปลี่ยนจากระบบควบคุมสถาบันอุดมศึกษา (State Control)
มาเป็นระบบส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษา (State Supervisor)

- สถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ภายใต้ระบบราชการถูกรวบ
งำและควบคุมโดยรัฐอย่างเข้มงวดกวดขัน ทำให้ไม่สามารถ
บริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้ ไม่
สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ครบถ้วนและ
ได้ผลดีได้ ยังผลให้เกิดภาวะวิกฤตอุดมศึกษาในด้านต่าง ๆ รัฐจะ
ต้องเปลี่ยนมาเป็นระบบชั้นนำ ส่งเสริม สนับสนุนสถาบันอุดม
ศึกษา เพื่อชี้นำความต้องการของชาติ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษา
ได้ปฏิบัติการกิจถูกทิศทาง ให้ความเป็นอิสระคล่องตัว สามารถ
บริหารจัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด

และใช้มาตรการตรวจสอบติดตามประเมินผลทดแทน เพื่อ
ปรับปรุงแก้ไขภายใน การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานทั้ง
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

1.3 รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันทางการศึกษาทำหน้าที่ให้การ
ศึกษาไม่จำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาเพื่ออภิชนหรือคนกลุ่มน้อย แต่จะ
ต้องทำหน้าที่ให้การการศึกษาเพื่อปวงชน

- องค์ความรู้ใหม่ ๆ ในโลกยุคโลกาวิวัตน์นั้นได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและความรู้เหล่านั้นได้สือไปได้โดยไร้พรมแดน ประกอบ
กับความต้องการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับเพื่อเพิ่ม
ขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าระหว่าง
ประเทศ ความต้องการของตลาดแรงงานที่ดีฝีมือสูงขึ้น ความ
ต้องการในด้านการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน การพัฒนา
ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและอื่น ๆ ล้วนแล้ว
แต่ต้องการความรู้ที่สูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีขีดความ
สามารถในการให้การศึกษได้ทุกระดับ อย่างต่อเนื่อง ทุกเวลา
สถานที่ ที่จะเป็นอุดมศึกษาเพื่อปวงชน

1.4 รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมอุดมศึกษาเป็นสังคมที่เปิดเสรี ให้
ชุมชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการด้านอุดม
ศึกษาของชาติ ให้สามารถแข่งขันในด้านคุณภาพและมาตรฐานได้

- รัฐจะต้องยอมรับว่าลำพังรัฐจัดการอุดมศึกษาแต่เพียงฝ่ายเดียว
ย่อมไม่สามารถที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพได้เพียง
พอสนองตอบต่อความต้องการของชาติได้ จำเป็นที่จะต้องระดม
ทรัพยากรจากทุกฝ่ายให้เข้ามาร่วมในการจัดการอุดมศึกษาของ
ชาติ โดยเฉพาะเอกชนซึ่งมีกลุ่มบุคคลที่มีคุณภาพ มีกำลังเงินและ
ทรัพยากรอื่น ๆ เพียงพอ สามารถเปิดสถาบันอุดมศึกษา เพื่อ
การแข่งขันทั้งคุณภาพและมาตรฐาน โดยที่รัฐจะต้องให้ความ
สนับสนุนส่งเสริมและมีส่วนร่วม เช่น การจัดสรรทุนสมทบให้
เป็นต้น

1.5 รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็ง เป็น
แหล่งสะสมและผลิตพลังสมองที่มีคุณภาพและความรู้อันทันสมัย
สามารถแข่งขันในระดับสากลได้

- สถาบันอุดมศึกษาจะต้องประกอบด้วย ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เป็นแหล่งค้นคว้า ค้นหา ดึงดูด สะสม ถ่ายทอด และผลิตบุคคลที่มีความรู้อันทันสมัยตลอดเวลา สามารถที่จะชี้แนะแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สังคมและสามารถที่จะรู้ทันแข่งขันด้านความรู้ความสามารถในระดับสากลได้ เพื่อไม่ให้ชาติต้องตกเป็นรองและล้าหลังนานาชาติ รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเสริมพลังสมอง ให้เข้มแข็งและจัดการพลังสมองนั้นให้คงอยู่ตลอดเวลา

1.6 รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุนโดยการลงทุนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่สถาบันอุดมศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลี้ยงตนเองและพึ่งพาตนเองให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป

- รัฐสามารถส่งเสริม สนับสนุน โดยการลงทุนให้ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งได้กล่าวเป็นรายละเอียดไว้แล้วในข้อ 4.2.1.5 ในบทที่ 4 ข้อ 5.2.3, 5.2.4 ในบทที่ 5
- รัฐไม่ควรที่จะให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องพึ่งพางบประมาณและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถหาเงินและทรัพยากรต่าง ๆ เข้ามาเสริมความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาได้ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ลงทุนหรือร่วมลงทุนให้ในกิจการต่าง ๆ ที่ได้ผลกำไร สร้างอุทยานวิทยาศาสตร์ให้เพื่อสถาบันอุดมศึกษาสามารถแปรรูปวิชาการเป็นการค้า เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ทั้งเงินและวิชาการมาสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา

1.7 รัฐจะต้องดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษามีเอกภาพทางนโยบาย มีแผนพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติและเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลที่ชัดเจน มีมาตรการและการลงทุนกำกับในแต่ละภารกิจนั้นอย่างครบถ้วน

- ภารกิจในการพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเป็นภารกิจที่ต้องใช้เวลาและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงจะบรรลุผลนั้น ๆ การพัฒนาการศึกษาจึงควรเป็นนโยบายของชาติ ไม่ใช่ของพรรคการเมืองที่มาเป็นรัฐบาลที่จะเปลี่ยนแปลงกลับไปมาตามที่ได้ดำเนินการกันอยู่ ซึ่งสร้างความสับสนและความไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาประสบความล้มเหลว

มาตลอดเวลา รัฐบาลควรจะมีติดแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ เป็น หลักในการกำหนดนโยบาย

- รัฐจะต้องปรับเปลี่ยนระบบการทำแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ เสียใหม่ แผนพัฒนาการศึกษาของชาติควรจะเป็นแผนรองรับ ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของชาติมากกว่าที่จะเป็นแผน แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน เพราะการสร้างกำลังคนเป็น เรื่องที่ต้องใช้เวลา การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจึงไม่ทันการณ์ แผน พัฒนาการศึกษาจึงต้องเป็นแผนระยะยาว ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ อันกว้างไกล มองเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้าและเริ่ม การแก้ปัญหาเพื่อเตรียมความพร้อมในปัจจุบัน แผนพัฒนา การ ศึกษาจึงต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนภายนอกอย่างมากที่จะ สร้างวิสัยทัศน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น แผนพัฒนาการศึกษาควรจะเป็น ตัวชี้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติมากกว่าที่จะ เป็นแผนตามแผนพัฒนาฯ อยู่ในปัจจุบัน
- รัฐจะต้องมีกลไกกำกับให้สถาบันอุดมศึกษาของชาติมีเอกภาพ ทางนโยบาย ดำเนินกิจการโดยมีทิศทางและเป้าหมายหลักของ แผนพัฒนาการศึกษาร่วมกัน ทำการกระจายอำนาจให้สถาบัน อุดมศึกษาระดับต่าง ๆ สามารถปฏิบัติการกิจอันเป็นเป้าหมาย รองที่อยู่ในความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน โดยให้ประสานกันและ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างประสิทธิภาพ เสมอภาคและคุณภาพ มีหลักประกันในการลงทุนให้ในแต่ละ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนสร้างเครือข่ายการใช้ทรัพยากร ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่ให้อาจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นให้ได้ ประโยชน์สูงสุด

1.8 รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้เกิดความคล่องตัวและชักนำในการ ปรับเปลี่ยน/รื้อระบบ หรือปฏิรูปการบริหาร การจัดการด้านอุดม ศึกษาได้ตลอดเวลา

- ด้วยความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ ต้องปรับตัวอยู่ ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะเป็นการรื้อระบบการบริหารและการจัดการที่ไม่ ทันการณ์ออกไป นำระบบใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ทันต่อเวลาเข้ามาใช้ ทดแทน รัฐจะต้องชักนำให้มีการเปลี่ยนแปลง มีมาตรการในการ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล เพื่อให้ความช่วยเหลือในการ

พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ของการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็ง ได้คุณภาพและมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา

9.3.2 ลักษณะสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เหมาะสมในอนาคต

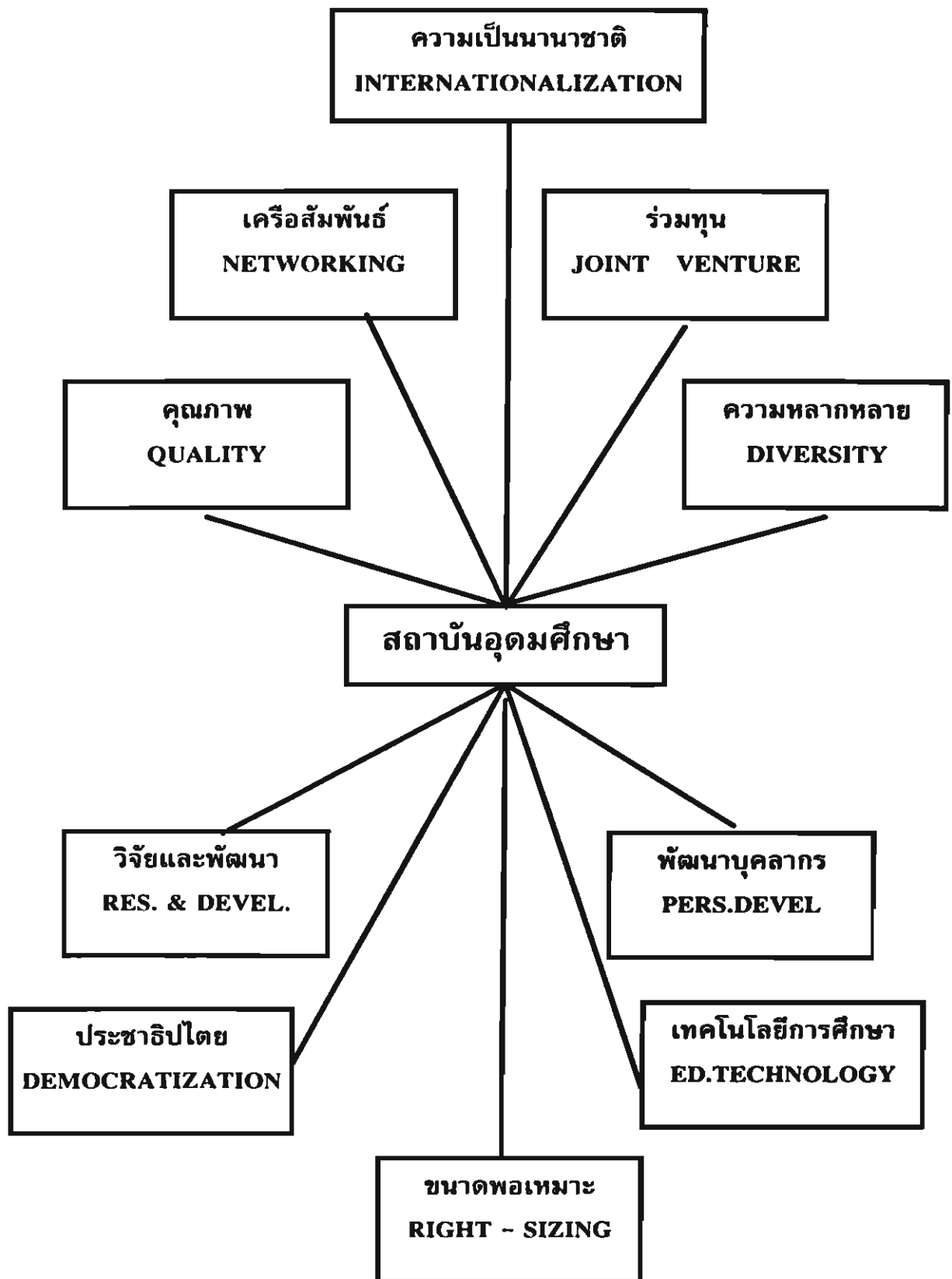
ประกอบ คุปรัตน์ [115] ได้กล่าวถึงแนวโน้มทางอุดมศึกษาของไทยในอนาคตไว้ดังนี้

- 1) การพัฒนาระบบอุดมศึกษาด้านการทำให้เป็นประชาธิปไตยให้มากขึ้น (Democratization) คือให้ตัวแทนประชาชน กลุ่มคนเข้าไปทำหน้าที่กำกับการทำงานของสถาบันอุดมศึกษา ประชาชน ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษามากขึ้น โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องตอบสนองต่อมหาชนโดยผลิตบัณฑิต ทำการวิจัยและบริการทางวิชาการมากขึ้น
- 2) การสร้างความหลากหลายให้เกิดขึ้นในระบบอุดมศึกษา (Diversity) ระบบอุดมศึกษาไทยจะเป็นระบบที่หลากหลายตอบสนองต่อระบบเศรษฐกิจที่เป็นเสรีภาพของระบบการผลิตที่แตกต่างกันไป
- 3) อุดมศึกษาจะเน้นที่คุณภาพมากขึ้น (Quality) สังคมบริโภคสิ่งที่มีคุณภาพมากขึ้น มีกลไกตรวจสอบคุณภาพมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาที่ไม่มีคุณภาพจะไม่ได้รับความนิยมทำให้ต้องปรับเปลี่ยนหรือเลิกกิจการ
- 4) อุดมศึกษาในอนาคตจะเน้นการลดขนาดของการดำเนินการ (Downsizing) ลดต้นทุนและค่าใช้จ่าย แต่คงคุณภาพและประสิทธิภาพไว้ และทำให้มีขนาดพอเหมาะ (Rightsizing) ไม่ให้เสียค่าใช้จ่าย หรือทรัพยากรไปโดยที่ได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า
- 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจะเป็นไปอย่างกว้างขวาง (Technology in Education) ในอนาคตสถาบันอุดมศึกษาจะต้องปรับตัวตามเทคโนโลยีให้ทัน เพื่อใช้เทคโนโลยีเหล่านั้น เพื่อการศึกษา
- 6) ระบบความสัมพันธ์หรือสายบังคับบัญชาแบบแนวดิ่งจะเปลี่ยนเป็นระบบเครือข่าย (Networking) ต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานโดยเน้นการตอบสนองต่อผู้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ คล่องตัวและทันต่อเหตุการณ์
- 7) การลงทุนร่วม (Joint Venture) กิจกรรมการอุดมศึกษาอันได้แก่การผลิตบัณฑิต การวิจัยหรือการบริการแก่สังคมจำเป็นต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับภายนอกและองค์กรเอกชนต่าง ๆ เพื่อจะได้รับประโยชน์จากกิจกรรมเหล่านั้น

- 8) ระบบการอุดมศึกษากำลังก้าวไปสู่ความเป็นนานาชาติ (Internationlization) ซึ่งเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องส่งเสริมให้สังคมไทยไปสู่การคบค้าและสัมพันธ์กับสังคมโลก และต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นนานาชาติด้วย
- 9) การบุกเบิกด้านวิจัยพื้นฐานและการวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research and Development) สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องสามารถสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ขึ้นได้เอง เพื่อประกันการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความกินดีอยู่ดี ระบบอุดมศึกษาต้องหันมาให้ความสำคัญต่อบัณฑิตศึกษามากขึ้นและต้องดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพ
- 10) สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมากขึ้น (Personality Development) การฝึกอบรมหรือการพัฒนาความรู้เป็นอันมากจะถูกดำเนินการโดยภาคธุรกิจหรือชุมชนเอง สถาบันอุดมศึกษาต้องหันมาสนใจในการพัฒนาตัวคนอย่างสมบูรณ์มากขึ้น

ถ้าหากนำแนวโน้มของการอุดมศึกษาในอนาคตมาเป็นพื้นฐานเช่นนี้สถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคตควรมีลักษณะอันพึงประสงค์ 10 ประการด้วยกันดังแผนภูมิที่ 9.3.2 คือ :-

- 1) มีขนาดพอเหมาะไม่โตเกินไปไม่เล็เกินไป เหมาะแก่การบริหารและจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด
- 2) มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลรักษาผลประโยชน์และใช้ประโยชน์จากสถาบัน
- 3) มีการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดทางวิชาการต่าง ๆ
- 4) มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง
- 5) มีการพัฒนาบุคลากรภายในสถาบันและพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณภาพ จริยธรรมและคุณธรรม
- 6) มีการผลิตบัณฑิตมุ่งในคุณภาพพอ ๆ กับปริมาณ
- 7) มีความหลากหลายในหลักสูตรการเรียนการสอนที่สนองตอบตามความต้องการของชุมชน
- 8) มีการร่วมลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของสถาบันและชุมชน
- 9) มีเครือข่ายสัมพันธ์ร่วมกับองค์กรอื่น สถาบันอื่นเพื่อดูตติชมองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ
- 10) มีความเป็นนานาชาติ เข้าถึงระดับสากล

สถาบันอุดมศึกษาไทยอันพึงประสงค์
(ลักษณะ 10 ประการ)

แผนภูมิที่ 9.3.2 ลักษณะ 10 ประการของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

9.4 การปรับรื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยน รื้อระบบ หรือปฏิรูปอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ได้ดำเนินการตามกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ บางแห่งได้มีการปฏิรูปปรับเปลี่ยนทั้งระบบภายนอกและระบบภายในดังในกรณีของประเทศญี่ปุ่น บางแห่งก็ปรับเปลี่ยนในนโยบายหลัก วางกรอบใหม่ให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการในแนวทางใหม่ เช่นในกรณีของมาเลเซีย ออสเตรเลียหรืออังกฤษดังรายละเอียดของการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 8

- รัฐเป็นแกนนำในการปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูป
กระแสแห่งการปรับเปลี่ยน/รื้อระบบ/หรือปฏิรูปนั้นในแทบทุกประเทศจะมีรัฐเป็นแกนนำผู้ผลักดันให้เกิด ไม่ใช่ตัวสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องพัฒนาตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะการปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปนั้นต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี

9.4.1 ปัญหาหลักในการปรับเปลี่ยน

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐถูกควบคุมภายใต้ระบบราชการมาตั้งแต่สมัยเริ่มตั้งสถาบัน บุคลากรภายในสถาบันอุดมศึกษาถูกรวบงำโดยระบบราชการเสียจนกระทั่งยากแก่การปฏิรูปทั้งระบบ ดังที่ได้มีความพยายามปฏิรูปอุดมศึกษาทั้งระบบมาแล้วในสมัยรัฐบาลอนันต์ ปันยารชุน ในปี พ.ศ.2532 ซึ่งพร้อมที่จะออกพระราชบัญญัติใหม่ให้สถาบันอุดมศึกษาหลายสถาบันได้พ้นจากการควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขันของรัฐเป็นสถาบันอุดมศึกษากำกับโดยรัฐ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จโดยการต่อต้านของคณาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอง จนกระทั่งความพยายามปรับเปลี่ยนนั้นได้จางหายไปในการรัฐบาลต่อมา ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่บ่งชี้ให้เห็นชัดเจนว่า การปรับเปลี่ยนนั้นรัฐจะผลักดันฝ่ายเดียวไม่ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวสถาบันอุดมศึกษาเองที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนเป็นหลัก การทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายถึงเหตุผลของการปรับเปลี่ยนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำ เพื่อให้การปรับเปลี่ยนนั้นประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9.4.2 ทางเลือกของการปรับเปลี่ยนของสถาบันอุดมศึกษาไทย

แม้จะมีความจำเป็นเพียงใดก็ตามที่สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องปรับเปลี่ยนจากการอยู่ใต้ระบบราชการไปสู่ระบบภายใต้กำกับของรัฐ แต่ด้วยการที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ธุรการนั้นถูกรวบงำด้วยระบบราชการเสียจนเคยชิน ยากที่จะเปลี่ยนแปลงให้ไปใช้ระบบอื่นโดยฉับพลัน ฉะนั้นแม้ว่าจะสามารถเปลี่ยนให้มหาวิทยาลัยไปอยู่ในกำกับของรัฐได้ดังที่มุ่งหวัง แต่การปฏิบัติการก็ยิ่งเลียนแบบราชการทำให้ไม่ได้ประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังดังที่ได้เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่ออกนอกระบบราชการ แต่ยังใช้บุคลากรที่เป็นข้าราชการมาก่อนเพียงร้อยละ 25 ก็ยังไม่ให้ประสิทธิผลตามที่คาดหวัง เพราะบุคคลเหล่านี้ยังยึดติดกับระบบการทำงานที่เหมือนเดิม การปรับเปลี่ยนเช่นนี้เป็นเรื่องที่ใช้เวลาโดยเฉพาะในสถาบันอุดมที่ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้ระบบราชการ สถาบันอุดมศึกษามีทางเลือกที่จะปฏิรูปเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือปฏิรูปเพื่อไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาดังนี้

- 1) รื้อ - ปรับระบบภายในสถาบัน
- 2) จัดระบบผสมผสานภายในสถาบัน
- 3) จัดระบบคู่ขนานภายในสถาบัน
- 4) เปลี่ยนเป็นระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ

9.5 การรื้อปรับระบบ (Reengineering) ภายในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้ระบบราชการสามารถปรับตัวเพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าคนภายในสถาบันมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะช่วยกันแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในปัจจุบัน โดยการรื้อปรับระบบภายในสถาบัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและได้คุณภาพในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ

การรื้อปรับระบบนั้น เป็นการตรวจสอบตั้งแต่ขั้นพื้นฐานถึงวิธีการปฏิบัติที่ทำกันอยู่ ว่าทำกันด้วยเหตุผลอย่างไรและวิธีการที่ใช้นั้นเหมาะสมหรือไม่ ถ้าไม่เหมาะสมด้วยสาเหตุใดควรจะแก้ไขอย่างไร โดยตรวจสอบทั้งกระบวนการและปรับปรุงแก้ไขไปทั้งกระบวนการ วัตถุประสงค์ของการรื้อปรับระบบนั้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานและให้ได้คุณภาพของการบริหารการจัดการ ตลอดจนคุณภาพของกระบวนการผลิตและผลผลิตที่ดีขึ้น

สถาบันอุดมศึกษาแม้จะอยู่ภายใต้ระบบราชการอันเข้มงวดกวดขันด้วยกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ตาม ยังมีช่องทางให้สามารถรื้อปรับระบบภายในสถาบันได้และสามารถทำได้เสมอเมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบข้างได้ผันแปรไปและมีวิธีการใหม่ ๆ เกิดขึ้น

นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา [116] อดีตอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ชี้ถึงทิศทางหลักของการรื้อปรับระบบที่จะทำได้ในสถาบันอุดมศึกษาในกรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้ 5 ทิศทางคือ การกระจายอำนาจ (Decentralization) การลดระเบียบกฎเกณฑ์ (Deregulation) ความคล่องตัวในการจัดการ (Flexibility) การสร้างระบบที่เชื่อถือได้ (Accountability) การมีผู้บริหารที่มีความสามารถและคุณธรรม สิปปนนท์ เกตุทัต [117] ในหนังสือความฝันของแผ่นดิน ได้เสนอแนะให้รื้อปรับระบบจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในรูปแบบของเงินอุดหนุน ทั่วไปเพื่อความคล่องตัวในการใช้เงินตามสภาพความจำเป็น รื้อปรับระบบการแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูง โดยมุ่งสรรหาผู้บริหารที่มีความสามารถทั้งทางวิชาการและการบริหาร ยกเลิกการเลือกตั้งอธิการบดี พัฒนานโยบายและมาตรการที่เอื้อต่อความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ในกิจกรรมการวิจัยและพัฒนา ฝึกอบรม และบริการวิชาการ ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับโลกสมัยใหม่ เร่งสร้างเครือข่ายการวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนานักวิจัย

จากการศึกษาถึงสาเหตุวิกฤตต่าง ๆ อันเกิดขึ้นภายในสถาบันอุดมศึกษาแล้วได้พบว่าการรื้อปรับระบบสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปัจจุบันอาจจะทำได้ด้วยมาตรการต่าง ๆ ต่อไปนี้ :-

9.5.1 มาตรการทั่วไป

มาตรการทั่วไปที่ใช้ในการรื้อปรับระบบสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถทำได้ในแต่ละสถาบันได้แก่ :-

9.5.1.1 การกระจายอำนาจการบริหาร

การกระจายอำนาจหรือกระจายความรับผิดชอบเป็นหนทางหนึ่งที่จะลดขั้นตอนของการทำงาน โดยให้อำนาจในการตัดสินใจสิ้นสุดลงในช่วงใดช่วงหนึ่ง ซึ่งทำให้การทำงานนั้นรวดเร็วขึ้น ในขณะที่เดียวกับที่ผู้รับผิดชอบอยู่แล้วย่อมจะตัดสินใจได้ถูกต้องและเท่ากับเป็นการรับผิดชอบในการตัดสินใจนั้น ๆ ไปด้วย

ผู้ที่อยู่ในระบบราชการมักจะไม่ค่อยชอบการกระจายอำนาจเพราะต้องรับผิดชอบในงานนั้น ๆ ถ้าหากเกิดความผิดพลาดใด ๆ ขึ้นก็จะต้องเป็นความรับผิดชอบของตนโดยชัดแจ้ง ผิดกับที่เคยทำอยู่เดิมที่ความรับผิดชอบไปตกอยู่กับหลาย ๆ ฝ่ายตามขั้นตอนของเรื่องที่จะต้องผ่านผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ซึ่งในข้อเท็จจริงเมื่อความผิดเกิดขึ้นก็ไม่สามารถตัดสินได้ว่าใครผิด ต่างก็โทษกันไปมา

การกระจายอำนาจจึงต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะฝึกให้คนในระบบราชการในแต่ละระดับรู้จักรับผิดชอบกันอย่างจริงจัง บางครั้งแม้ว่าได้กระจายอำนาจไปแล้วก็ยังคงปฏิบัติเหมือนเดิม จำเป็นที่จะต้องบังคับให้ปฏิบัติก็มี

9.5.1.2 การลดขั้นตอนของการทำงาน

ในระบบราชการการปฏิบัติงานมักมีการให้ผ่านหน่วยงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนแต่ละขั้นตอน หลายขั้นตอน ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรืออำนาจในการตัดสินใจและแต่ละขั้นตอนก็ใช้เวลาเป็นวัน ๆ เรียกกันว่าต้องผ่านหลายโต๊ะซึ่งมีกรณีแปลก ๆ แตกต่างกันไปดังที่พบเช่น :-

มหาวิทยาลัยหนึ่งเรื่องทุกเรื่องจะต้องผ่านเข้ามาที่กองกลางก่อน กว่าที่กองกลางจะบันทึกเรื่องเข้าสู่สมุดส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เวลา 1-3 วัน

มหาวิทยาลัยหนึ่ง เรื่องทุกเรื่องที่ผ่านมาหน่วยงานในแต่ละหน่วยงานจะต้องทำบันทึกฉบับใหม่เป็นของหน่วยงานนั้น ๆ มีเนื้อความเหมือนกันเพียงแต่เปลี่ยนชื่อหน่วยงานที่หัวกระดาษเท่านั้น ทำให้เปลืองกระดาษและเสียเวลาและผ่านขั้นตอนมากมาย เช่น เรื่องอาจารย์ขอทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ เจ้าตัวทำเรื่องเสนอภาควิชา ภาควิชาทำเรื่องเสนอคณะ คณะทำเรื่องเสนอกองการเจ้าหน้าที่ กองการเจ้าหน้าที่ทำเรื่องเสนอคณะ คณะทำเรื่องเสนอผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีทำเรื่องเสนอรองอธิการบดี รองอธิการบดีทำเรื่องเสนออธิการบดี อธิการบดีให้ความเห็นชอบส่งเรื่องกลับให้รองอธิการบดีเพื่อทำเรื่องเป็นทางการออกจากมหาวิทยาลัย รองอธิการบดีส่งให้ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีส่งต่อให้อธิการบดีส่งให้กองการเจ้าหน้าที่ กองการเจ้าหน้าที่ทำ

เรื่องในนามของมหาวิทยาลัยเสร็จแล้วส่งกลับให้ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีส่งต่อให้อธิการบดี อธิการบดีลงนาม ส่งกลับให้รองอธิการบดี รองอธิการบดีส่งให้ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีส่งให้ กองการเจ้าหน้าที่ กองการเจ้าหน้าที่ส่งให้กองกลาง กองกลางลงบันทึกส่งหนังสือออกสรุปแล้วเรื่องนี้ ต้องผ่านโต๊ะถึง 19 โต๊ะ แต่ละโต๊ะใช้เวลา 1-3 วัน รวมเป็นเวลา 1 เดือนครึ่ง หนังสือจึงจะออกจาก มหาวิทยาลัยได้

ในข้อเท็จจริงนั้นเรื่องเช่นนี้น่าจะเป็นแต่เพียงผู้ขออนุมัติส่งเรื่องถึงภาควิชา ภาควิชาส่งคณะ คณะส่งรองอธิการบดี ถึงอธิการบดี เพียง 4 โต๊ะก็เพียงพอ ไม่จำเป็นที่จะต้องถึง กองการเจ้าหน้าที่เพราะเป็นแต่เพียงขอทุน ยังไม่ถึงกับได้ทุนแล้วไปต่างประเทศที่จะต้องทำสัญญา โดยผ่านกองการเจ้าหน้าที่และเรื่องไม่ควรจะต้องย้อนกลับไปมาโดยเปล่าประโยชน์เช่นนี้ ซึ่งเป็นเหตุ ให้เกิดความล่าช้าและไม่ทันการณ์

การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นสามารถทำได้มากในสถาบันอุดมศึกษาไทย เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

9.5.1.3 การลดตำแหน่งที่ไม่จำเป็น

ในระบบสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันจะพบเห็นการแต่งตั้งตำแหน่ง บริหารกันเพื่อ มีทั้งตำแหน่งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการที่มีการแต่งตั้งมากที่สุดก็คือตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารมีตั้งแต่ผู้ช่วยหัวหน้าภาค ผู้ช่วย คณบดี ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนัก ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบัน ผู้ช่วยรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ตำแหน่งที่แต่งตั้งเป็นทางการที่มากที่สุดได้แก่ ตำแหน่งรองอธิการบดี บางแห่งมีถึง 15 ตำแหน่ง รองลงไปก็ได้แก่ตำแหน่งรองทั้งหลายมีตั้งแต่รองหัวหน้าภาค รองคณบดี รองผู้อำนวยการสำนัก รองผู้อำนวยการสถาบันซึ่งมีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ยังมีหน่วยย่อยย่อย ๆ เช่น ศูนย์ต่าง ๆ มีหัวหน้าและผู้ช่วยอีก เมื่อนับจำนวนตำแหน่งเหล่านี้แล้วจะเห็นว่ามีความมาก และคงจะมากที่สุดในโลกดังได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 9.5.1.3 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่าง 2 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหนึ่งอยู่ส่วนกลาง อีกมหาวิทยาลัยหนึ่งอยู่ในส่วนภูมิภาค การมีตำแหน่ง บริหารมากเช่นนี้แทนที่จะเป็นผลดีกลับเป็นผลเสีย เพราะมิได้มีการกระจายอำนาจ เรื่องใดผ่านเข้า มหาวิทยาลัยมาก็ยังต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ไปถึงอธิการบดีเช่นเคย

ผลเสียที่เกิดขึ้นมีดังนี้ :-

- ✧ เป็นการเพิ่มขั้นตอนของงานโดยไม่จำเป็น
- ✧ ทำให้งานชักช้าลง
- ✧ เป็นการสูญเสียกำลังคณาจารย์ที่มาปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ โดยไม่ใช้ หน้าที่ ในตารางที่ 9.5.1.3 ได้แสดงให้เห็นถึงกำลังคณาจารย์มากกว่าร้อยละ 30 อันเป็นตำแหน่งด้านบริหารมากที่สุดได้สูญเสียความรู้ ในเชิงวิชาการไป

ตารางที่ 9.5.1.3 การสูญเสียกำลังคนอาจารย์ (สาย ก) ในระบบบริหารจัดการสถาบัน
อุดมศึกษาไทยเปรียบเทียบตัวแทน 2 แห่ง

ตำแหน่ง	จำนวน (คน)	
	มหาวิทยาลัย ภูมิภาค	มหาวิทยาลัย ส่วนกลาง
● อธิการบดี	1	1
● รองอธิการบดี/ผู้ช่วยอธิการบดี	9	13
● คณบดี/ผอ.สำนัก/เลขานุการคณะ	22	28
● รองคณบดี/รองผอ.สำนัก/ผู้ช่วย	36	107
● หัวหน้าภาค /ผู้ช่วย/เลขานุการภาค	80	166
● หัวหน้าหน่วย/ศูนย์	156	19
● ศึกษาต่อ	130	151
● dead wood (ประมาณ 5%)	65	86
รวม	499	571
● จำนวนคณาจารย์รวมทั้งสิ้น	1,300	1,711
● ร้อยละของการสูญเสียคณาจารย์	38.4	33.4

9.5.1.4 การมอบภาระงานที่ชัดเจนและครบถ้วน

เป็นเรื่องแปลกที่สถาบันอุดมศึกษาไทยในแต่ละสถาบันไม่เคยมีการระบุภารกิจอันเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับบุคลากรที่จะปฏิบัติในแต่ละหน้าที่ให้ชัดเจน เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการสอน การวิจัยและบริการทางวิชาการ เป็นมาตรฐานอย่างละประมาณกี่เปอร์เซ็นต์ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์จะต้องปฏิบัติภารกิจในหน้าที่เหล่านี้เป็นมาตรฐานอย่างละกี่เปอร์เซ็นต์ และแตกต่างไปจากภารกิจของผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์อย่างไร ลักษณะเช่นนี้มิได้เป็นเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นแทบทุกตำแหน่ง รวมไปถึงตำแหน่งบริหารด้วย ตัวอย่างเช่น รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการเมื่อได้รับคำสั่งแต่งตั้งจะได้รับมอบหมายงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการเป็นข้อ ๆ ประมาณ 10 ข้อ ส่วนจะมีขอบเขตแค่ไหนอันอาจมากน้อยอย่างไร ตนเองมีอำนาจอนุมัติในเรื่องใดบ้าง ไม่มีการบอก ให้ไปหาเอาเอง ผลสุดท้ายรองอธิการบดีก็ไม่กล้าอนุมัติเรื่องส่งผ่านต่อให้อธิการบดีเป็นผู้ตัดสินใจเช่นเดิม

สิ่งที่ปฏิบัติกันเป็นปกติในแทบทุกสถาบันเมื่อรับบุคคลเข้าเป็นอาจารย์ก็คือ หัวหน้าภาควิชามอบหมายให้อาจารย์ท่านนั้นสอนวิชาอะไรบ้างเท่านั้นเอง ส่วนที่จะไปอยู่ในได้บังคับบัญชาของใคร ไม่มีการมอบหมายหรือระบุ จึงกลายเป็นระบบที่คณาจารย์ทุกคนที่สังกัดภาควิชา

หัวหน้าภาควิชาเป็นผู้บังคับบัญชา ส่วนหน้าที่อื่น ๆ นั้นแล้วแต่จะปฏิบัติตามความสมัครใจอาจจะมอบหมายให้บ้างเป็นครั้งคราว หรือให้ไปหาเรียนรู้เอาเอง

การปฏิบัติในลักษณะนี้ก่อผลเสียสะท้อนกลับสู่สถาบันหลายประการ คือ

- 1) อาจารย์ไม่รู้หน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติว่ามีขอบเขตกว้างขวางเพียงใดและภารกิจที่พึงปฏิบัติให้ครบถ้วนนั้นมีอะไร
- 2) ภาควิชาไม่ได้ใช้ประโยชน์ของบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการให้ช่วยงานวิจัย หรืองานบริการทางวิชาการที่บุคคลผู้นั้นมีความถนัด ไม่ได้ดึงความรู้ใหม่ ๆ ถ่ายทอดสู่คณาจารย์ในภาควิชาโดยให้ปฏิบัติงานร่วมกัน
- 3) คุณภาพของอาจารย์ลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ทำการวิจัยอันได้แก่ :
 - ไม่มีโอกาสทำงานร่วมกับอาจารย์ผู้อาวุโสกว่า นำความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของอาจารย์ผู้อาวุโสกว่า เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของตนเอง
 - ความรู้ถดถอยลงตามกาลเวลา เพราะโอกาสวิจัยที่จะทบทวนและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ไม่มี
 - เพิ่มคณาจารย์ประเภท dead wood มากขึ้น เพราะไร้คุณภาพ ที่จะปฏิบัติงานเมื่ออาวุโสมากขึ้น สอนนิสิตด้วยความรู้เก่า วิจัย ก็ไม่เป็น ทำงานบริการทางวิชาการก็ไม่ได้
 - คุณภาพนิสิตลดลงเพราะได้เรียนกับอาจารย์ที่ล้าสมัยจำนวนมากขึ้น

ในต่างประเทศที่สถาบันอุดมศึกษาเจริญนั้น ได้มีการระบุนุกระงานที่ชัดเจนให้แก่คณาจารย์ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับต่าง ๆ ดังตัวอย่าง เช่น มหาวิทยาลัย Charles Sturt ในประเทศออสเตรเลียที่ได้แสดงให้เห็นเป็นรายละเอียดในบทที่ 7 ข้อ 7.1.3 ซึ่งระบุว่าต้องทำงานสอน งานวิจัย บริการทางวิชาการประมาณร้อยละเท่าใดและได้นำผลงานเหล่านี้มาใช้ประกอบในการประเมินผลเพื่อขึ้นตำแหน่งทางวิชาการ

สำหรับในญี่ปุ่นนั้นได้ใช้ประโยชน์จากคณาจารย์ใหม่ ๆ เช่น ผู้ที่จบปริญญาเอกจากต่างประเทศมาใหม่ ๆ เป็นผู้ที่มีความรู้ใหม่ ทันสมัยกว่าคณาจารย์เก่ามาให้อยู่ได้บังคับบัญชาของคณาจารย์เก่าผู้อาวุโสกว่าและมีประสบการณ์สูงกว่าเป็นลำดับขั้น กล่าวคือผู้จบปริญญาเอกใหม่ ๆ 2 คนอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ 1 คน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ 2 คน อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของรองศาสตราจารย์ 1 คน และรองศาสตราจารย์ 2 คน อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของศาสตราจารย์ 1 คน ในลักษณะของการปฏิบัติงานเช่นนี้เป็นการนำความรู้ใหม่ผสมผสานกับประสบการณ์มาใช้ประโยชน์ ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันและถ่ายทอดกันเป็นลูกโซ่ ทำให้วิชาการทันสมัยและเหมาะสมกับท้องถิ่นอยู่เสมอ

การมอบภาระงานที่ชัดเจนและครบถ้วนจึงเป็นหนทางที่ช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9.5.1.5 ความคล่องตัวในการจัดการ

การกระจายอำนาจเป็นหนทางที่จะทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร แต่ความคล่องตัวทางบริหารมิได้หมายความว่าทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการจัดการด้วย โดยเฉพาะเมื่อผู้มีอำนาจทางบริหารระดับต่าง ๆ มีอำนาจแต่จัดการไม่เป็น

สถาบันอุดมศึกษาต้องการความคล่องตัวในด้านการจัดการพอ ๆ กับความคล่องตัวในด้านการบริหาร ปัญหาใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปัจจุบันก็คือเรื่องการเงิน การเรียกร้องให้รัฐจัดสรรงบประมาณในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป หรือที่เรียกกันว่า Block Grant เพื่อที่จะให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการเรื่องเงิน คือสามารถปรับเปลี่ยนไปใช้ได้ตามสภาพความจำเป็นโดยไม่ต้องขออนุมัติจากสำนักงบประมาณหรือกระทรวงการคลัง อันเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณมีประสิทธิภาพและให้ผลประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาดียิ่งขึ้น

โดยอำนาจของสภามหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาสามารถออกระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ได้ แต่เนื่องจากการที่ถูกครอบงำในระบบราชการมานาน การออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อการบริหารและการจัดการภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นมักจะอิงระบบราชการ ทั้ง ๆ ที่มีอำนาจแต่เมื่อจะออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ก็มักจะเอาระบบราชการมาเป็นแบบอย่างเพราะผู้ร่างส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการในสาย ค ซึ่งคุ้นเคยกับระบบราชการ ไม่คุ้นเคยกับระบบอื่น ผลที่ออกมาจึงมิได้แปลกแยกออกไปเพื่อให้เกิดความคล่องตัว เช่น ระเบียบการใช้จ่ายเงินรายได้ หลายสถาบันก็ยังต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่ใช้เวลาและการใช้จ่ายต่าง ๆ ก็ยังต้องแจกแจงรายการใช้งบประมาณตามรายการ ไม่ใช่ระบบเหมาจ่าย

สถาบันอุดมศึกษาควรจะได้มีการทบทวนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความคล่องตัวเป็นหลัก ตัดขั้นตอนต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นออกไป ผูกขั้นตอนของเงื่อนไขเวลามากำกับทดแทนดังจะกล่าวถึงรายละเอียดบางประการในข้อ 9.5.1.6

9.5.1.6 หนังสือคู่มือการปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจน

ข้อแนะนำในการปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจนเป็นเครื่องชี้ให้ผู้รับภาระหน้าที่ที่จะต้องหรือควรปฏิบัติได้รู้ทิศทาง ขอบเขต วิธีการ ตลอดจนช่วงเวลาที่จะต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และทันต่อเวลา อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานอย่างชัดเจน ในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอังกฤษ ออสเตรเลีย แคนาดา จะมีคู่มือปฏิบัติการของบุคลากรทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ธุรการบริการ ค่อนข้างละเอียดและชัดเจนมาก เช่น อธิการบดีเมื่อมาดำรงตำแหน่ง นอกจากจะต้องทำสัญญาจ้างประกอบกับพันธกิจที่จะต้องทำแล้ว ยังมีคู่มือแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละภารกิจประกอบด้วย ซึ่งคู่มือเหล่านี้จะมาในรูปของ Administrative Manual และ Academic Manual ออกมาทุกสองปีหรือตามแต่ระยะเวลาที่มีการปรับปรุงแก้ไข เมื่อมี

การปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด ในฉบับปรับปรุงใหม่ก็จะระบุว่าได้ปรับปรุงแก้ไขตรงส่วนใดบ้าง ใส่ไว้ใน
ตอนต้นของฉบับ ซึ่งทำให้ง่ายแก่การตรวจสอบยิ่งขึ้น ในเวลาเดียวกันในแต่ละฉบับได้ระบุชัดเจนว่า
ได้ส่งมอบให้หน่วยงานใดบ้างหน่วยงานละกี่ฉบับ

เนื้อหาสาระใน Administrative Manual ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่าย
ของรัฐในออสเตรเลียมีลักษณะคล้ายคลึงกันประกอบขึ้นด้วยบทต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 คณะกรรมการมหาวิทยาลัย (University Boards and Committees)
ระบุถึงสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดตั้ง
เช่นคณะกรรมการการเงิน บุคคล สภาอาจารย์ว่ามีการแต่งตั้งเมื่อใด
องค์ประกอบเป็นอย่างไรและมีหน้าที่ประการใด
- ตอนที่ 2 พระราชบัญญัติ (Legal Matters)
ว่าด้วยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยและพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับมหาวิทยาลัย
- ตอนที่ 3 กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนกลางของมหาวิทยาลัย (By Law and Rules)
ว่าด้วยระเบียบต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้นเป็นส่วนกลาง เช่น
การเลือกตั้ง แต่งตั้งผู้บริหารระดับต่าง ๆ ระเบียบวิธีการเรียกประชุม
การประชุม กฎระเบียบของหอสมุด การใช้ตรามหาวิทยาลัย
- ตอนที่ 4 โครงสร้างมหาวิทยาลัย (University Organization)
ว่าด้วยโครงสร้างของมหาวิทยาลัย คณะ สำนัก สถาบันต่าง ๆ
- ตอนที่ 5 การเงิน (Finance)
ว่าด้วยอำนาจอนุมัติการเงิน ผู้อนุมัติและเรื่องที่อยู่ในอำนาจที่จะอนุมัติ
บทบัญญัติว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบการใช้เงิน เอกสารประกอบการ
ใช้เงินและระเบียบว่าด้วยค่าใช้จ่ายในโครงการพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น
- ตอนที่ 6 บุคลากร (Personnel)
ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้
- 1) เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับบุคลากร ว่าด้วยการจัดสรรตำแหน่ง การแต่งตั้ง
และผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งหรือว่าจ้าง ข้อตกลงพิเศษต่าง ๆ เช่น
การแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างสถาบัน ระเบียบการรับและการจ่าย
ค่าจ้าง รายได้จากการเป็นที่ปรึกษา การให้รางวัล การรับของขวัญ
 เป็นต้น
 - 2) เรื่องเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ธุรการ ว่าด้วยโครงการพัฒนาเจ้าหน้าที่ การ
รับ การคัดเลือกและการแต่งตั้ง การประเมินคุณภาพ โครงการ
พัฒนาหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ธุรการด้านต่าง ๆ

- 3) เรื่องเกี่ยวกับคณาจารย์ ว่าด้วยการให้ความดีความชอบ แนวทางการพิจารณา ผู้พิจารณา วิธีการ องค์ประกอบที่ใช้พิจารณา โครงการพัฒนาคณาจารย์ การแต่งตั้งศาสตราจารย์เยี่ยมเยียน ศาสตราจารย์กิตติคุณ นโยบายการสนับสนุนการรับคณาจารย์ การเลือกและการแต่งตั้ง ฯลฯ

ตอนที่ 7 การจัดซื้อจัดจ้าง (Purchasing and Supply) ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ

ตอนที่ 8 การสื่อสารและข้อมูล (Communication and Information)

1) การสื่อสาร

ว่าด้วยการจัดการเกี่ยวกับเครือข่ายสื่อสาร นโยบายและการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ สิ่งพิมพ์มหาวิทยาลัย โปสเตอร์ การใช้สื่อทางไกลเพื่อการประชุม

2) ข้อมูล

ว่าด้วยนโยบายการติดตั้งและสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์

ตอนที่ 9 องค์การสัมพันธ์ (Associated Organization)

ว่าด้วยหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 10 เรื่องอื่น ๆ (Miscellaneous)

ว่าด้วยแนวทางในการให้ปริญญาเกิติมศักดิ์ การติดตามตรวจสอบบทบาทของคณะ แนวทางในการพัฒนาคณะในอนาคต แนวทางเกี่ยวกับสถาบันสมทบ ความร่วมมือระหว่างสถาบัน การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา ศูนย์พัฒนาอาชีพ ฯลฯ

ตอนที่ 11 สุขภาพและความปลอดภัยในอาชีพ (Occupational Health and Safety)

ว่าด้วยนโยบาย วัตถุประสงค์ ความรับผิดชอบ โครงสร้างของคณะกรรมการ นโยบายการสุบบุหรืในที่ทำงาน แนวทางในการขับเคลื่อน

ตอนที่ 12 ความเสมอภาคในการรับเข้าทำงาน (Equal Employment Opportunity)

ว่าด้วยนโยบาย แนวทางปฏิบัติและแนวทางในการติดต่อ

ตอนที่ 13 การวิจัย (Research)

ว่าด้วยแนวทางการวิจัยของศูนย์วิจัยของมหาวิทยาลัย ระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการวิจัย

จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยได้พยายามให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานภายในของมหาวิทยาลัยไว้มาก ซึ่งทำให้การบริหาร การจัดการของฝ่ายต่าง ๆ ได้เป็นไปตามนโยบายและภารกิจที่สภามหาวิทยาลัยได้กำหนด เพราะทุกตอนจะระบุว่าได้ผ่านความ

เห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัยเมื่อใดและมีการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อใด ในขณะเดียวกันก็ให้แนวทางและขั้นตอนของการปฏิบัติ ซึ่งบางตอนก็ได้สอดแทรกแผนภูมิให้เห็นขั้นตอนของการปฏิบัติและกำหนดเงื่อนไขที่ต้องเสร็จสิ้นในขั้นตอนแต่ละขั้นตอนว่าเป็นเวลาที่วันชัดเจนด้วย

สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่ได้มีข้อมูลเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่สภากำหนดออกมา อาจจะมีการรวมเล่มไว้ประกอบการประชุมสภามหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่มีลักษณะเป็นระบบเป็นตอนพอที่จะค้นหาได้ง่าย ยิ่งกว่านั้นบางมหาวิทยาลัยไม่มีการรวมเล่มส่งไปตามหน่วยงานต่าง ๆ เมื่อสภามหาวิทยาลัยออกระเบียบข้อบังคับใดมาก็จะส่งเป็นหนังสือเวียนให้หน่วยงานต่าง ๆ ทราบ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมบ้างไม่รวบรวมบ้าง ผลสุดท้ายหน่วยงานที่เก็บรวบรวมไว้มากที่สุด คือกองการเจ้าหน้าที่และกองคลัง เพราะมีเรื่องเกี่ยวพันมากที่สุดและหัวหน้ากองเหล่านี้มักจะมีอิทธิพลสูงในการชักนำให้ผู้บริหารระดับสูง อธิการบดี รองอธิการบดีผู้เข้ามาบริหารงาน ที่ไม่มีประสบการณ์หรือรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ชักนำไปตามหนทางของตนเองได้ จนสถาบันอุดมศึกษาไทยบางแห่งได้รับการขนานนามว่า บริหารโดยผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่หรือผู้อำนวยการกองคลัง และบ่อยครั้งที่มีผลสะท้อนกลับ ที่ทำให้นักวิชาการมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเสียผลประโยชน์เพราะยึดติดกับระเบียบ กฎเกณฑ์ทุกตัวอักษร ดีความหมายผิดก็มีอยู่มาก

คู่มืออันเป็นข้อแนะนำในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ นอกเหนือจากระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัย จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ควรจะมีและใช้เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้บริหารทุกระดับได้รู้ภารกิจหน้าที่อันควรปฏิบัติ แนวทางในการปฏิบัติงานในทิศทางที่ถูกต้องและต่อเนื่องกันไปไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงผู้บริหารไปเมื่อใด ย่อมจะเสริมสร้างประสิทธิภาพของการบริหาร การจัดการด้านอุดมศึกษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปได้มาก

9.5.2 มาตรการการปรับปรุงองค์กรหรือโครงสร้างของสถาบัน

9.5.2.1 พัฒนาสถาบันให้มีเอกลักษณ์ของความเป็นเลิศทางวิชาการ เฉพาะทาง

สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นอิสระเสรีในการที่จะประกอบภารกิจการเรียน การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการได้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันจึงพยายามขยายสาขาวิชาต่าง ๆ ออกไปในวงกว้าง กล่าวคือให้มีทุกสาขาวิชาที่สากลมีอยู่ จึงพยายามให้มีหลักสูตรและสาขาวิชาใหม่ ๆ ภาควิชาใหม่ ๆ เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยงบประมาณ คณาจารย์ อาคารสถานที่ ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด การขยายตัวของสถาบันเป็นไปในวงกว้าง เพื่อให้ครอบคลุมมากสาขาที่สุดที่จะมากได้จะทำให้คุณภาพลดลง ไม่มีความเชี่ยวชาญลึกซึ้งในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ จนกลายเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตเพื่อปริมาณมากกว่าคุณภาพ เหมาะสำหรับการให้การศึกษาทั่วไปมากกว่าที่จะเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของความเชี่ยวชาญ หรือความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะของตนเอาไว้ เช่น มหิดลซึ่งมีแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่งมีด้านเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าด้านวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ขยายตัวออกไปยากที่จะตอบต่อประชาชนว่ามีความเด่นความเชี่ยวชาญในสาขาใดบ้าง แม้คณาจารย์หรือบุคลากรภายในสถาบันเองก็ยังตอบไม่ได้ว่าถ้าจะหาความเป็นเลิศทางวิชาการในเรื่องนี้แล้วจะต้องไปหาอาจารย์ท่านใดหรือหน่วยงานใด ซึ่งแตกต่างไปจากสมัยก่อน ซึ่งถ้าจะแสวงหาความรู้เรื่องใดแล้วทุกคนจะบอกว่าต้องเป็นคุณหลวงสุวรรณฯ ถ้าเป็นเรื่องกล้วยไม้แล้วต้องเป็นอาจารย์ระพี สาคริก เป็นต้น

ภายใต้โลกแห่งการแข่งขันทางวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาจึงไม่อาจจะเพิกเฉยในการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทางอันเป็นเอกลักษณ์ของสถาบันให้เกิดขึ้นให้ได้ โดยการวิเคราะห์ตนเองว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะสร้างความเป็นเลิศทางใดได้บ้าง และพยายามที่จะทุ่มเททรัพยากรเน้นหนักไปทางด้านนั้น โดยตั้งเป้าหมายที่จะให้สามารถแข่งขันให้โด่งดังในระดับสากลให้ได้ และมีความพร้อมที่จะดึงดูดพลังสมองจากต่างประเทศเข้ามาศึกษาวิจัย เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของตน ให้คงความเป็นเลิศในด้านนั้น ๆ ต่อ ๆ กันไป

9.5.2.2 พัฒนาหน่วยงานวิจัยสถาบัน (Institutional Research)

สถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมักจะมีหน่วยงานที่เก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการวางแผนพัฒนา ในบางสถาบันอุดมศึกษาได้จัดขึ้นเป็นกองเรียกกองแผนงาน หรือชื่ออื่นที่แตกต่างกันไปบ้าง หน่วยงานเหล่านี้จะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษา เน้นของตนเอง เช่น จำนวนนิสิต จำนวนคณาจารย์ ข้าราชการ รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาอาคารสถานที่ต่าง ๆ และมักจะเป็นหน่วยงานหลักในการทำแผนงบประมาณประจำปี เพื่อของบประมาณและทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะ 5 ปี ตามแผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากการศึกษาหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่นี้ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ได้พบลักษณะของการปฏิบัติงานในการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาแล้วทำเป็นแผนงานฯ ตลอดจนงบประมาณขึ้น จึงอยู่ในลักษณะของแผนรวมงานและเป็นแผนรับเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้หน่วยงานต่าง ๆ ก็ไม่ได้ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานนี้เพื่อประโยชน์ในเชิงรุกแต่อย่างใด ในสถาบันบางแห่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้เป็นข้อมูลดิบ ที่มีได้มีการนำตัวเลขมาวิเคราะห์เพื่อทำสถิติการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาด้วยซ้ำไป

สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งควรจะพัฒนาหน่วยงานนี้ให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะรองรับการปฏิบัติงานทางด้านวิจัยสถาบันด้วย โดยให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อขึ้นอนาคต เช่น สามารถจะวิเคราะห์ได้ว่าในห้องเรียนแต่ละห้องไม่ว่าจะเป็นของสถาบัน คณะและภาควิชา นั้นได้มีการใช้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน รองรับนิสิตเข้าเรียนหมุนเวียน

กันมากนักน้อยเพียงใด ได้มีการใช้ประโยชน์สูงสุดแล้วหรือยัง ความต้องการในอนาคตจะเป็นอย่างไร ต้องการห้องเรียนเพิ่มขึ้นเมื่อใด ในปัจจุบันสถาบันวิจัยมีสถานที่สำหรับการวิจัยมากนักน้อยแค่ไหน งบประมาณเป็นเท่าใด มีผลงานออกมามากน้อยเท่าใด มีความเด่นในด้านใด ในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร เช่นนี้เป็นต้น

หน่วยงานนี้จึงทำหน้าที่เป็นมาตรวัดการเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในอดีต ปัจจุบันและความเป็นไปในอนาคต เป็นมาตรวัดคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งสามารถที่จะบ่งชี้ให้ผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาได้มองเห็นว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร ควรที่จะพัฒนาตรงไหน ซึ่งถ้าได้พัฒนาให้เข้มแข็งเพียงพอก็จะสามารถใช้เป็น ประโยชน์ เป็นฐานรองรับของข้อมูลต่าง ๆ ในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพ มาตรฐานและประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่ควรจะทำควบคู่กันไปด้วย

หน่วยวิจัยสถาบันจะต้องช่วยเก็บสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการสถาบัน อุดมศึกษาและดัชนีของการดำเนินงานกิจการของมหาวิทยาลัยทุกปี ข้อมูลสถิติเหล่านี้ได้แก่ :-

- ค่าใช้จ่ายในภาควิชา คณาจารย์ประจำ อันได้แก่
 - ✧ จำนวนคณาจารย์ประจำ
 - ✧ ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายต่อหัวของคณาจารย์ประจำ
 - ✧ ค่าใช้จ่ายต่อหัวของอาจารย์ผู้ช่วยต่อคณาจารย์ประจำ
 - ✧ รายได้จากงานวิจัยต่อคณาจารย์ประจำ
- นิสิตและคณาจารย์
 - ✧ จำนวนนิสิตที่เรียนเต็มเวลา
 - ✧ งานวิจัยของนิสิตชั้นบัณฑิตเป็นร้อยละของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ งานสอนนิสิตชั้นบัณฑิตเป็นร้อยละของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ นิสิตชั้นบัณฑิตทั้งหมดเป็นร้อยละของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ สัดส่วนของนิสิตเรียนเต็มเวลาต่อคณาจารย์ประจำ
- ค่าใช้จ่ายของการบริหารส่วนกลาง
 - ✧ ค่าใช้จ่ายของการบริหารส่วนกลางเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเป็นเงินเดือนคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายในการบริหารส่วนกลาง
 - ✧ ค่าใช้จ่ายการบริหารส่วนกลางต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายการบริหารส่วนกลางต่อคณาจารย์ประจำ
- ค่าใช้จ่ายของหอสมุดกลาง
 - ✧ ค่าใช้จ่ายของห้องสมุดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั่วไปทั้งหมด

- ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์เป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายห้องสมุด
- ✧ ค่าใช้จ่ายเงินเดือนคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายห้องสมุดทั้งหมด
- ✧ ค่าใช้จ่ายห้องสมุดต่อนิสิตเรียนเต็มเวลาทั้งหมด
- ✧ ค่าใช้จ่ายห้องสมุดต่อคณาจารย์ประจำทั้งหมด
- ✧ ค่าใช้จ่ายหนังสือต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
- ✧ ค่าใช้จ่ายวารสารต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริการคอมพิวเตอร์
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริการคอมพิวเตอร์คิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั่วไป
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเงินเดือนบริการคอมพิวเตอร์คิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบริการคอมพิวเตอร์
 - ✧ ค่าใช้จ่ายบริการคอมพิวเตอร์ต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายบริการคอมพิวเตอร์ต่อคณาจารย์ประจำ
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ (อาคารสถานที่ ฯลฯ)
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่เป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเป็นเงินเดือนคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายอาคารสถานที่
 - ✧ ค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายในการรักษาความสะอาดและความปลอดภัยคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซ่อมแซม ดูแลรักษาคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสารคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่ทั้งหมดต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเงินเดือนในเรื่องอาคารสถานที่ต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภคต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและความปลอดภัยต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมดูแลรักษาต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสื่อสารต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสนับสนุนกิจการนิสิต
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจการนิสิตต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายทุนการศึกษาของนิสิตต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา

● สถิติเกี่ยวกับนิสิตจบการศึกษา

- จำนวนนิสิตสำเร็จการศึกษาเทียบจากผู้ที่เรียนผ่านมัธยมปลายของโรงเรียนต่าง ๆ
- จำนวนนิสิตจบการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยกับผู้ไม่จบการศึกษา
- จำนวนนิสิตจบการศึกษาในสาขาค่าต่าง ๆ ของสถาบันเป็นร้อยละแต่ละสาขาของประเทศ
- จำนวนนิสิตที่มีงานทำต่อนิสิตที่ไม่มีงานทำในแต่ละสาขาวิชา
- จำนวนนิสิตที่มีงานทำต่อนิสิตที่ไม่มีงานทำทั้งหมด

9.5.2.3 พัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร

สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสารที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของสถาบัน เช่น การบริหาร การจัดการ การลงทะเบียน การเรียนการสอน สื่อทางไกล ให้สมบูรณ์ทั้งภายในสถาบันและเชื่อมต่อกับภายนอก อันได้แก่ วิทยาเขต สารสนเทศ สถาบันอุดมศึกษาหรือชุมชนเป้าหมายที่จะให้บริการ การลงทุนใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อทุนค่าใช้จ่าย เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของงานเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

9.5.2.4 ยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น

สถาบันอุดมศึกษาไทยหลายแห่งมีการแบ่งแยกหน่วยงานทั้งที่จัดตั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นจำนวนมาก หน่วยงานเหล่านี้มีทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น ระบบอุดมศึกษาไทยที่ปฏิบัติกันมากก็คือพยายามแบ่งแยกหน่วยงานให้มากที่สุด หน่วยงานเหล่านี้ตั้งขึ้นมาแล้วไม่มีการยุบ ถ้ามีการยุบเมื่อใดก็หมายถึงว่าหน่วยงานนั้นยุบเพื่อจะแยกออกไปอีกเป็น 2-3 หน่วยงานที่เป็นทางการที่แยกมากที่สุดก็คือ ภาควิชา ผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการแบ่งแยกเช่นนี้ได้กล่าวไว้แล้วใน บทที่ 4 ข้อ 4.2.2.4

สถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ อเมริกา แคนาดา จะยุบหน่วยงานที่ไม่คุ้มค่าใช้จ่าย กระจายคนและเครื่องมือไปสังกัดหน่วยงานอื่นตามความเหมาะสม การยุบภาควิชาและคณะนั้นเป็นเรื่องปกติ ดังเช่นในปี พ.ศ. 2539 ทางมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวล [118] ได้ตั้งกรรมการขึ้นมา 3 ชุดให้กรรมการชุดหนึ่งทบทวนเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของมหาวิทยาลัยโดยให้เปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยคู่แข่ง และมหาวิทยาลัยต่างประเทศ เพื่อให้ได้คุณภาพในการแข่งขัน ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเมื่อเดือน กันยายน 2539 นี้ถึงทางเลือกในการปรับโครงสร้างของคณะในมหาวิทยาลัยเป็นสองแนวทาง ทางหนึ่งเรียกว่า Ten Faculty Model คือให้ยุบคณะจาก 12 คณะเป็น 10 คณะ โดยคณะที่ถูกยุบคือ Applied Science และ Professional Studies ให้หน่วยงานทั้งสองนี้ไปขึ้นกับคณะอื่น ส่วนทางเลือกที่สองเรียกว่า Nine Faculty Model คือลดจาก 12 คณะเป็น 9 คณะอาศัยหลักของการรวมคณะที่เป็นวิทยาศาสตร์พื้นฐานเข้าด้วยกัน ทำให้มีคณะที่เป็นวิชาทั่วไป (Generalist Faculties) 4 คณะ และคณะที่มีวิชาเฉพาะ (Specialist Faculties) 5 คณะ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยจะต้องตัดสินใจ นำเข้าสู่การพิจารณาเลือกเอาโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งในเดือน

ธันวาคม 2539 นี้ ในญี่ปุ่นรัฐได้ให้แนวนโยบายไว้ชัดเจนให้ยุบภาควิชาเพื่อจะขจัดปัญหาที่ขวางกั้นที่สำคัญคือการประสานหลักสูตร เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิชาได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาแบบเดียวกันในสถาบันอุดมศึกษาไทย ที่เมื่อแยกภาควิชาแล้วยากที่จะปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ประสานกันได้ แต่ที่สำคัญคือทำให้หน่วยงานเป็นจำนวนมากมีกำลังคนไม่พอ เช่น บางภาควิชามีคณาจารย์เพียง 4 คน สองคนแรกเป็นหัวหน้าภาคและผู้ช่วย เหลือลูกน้อง 2 คน อันเป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อว่าได้เกิดขึ้นแล้วในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งของไทย

การยุบหน่วยงานที่ไม่จำเป็น ไร้ประสิทธิภาพ มีกำลังคนไม่พอ โยกย้ายให้ไปปฏิบัติงานอื่นที่สอดคล้องกันเป็นการเพิ่มการใช้ประโยชน์บุคลากรและเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่หน่วยงานอื่น การยุบเลิกหน่วยงานเหล่านี้สามารถทำได้โดยอาศัยอำนาจของสภามหาวิทยาลัยหรือสภาสถาบัน

9.5.3 มาตรการการปรับระบบบริหาร

9.5.3.1 สภามหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยหรือสภาสถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์กรสูงสุดของการบริหารมหาวิทยาลัยที่ได้รับมอบหมายอำนาจเต็มในการบริหาร และการจัดการให้สิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย ยกเว้นเรื่องที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีว่าการของทบวงฯ หรือกระทรวงเป็นผู้เสนอ

สภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรเดียวที่มีบุคลากรจากภายนอกในนามของผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมในการบริหารและจัดการมหาวิทยาลัยตามกฎหมาย แต่สภาฯ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันค่อนข้างอ่อนแอ ดังได้กล่าวเป็นรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 4 ข้อ 4.2.2.2 ความอ่อนแอนี้เกิดจากให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมักจะเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวหรือในวงจำกัด สภาฯ ใช้เวลาส่วนใหญ่พิจารณาเรื่องปลีกย่อยภายใน โดยเฉพาะเรื่องของการจัดการภายในมหาวิทยาลัย มากกว่าที่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบาย สภาฯ ไม่กระจายอำนาจหน้าที่และไม่ใช้อำนาจหน้าที่อันพึงมีออกกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารและการจัดการ

สภาฯ จึงมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยมาก สถาบันอุดมศึกษาที่มีสภาฯ เข้มแข็งมักจะนำความก้าวหน้ามาสู่สถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ให้ได้มาก

การที่จะทำให้สภาฯ เข้มแข็งได้ภายใต้ภาวะของพระราชบัญญัติที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นสามารถทำได้โดย :-

- 1) เลือกสรรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีทัศนวิสัยอันกว้างไกล มีเวลาและความตั้งใจที่จะทำงานให้แก่มหาวิทยาลัยเข้าเป็นกรรมการ โดยให้มีความหลากหลายอาชีพ
- 2) สภาฯ ควรจะแบ่งหน้าที่โดยทำหน้าที่วางนโยบาย กำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินการตามภารกิจของมหาวิทยาลัย พร้อมกับการ

จัดการรายได้ ดูแลตรวจสอบการเงินทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย และ
กระจายอำนาจในการบริหารและจัดการให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร
มหาวิทยาลัย หรือกล่าวโดยสรุปดังนี้ :

- สภามหาวิทยาลัยหรือสถาบันทำหน้าที่กำกับดูแล
มหาวิทยาลัย (Governance) ซึ่งประกอบด้วยภารกิจ [119] ที่
สำคัญดังนี้

- 1) กำกับดูแลมหาวิทยาลัย (Governance)
โดยอนุมัติภารกิจต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย อันได้แก่
การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ การทำนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นไปตามที่สภาฯ ได้วาง
นโยบายไว้
- 2) ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล (Accountability)
ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบประเมินผลว่าภารกิจต่าง ๆ ที่
มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปนั้นให้ผลเป็นประการใด
สมควรให้ข้อเสนอแนะแก่มหาวิทยาลัยประการใด
- 3) ช่วยในการแก้ปัญหาหรือการเผชิญหน้า (Resolving
Tensions) ที่เกิดภายในสถาบันฯ เนื่องจากองค์กรสถาบัน
อุดมศึกษาประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายหลายประเภทและ
ต้องสัมพันธ์กับบุคคลและองค์กรภายนอกมาก สภาฯ จึง
สามารถเป็นตัวกลางในการแก้ปัญหา

โดยหน้าที่เช่นนี้สภาฯ ควรจะกระจายอำนาจอื่น ๆ ในด้านการ
บริหารและจัดการ (Administration and Management) ให้แก่ผู้
บริหารมหาวิทยาลัยและองค์กรบริหารมหาวิทยาลัย เช่น อกม.
ของมหาวิทยาลัยและที่ประชุมคณบดี

- สภามหาวิทยาลัยที่เข้มแข็งจะปฏิบัติภารกิจช่วยมหาวิทยาลัยใน
ลักษณะดังนี้

- 1) ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ของ
มหาวิทยาลัย กล่าวคือ ทำหน้าที่รับผิดชอบในภารกิจต่าง ๆ
อันเป็นหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัยเสมือนหนึ่ง
เป็นหุ้นส่วนของมหาวิทยาลัย
- 2) เพิ่มคุณค่าให้แก่มหาวิทยาลัย (Add Value) กล่าวคือ
ดำเนินการในสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่มหาวิทยาลัย เช่น ให้คำแนะนำ

นำที่มีคุณค่า ให้ความช่วยเหลือที่มีคุณค่า ชักนำองค์กรที่มีคุณค่าให้มีความสัมพันธ์ต่อมหาวิทยาลัย

- 3) มีส่วนในการตัดสินใจก่อนดำเนินการ (Anticipate Decision) สภาฯ จะต้องมีส่วนในการตัดสินใจในการกิจต่าง ๆ ในหน้าที่ของสภาฯ ก่อนที่จะให้มหาวิทยาลัยดำเนินการไม่ปล่อยให้มหาวิทยาลัยไปพิจารณาตัดสินใจเอาเองในการกิจที่ตนเองรับผิดชอบนั้น ๆ

9.5.3.2 ผู้บริหาร

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทยในปัจจุบันไม่ได้มีนักบริหารมืออาชีพเข้ามาบริหารงานในระดับอธิการบดีหรือรองอธิการบดี เนื่องจากถูกจำกัดด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ตัวพระราชบัญญัติเอง ซึ่งกำหนดคุณสมบัติไว้ค่อนข้างแคบมาก แม้กระทั่ง พรบ. ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ระบุคุณสมบัติว่า “ได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง” ซึ่งเท่ากับเป็นการกำหนดให้เฉพาะผู้ที่อยู่ในแวดวงอุดมศึกษาเท่านั้นที่จะเข้ามาบริหารได้เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในระบบราชการ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังเปิดโอกาสให้กว้างมากกว่า คือผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี ก็มีคุณสมบัติที่จะเป็นอธิการบดีได้ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ที่เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยอาจจะไม่ใช่คนในแวดวงมหาวิทยาลัยก็ได้

อธิการบดีนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย การได้มาซึ่งอธิการบดีนั้น สภาฯ จะใช้วิธีการใดก็ได้แล้วแต่สภาฯ กำหนดสภามหาวิทยาลัยของแต่ละสถาบันได้ใช้วิธีการคล้ายคลึงกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้างในการสรรหาอธิการบดี แต่วิธีการที่ก่อความเสียหายให้แก่สถาบันอุดมศึกษาไทยมากที่สุดก็คือ วิธีการเลือกตั้งหรืออิงการเลือกตั้ง ซึ่งมีการหาเสียงและวิธีโหวตทำให้เกิดวิธีการสาดโคลนเข้าหากัน จนเป็นภาพลบยังความเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่สถาบันฯ และความแตกแยกแบ่งเป็นพรรคเป็นพวกเป็นหมู่เป็นเหล่า ทำให้อธิการบดีไม่สามารถที่จะบริหารงานให้ได้ประสิทธิภาพได้ เพราะความไม่มีเอกภาพและความร่วมมือจากทุกฝ่าย สถาบันอุดมศึกษาเหล่านั้นจึงไม่มีความเจริญก้าวหน้าตามที่ควร หน่วยงานที่เล็กลงไป เช่น คณะ สำนัก สถาบัน ภาควิชาที่ใช้วิธีการเลือกตั้งก็ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกัน

จากการสำรวจได้พบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปด้วยดีนั้น เป็นเพราะสภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็ง ใช้ระบบการสรรหาอธิการบดี โดยกรรมการสรรหาของสภาฯ รวบรวมรายชื่อจากการเสนอชื่อของทุกฝ่ายเข้ามา แล้วเลือกผู้ที่ได้รับคะแนนนิยมที่สุด 3-5 คน เข้าสัมภาษณ์ โดยกรรมการสภาฯ ซึ่งจะตัดสินใจเลือกโดยอาศัยคุณสมบัติต่าง ๆ ประกอบการสัมภาษณ์เป็นพื้นฐาน ทำให้ได้อธิการบดีที่มีคุณภาพมากกว่า สามารถบริหารจัดการให้สถาบันอุดมศึกษานั้นเจริญรุดหน้าไปได้ดีกว่า

ปัญหาของอธิการบดีที่ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจให้มหาวิทยาลัยเจริญก้าวหน้าเท่าที่สำรวจพบก็คือ :-

- ไม่เรียนรู้หน้าที่หรือภารกิจที่อธิการบดีควรจะทำ ปฏิบัติงานคล้ายแม่บ้านของมหาวิทยาลัย คือแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละวันมากกว่าที่จะมุ่งในกิจการที่จะให้มหาวิทยาลัยพัฒนา
- ไม่มีลักษณะเป็นผู้นำ เช่น ไม่กล้าตัดสินใจ สร้างปัญหาให้เกิดสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ มากกว่าที่จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ คลี่คลาย
- ไม่มีจริยธรรมและคุณธรรม เช่น เล่นพรรคเล่นพวก คอยจ้องทำลายฝ่ายที่ไม่โหวดให้ตน สร้างความแตกแยกในสถาบันมากกว่าจะทำให้เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่การงาน
- วิสัยทัศน์แคบ ไม่พยายามเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นรอบข้าง หรือสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยในอนาคต

การเลือกสรรอธิการบดีให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะมาเป็นผู้นำทำการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ผู้บริหารระดับรองลงไปคือรองอธิการบดีนั้นอธิการบดีเป็นคนเลือกแล้วนำเสนอสภามหาวิทยาลัยเพื่อแต่งตั้ง แม้ว่าบางแห่งจะเคยใช้วิธีเลือกตั้งรองอธิการบดีด้วยแต่ก็ล้มเลิกไป รองอธิการบดีนั้นก็ยังมีลักษณะเดียวกับอธิการบดี คือไม่ใช่นักบริหารมืออาชีพและที่ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นคือมิได้มีประสบการณ์ในด้านการบริหารมาเลย เช่น ไม่เคยเป็นคนบดี เมื่อมาทำหน้าที่บริหารจึงยากที่จะให้ได้ประสิทธิภาพสูง ฉะนั้นเมื่อเข้ามาบริหารงานช่วยอธิการบดีกลับสร้างภาระเพิ่มขึ้นให้แก่อธิการบดีแทนที่จะแบ่งเบาภาระให้

อย่างไรก็ตาม การปรับรื้อระบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารระดับสูงว่ามีความตั้งใจจริงมากน้อยเพียงใด และจะสำเร็จลงได้ก็ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากผู้บริหารทุกระดับ

9.5.3.3 คุณภาพของการจัดการอุดมศึกษา

ดัชนีวัดคุณภาพการจัดการอุดมศึกษาเป็นเครื่องชี้ว่ามีปัจจัยที่สำคัญประการใดบ้างที่มีผลกระทบต่อการจัดการอุดมศึกษา สามารถใช้ปัจจัยเหล่านั้นมาตรวจสอบความบกพร่องและหาทางแก้ไข เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการต่อไป ในการวัดคุณภาพการจัดการอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักร [120] ได้ใช้คุณลักษณะต่อไปนี้ในการพิจารณา คือ การวางแผน (Planning) การคาดคะเนผลที่จะเกิด (Forecasting) การจัดองค์กร (Organizing) ความกระตือรือร้นในการดำเนินการ (Motivating) การควบคุม (Controlling) ความร่วมมือ (Co-ordinating) และการสื่อสารถึงกัน (Communicating) ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะอยู่ในคุณภาพระดับใด

1) สถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการที่ดีมาก

- มีการวางแผนปฏิบัติการเชิงรุกทุกระดับ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย คณะและภาควิชา
- การวางแผนเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างทักษะของฝ่ายจัดการ และฝ่ายภาควิชา
- มีโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาวพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- บุคลากรทุกคนรู้เรื่องของแผน
- การคาดการณ์ล่วงหน้าตรงตามความเป็นจริง อาศัยพื้นฐานของ แนวโน้มของเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก
- โครงสร้างของมหาวิทยาลัยเป็นไปตามความต้องการที่วางไว้
- ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
- บุคลากรทุกคนได้ปฏิบัติงานอันเป็นประโยชน์
- ความเป็นผู้นำในเชิงรุก
- บุคลากรทั้งหมดมีจิตใจสูง
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี
- โครงสร้างทุกระดับโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้
- การพบปะระหว่างผู้ร่วมงานเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ
- ระบบควบคุมคุณภาพจัดเป็นลำดับความสำคัญสูงทั่วทั้ง มหาวิทยาลัย
- มีการใช้ดัชนีการทำงานกันอย่างกว้างขวาง
- การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสะดวกรวดเร็วและชัดเจน

2) สถาบันอุดมศึกษาที่จัดว่ามีการจัดการที่อยู่ระดับพอใช้มีคุณลักษณะ ดังนี้ :

- การวางแผนปฏิบัติการเกิดจากผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น
- การวางแผนได้รวมเอาส่วนที่ภาควิชาต้องการไว้ด้วย
- โครงการวางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนาคตเท่านั้น
- บุคลากรได้รับการบอกกล่าวถึงกิจกรรมในอนาคต
- การคาดการณ์อาศัยความรู้ทั่วไปและความรู้ท้องถิ่นเท่านั้น
- โครงสร้างของมหาวิทยาลัยเหมาะสมกับการจัดในปัจจุบัน
- ผู้บริหารเหมาะสมกับความต้องการของมหาวิทยาลัย
- บุคลากรโดยทั่วไปปฏิบัติงานได้ประสิทธิภาพในมหาวิทยาลัย
- ผู้นำสำรวจในความต้องการของมหาวิทยาลัย
- บุคลากรเกือบทั้งหมดมีจิตใจสูง
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรส่วนใหญ่เป็นที่น่าพอใจ
- การติดตาม ตรวจสอบประเมินผลมีในทุกระดับ

- มีการพบปะระหว่างทีมงานเป็นไปตามเวลาที่กำหนด
- การควบคุมคุณภาพมีอยู่ในหลายกิจกรรมที่ถือปฏิบัติ
- สถิติการปฏิบัติงานได้ใช้และเก็บเป็นข้อมูลไว้ในองค์ประกอบของโครงการหลักต่าง ๆ
- การติดต่อสื่อสารตลอดมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

3) สถาบันอุดมศึกษาที่จัดว่ามีการจัดการที่อยู่ในระดับเลว มีคุณลักษณะดังนี้ :

- ไม่มีการวางแผนปฏิบัติการ
- ไม่มีการพิจารณาเกี่ยวกับแผนของภาควิชา
- วางแผนระยะสั้นเท่านั้น
- บุคลากรไม่ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนามหาวิทยาลัย
- การคาดคะเนไม่ได้ใช้สถิติหรือแนวโน้มที่เกิด
- โครงสร้างของมหาวิทยาลัยในทางปฏิบัติไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การจัดการของผู้บริหารไม่ได้รับการยอมรับ โดยบุคลากรในมหาวิทยาลัย
- บุคลากรไม่ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่อันสมควร
- ผู้นำไม่มีความรู้ต่อการพัฒนาที่ทันสมัย
- ในหมู่คณาจารย์มีจิตใจต่ำเป็นส่วนใหญ่
- ความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์ไร้ความมีจิตใจและไร้ประสิทธิภาพ
- การติดตาม ตรวจสอบน้อยมากตลอดทั้งมหาวิทยาลัย
- ไม่มีการพบปะประชุมระหว่างทีมงาน
- การควบคุมคุณภาพไม่ได้ปฏิบัติกันอย่างมีประสิทธิภาพ
- ไม่มีการใช้ดัชนีของการปฏิบัติงาน
- การติดต่อสื่อสารระหว่างกันทางปฏิบัติไม่สามารถใช้ได้

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดระดับคุณภาพของการจัดการเป็นระดับดี ซึ่งได้แสดงคุณลักษณะของข้อ 1) ไว้มาก และจัดระดับความไม่น่าพอใจไว้เมื่อได้แสดงคุณลักษณะของข้อ 5 ไว้มากในเรื่องหลักที่สำคัญ ดังได้เปรียบเทียบเกณฑ์ระดับต่าง ๆ ไว้ในตารางที่ 9.5.3.3

กล่าวโดยรวมก็คือ คุณภาพของการจัดการอุดมศึกษาที่จะให้ได้ดีได้นั้นต้องอาศัยแผนปฏิบัติที่ดี ผู้นำที่ดี บุคลากรมีจิตใจสูง ทราบถึงแผนที่จะต้องปฏิบัติ มีการประชุมพบปะซักซ้อมทำความเข้าใจและดำเนินการร่วมกันโดยสม่ำเสมอ มีการคาดการณ์ล่วงหน้าในด้านเศรษฐกิจ

และสังคมได้ถูกต้อง ใช้ดัชนีในการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพ มีการติดตามตรวจสอบประเมินผล
ตลอดเวลาและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปด้วยความชัดเจน

ผู้บริหารที่ดีในสถาบันอุดมศึกษาไทยอาจจะใช้มาตรการดังกล่าวข้างต้นจัดการ
อุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าอยู่ในระบบใด

ตารางที่ 9.5.3.3 เปรียบเทียบคุณภาพของการจัดการอุดมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ 7 เกณฑ์

Management			Management		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory:4	Poor : 5
Planning	Strategic planning at college, faculty and departmental levels. Planning is both a combination of management and departmental views. Rolling programme of objectives. All staff are aware of plans.	Strategic plans are largely the remit of senior managers. Planning uses departmental expectations as a basis. Rolling programme of objectives. Most staff are aware of plans.	Strategic plans are prepared by senior managers. Planning includes aspects of departmental expectations. Programme of future objectives. Staff can be informed of future activities.	Departments have little input into overall objectives. Plans rely upon senior managers views of departmental expectations. Limited long term planning. Staff are generally not well informed about future plans.	No strategic plans. No consideration of departmental plans. Short term planning only. Staff are not informed of future developments
Forecasting	Forecasts are realistic and based upon industrial and social trends.	Forecasts use a range of industrial and social trends.	Forecasts rely upon local and general knowledge only	Forecasts are not based upon careful analysis of data.	Forecasts ignore any data or trends
Organising	The college structure fully meets its needs. Senior management are effective leaders. All staff are well deployed	The college structure satisfies most academic units. Senior managers are good leaders. Most of the staff are well deployed.	The college structure is appropriate for present arrangements. Senior managers are appropriate to the needs of the college. Staff are generally deployed effectively in the college.	The college structure uses an unsuitable model. Senior management are not effective. Staff are poorly deployed.	The college structure does not work. effectively in practice Senior management are not respected by the college staff. Staff are not properly deployed in their duties.
Motivating	Leadership is proactive There is a high level of morale. Staff relationships are generally very good.	Leadership is forward looking Morale is good amongst most members of staff. Relationships generally are good.	Leadership is aware of the needs of the college. Morale is generally high amongst most staff. Relationships amongst most members of the staff are satisfactory.	Leadership is reactive only. Morale is low amongst some staff. Relationships between staff are difficult.	Leadership is unaware of modern developments. Morale is low amongst most staff. Staff relationships are demoralised and ineffective.
Controlling	The structure provides for clear accountability at all levels	Accountability is provided for at different levels in the college.	Accountability is generally achieved at all levels.	Accountability is poorly administered at all levels.	Accountability is poor throughout the college
Co-ordinating	Programme teams meet at regular intervals. Quality control systems have a high priority throughout the college. Extensive use is made of performance indicators.	Programme teams meet at least once per term. Quality control systems are implemented at the appropriate stages. Good use is made of performance indicators.	There is a calendar of programme team meetings. Quality control is being achieved in many areas of activity. Performance data is used and recorded for major programme components.	Teams rarely meet to discuss the needs of study programmes. Quality control is poor in many areas of work. Performance indicators are collected but not used.	Teams see no need for meetings. Quality control is not effectively carried out. Performance indicators are not used.
Communicating	The college has clear and open lines of communication	Lines of communication are clear.	Lines of communication throughout the college are generally good.	Lines of communication are inadequate	Lines of communication do not work in practice.

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.5.3.4 คุณภาพของหลักสูตร

หลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องปรับเปลี่ยนจากการยึดถือแนวทางเดิมอันเป็นแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative Type) ที่ลอกเลียนแบบกันมาจนกลายเป็นประเพณีและมุ่งให้นิสิตสะสมความรู้เพื่อนำออกไปใช้เป็นอาชีพ โดยใช้สาขาวิชาเอกเป็นแกน มิได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาการและความสัมพันธ์กับวิชาการด้านอื่น จะไม่ทำให้นิสิตประสบผลสำเร็จในการดำรงชีพในเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ได้

เหมือนดังเช่นคำกล่าวของศาสตราจารย์ดรัคเกอร์ [121] ที่กล่าวว่าความรู้ในความหมายเดิม ซึ่งเริ่มต้นเมื่อ 250 ปี ที่ผ่านมานั้นได้ถูกมองว่าเป็นทั้งทรัพยากรส่วนตัวที่สำคัญและเป็นทั้งทรัพยากรเศรษฐกิจที่สำคัญด้วยนั้น ปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปแล้ว ความรู้ในความหมายของโลกยุคใหม่คือการนำความรู้มาประยุกต์ เพื่อหาทางใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วเพื่อประโยชน์สูงสุดมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนทรัพยากรอันเป็นปัจจัยการผลิตนั้นเป็นอันดับรองเท่านั้น

หลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องยึดถือแนวทางใหม่อันเป็นแบบก้าวหน้านิยม (Progressive Type) คือไม่ยึดถือสาขาวิชาเอกอันเป็นวิชาชีพเป็นแกน แต่ถือความสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติเป็นแกน เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับความรู้ในสังคมนั้น

ดร.เกษม วัฒนชัย [122] อดีตปลัดทบวงฯ ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

- องค์ประกอบที่ให้ความเป็นผู้ได้รับการศึกษาที่ดี (Well Educated Generalist) ซึ่งประกอบด้วย
 - ✧ ความสามารถในการเรียนรู้ (Cognitive Competence)
 - ✧ กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ (Emotional Competence)
 - ✧ ปลูกฝังคุณค่าแห่งความรู้ (Cultivation of Values)
- องค์ประกอบที่ให้ความรู้ในด้านอาชีพ (Professional Knowledge) อันประกอบด้วย
 - ✧ องค์ความรู้ (Knowledge)
 - ✧ ทักษะ (Skill)
 - ✧ ความรู้สึกนึกคิด (Attitude)
 - ✧ จริยธรรม คุณธรรม (Ethics)

Ball [123] ให้องค์ประกอบของเป้าหมายของหลักสูตรระดับปริญญาตรีควรจะทำให้ผู้เรียนมีลักษณะดังนี้ :

- 1) สามารถวิเคราะห์ประเด็นที่สลับซับซ้อนได้
(ability to analyse complex issues)

- 2) สามารถแยกแยะปัญหาหลักได้ และฝึกแก้ปัญหาได้
(identify the core problem and means of solving it)
- 3) สามารถสังเคราะห์และประสานเข้าด้วยกันในส่วนย่อยต่าง ๆ ได้
(synthesize and integrate disparate elements)
- 4) บอกคุณค่าได้ชัดเจน
(clarify values)
- 5) สามารถนำไปเป็นข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ได้
(make effective use of numerical and other information)
- 6) สามารถทำให้ทำงานร่วมกันและสร้างสรงานร่วมกับผู้อื่นได้
(work cooperatively and constructively with others)
- 7) ให้ข้อมูลชัดเจนทั้งโดยการสอนด้วยวาจา หรือการเขียน
(communicate clearly both orally and in writing)

สถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต จะต้องจัดหลักสูตรที่มีความหลากหลาย เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสังคม มีทั้งหลักสูตรปกติ หลักสูตรเพื่อการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรเพื่อการศึกษาของปวงชนและหลักสูตรนานาชาติ การร่างหลักสูตรเหล่านี้จึงต้องพิจารณาจากคำถามหลาย ๆ ข้อ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สนองตอบต่อความต้องการของสังคมนั้น ๆ ได้ คำถามเหล่านี้ได้แก่ :-

- เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคืออะไร
- แหล่งที่มาของการจัดหลักสูตรคืออะไร
- นโยบายอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตร
- หลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้นเพียงพอหรือไม่ที่จะให้นิสิตนักศึกษาเรียนได้คุณภาพตามเป้าหมายและ/หรือประกอบอาชีพการงาน
- หลักสูตรได้รวมเอาทั้งความรู้ทั่วไปและวิชาชีพ ช่วยในการเพิ่มทักษะของผู้เรียนได้เพียงพอหรือไม่
- องค์ประกอบที่แตกต่างกันของหลักสูตรได้ประสานกันอย่างเหมาะสมหรือไม่
- หลักสูตรได้เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่จะเรียนแต่ละคนหรือไม่
- หลักสูตรได้ให้ประสบการณ์การเรียนรู้และปฏิบัติการเพียงพอหรือไม่
- โอกาสที่จะก้าวหน้าของผู้ที่เรียนในแต่ละหลักสูตรนั้นมีหรือไม่
- ได้มีการเตรียมอะไรในการวางแผนประสานงานและการใช้หลักสูตร
- ได้มีการทบทวน ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรนั้น ๆ ให้ทันสมัยหรือไม่
- มีทรัพยากรรองรับเพียงพอหรือไม่ที่จะใช้หลักสูตรนั้น ๆ เพื่อการเรียนการสอน

คุณภาพของหลักสูตรนั้นอาจจะใช้ดัชนีของความสอดคล้องในการใช้ประโยชน์ (Relevance) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Aims and Objectives) เวลาที่ใช้ (Time Constraints) องค์ประกอบของเนื้อหา (Content) ความก้าวหน้าขององค์ความรู้ (Progression) การลำดับเนื้อหา (Sequencing) การประสานเนื้อหา (Integration) ทักษะหลัก (Core Skills) และมาตรฐานที่ยอมรับ เป็น มาตรฐานวัดดังนี้

1) หลักสูตรที่ดีมาก ประกอบด้วยลักษณะที่ดีต่อไปนี้หลายประการคือ :

- ใช้ได้ในความต้องการปัจจุบันและความต้องการในอนาคต
- มีเป้าหมายชัดเจนและจุดมุ่งหมายเด่นชัด
- แต่ละวิชามีการจัดการและใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- องค์ความรู้ที่ให้นั้นมีทั้งทางลึกและกว้าง ใช้ศิลปและความสมดุลย์เป็นรากฐานในการจัด
- เพิ่มพูนความรู้และทักษะก่อให้เกิดความก้าวหน้าไปตามแผน
- การลำดับเนื้อหาและวิชาต่อเนื่องและประสานกัน
- ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรสามารถประสานกันได้ตามแผน
- ให้ความสมดุลย์อย่างเหมาะสมในทักษะหลักทั้งหลาย
- มีมาตรฐานรับรองโดยองค์กรวิชาชีพและ สถาบันอุดมศึกษาอื่น

2) หลักสูตรที่ถือว่าพอใช้ ประกอบด้วยลักษณะที่ดีบ้าง บางลักษณะได้แก่

- เป็นไปตามความต้องการนิสิตและของงานในปัจจุบัน
- มีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่ใช้ได้
- แต่ละวิชาใช้เวลาได้เหมาะสม
- องค์ความรู้ที่ให้ทันสมัยแต่ขาดศิลปความสมดุลย์
- หลักสูตรเพิ่มพูนความรู้และทักษะพอสมควร
- การลำดับเนื้อหาและวิชาใช้ได้
- ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ประสานกันได้แต่ไม่มีแผน
- ทักษะหลักเกิดขึ้นแต่ไม่สมดุลย์
- มาตรฐานรับรองโดยองค์กรวิชาชีพเท่านั้น

3) หลักสูตรที่ถือว่าใช้ไม่ได้

- วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรไม่สามารถใช้ได้ทางปฏิบัติในปัจจุบัน
- วัตถุประสงค์และเป้าหมายไม่ชัดเจนและเกิดความสับสน
- เวลาที่ใช้กับหลักสูตรไม่เหมาะสม
- องค์ประกอบของหลักสูตรขาดความกว้างและลึก
- หลักสูตรขาดความสมบูรณ์ ต้องศึกษาเพิ่มเติม
- ไม่มีการเรียงลำดับวิชา ไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของเนื้อหา

- วิชาและองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ไม่ประสานกัน ต่างก็วิ่งกันไปคนละทาง
- ไม่ได้รวมเอาทักษะหลักเข้าไว้ในหลักสูตร
- ไม่เคยให้องค์กรภายนอกได้ประเมินและประกันคุณภาพ

การเปรียบเทียบคุณภาพของหลักสูตรได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 9.5.3.4 ซึ่งแสดงเกณฑ์วัดคุณภาพไว้ 5 เกณฑ์คือ หลักสูตรที่ดีมาก ดี พอใช้ ต่ำกว่าเกณฑ์พอใช้ และใช้ไม่ได้

ดัชนีเหล่านี้ย่อมใช้ได้ดีในการปรับหลักสูตรอุดมศึกษาไทยให้เข้ามาตรฐานตามสากลได้ถ้าได้มีการวางแผนเพื่อพัฒนาตามหลักทั้ง 8 ที่กล่าวถึงข้างต้น

ตารางที่ 9.5.3.4 เปรียบเทียบคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้องค์ประกอบ 9 ประการ

Curriculum			Curriculum		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory:4	Poor : 5
Relevance	Relates to present and anticipated future needs.	Emphasises current activities of practice	Satisfies students and industrial and commercial needs.	Fails to meet the wider needs of students and work place requirements.	Inappropriate range of subjects having no currency value in practice.
Aims and Objectives	Explicit and carefully focused.	Clear and unambiguous.	Appropriate and relevant.	Ambiguous and ill-defined.	Poorly designed and confusing.
Time Constraints	Effective use of time for individual subjects and their arrangement.	Good use of time allocation and timetabling arrangements.	Appropriate use of time constraints for most subjects	Distortion in emphases between competing subjects	Poor and unsuitable allocation of time
Content	A body of knowledge which offers breadth and depth State of the art and well balanced	A good body of knowledge which offers breadth and depth and is well balanced	Up to date subject content but lacking in any aspects of the state of the art	Subject content is out of date and lacking in breadth	Subject content is dated and lacking in both breadth and depth
Progression	Cumulative knowledge and skills which allows for planned progression	Curriculum allows for planned progression	Programme allows for adequate means of progression	Progression criteria has not been properly considered	Progression is inhibited resulting in the need for additional programmes of study
Sequencing	Coherent sequencing of subjects and subject matter	Sequencing of curricula is generally appropriate	Sequencing of subjects and subject content is sensibly organised	Sequencing of the curriculum is erratic disadvantaging the learning process	Sequencing of information has not been considered or evaluated
Integration	Different aspects of the curriculum allow for integrated working	Programmes provide for integration at all levels	Integration is achieved but sometimes in an unplanned way	There is no attempt to plan for integrating the subjects in the programme	Subjects and sub-subjects are delivered in a random fashion
Core Skills	Relevant balance of all core skills	Good balance of all core skills	Core skills being addressed but not in any structured manner	Some core skills are not being properly considered	No attempt is made to ensure that core skills are included
Accreditation	Appropriate accreditation of the programme from professional bodies other colleges NVQ,etc	Accreditation by professional and national bodies	Accreditation is being achieved from professional bodies	Accreditation of programmes has still to be obtained	Accreditation from outside bodies is not considered essential

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.5.3.5 คุณภาพการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในโลกยุคโลกาภิวัตน์จะต้องปฏิรูปเปลี่ยนจากแบบเดิม [124] ซึ่งเป็นการเรียนเพื่อสะสมความรู้เน้นการท่องจำมาเป็นการเรียนเพื่อเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยหลัก 7 ประการดังตารางที่ 9.5.3.5-1 ในการเปลี่ยนแปลงดังนี้ :

- 1) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อมุ่งหาคำตอบ (Answer Oriented) จากคำถามที่อาจารย์ป้อนให้เป็นการเรียนเพื่อมุ่งหาคำถามว่าที่คำตอบเป็นเช่นนี้เพราะปัญหาอะไร

- 2) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อแก้ปัญหา (Solution Oriented) จากโจทย์ที่อาจารย์มักจะตั้งให้แก้มาเป็นการเรียนเพื่อหาปัญหา (Problem Oriented) กล่าวคือผลที่เกิดขึ้นเช่นนี้เป็นเพราะปัญหาอะไร
- 3) เปลี่ยนจากการเรียน โดยมุ่งในการปฏิบัติ (Operation Oriented) มาเป็นการมุ่งหาวัตถุประสงค์ (Objective Oriented) กล่าวคือมุ่งหาว่า การที่ต้องปฏิบัติด้วยวิธีนั้นเพื่อวัตถุประสงค์อะไร
- 4) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อมุ่งทราบค
การเรียนเพื่อมุ่งหาพฤติกรรมหรือวิธีการ (Process Oriented) กล่าวคือ ค้นหาวิธีการที่จะให้ได้คำตอบนั้น
- 5) เปลี่ยนจากการเรียนโดยให้รายละเอียดในเนื้อหา (Detailed Oriented) ไปเป็นการเรียนเพื่อให้ได้ระบบ (System Oriented) ในการที่จะนำไปสู่เนื้อหาที่เป็นรายละเอียดเหล่านั้น
- 6) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อความรู้ (Knowledge Oriented) ไปเป็นการเรียนหาวิธีการที่จะเรียนรู้ (Methodology Oriented)
- 7) เปลี่ยนจากการเรียนโดยจดจำสะสมความรู้ (Storage Oriented) ไปเป็น มุ่งค้นหาความรู้ (Retrieved Oriented)

ตารางที่ 9.5.3.5-1 การปฏิรูปการเรียนการสอน

เรียนรู้	เรียนเพื่อเรียนรู้
1. มุ่งตอบคำถาม (Answer Oriented)	มุ่งหาคำถาม (Question Oriented)
2. มุ่งแก้ปัญหา (Solution Oriented)	มุ่งหาปัญหา (Problem Oriented)
3. มุ่งการปฏิบัติ (Operation Oriented)	มุ่งหาวัตถุประสงค์ (Objective Oriented)
4. มุ่งทราบผล (Result Oriented)	มุ่งหาพฤติกรรม (Process Oriented)
5. มุ่งรายละเอียดเนื้อหา (Detailed Oriented)	มุ่งหาระบบ (System Oriented)
6. มุ่งความรู้ (Knowledge Oriented)	มุ่งหาวิธีการ (Methodology Oriented)
7. มุ่งจดจำความรู้ (Storage Oriented)	มุ่งค้นหาความรู้ (Retrieved Oriented)

ที่มา : สุจินต์, จินายน | 124 |

ชัยอนันต์ [125] ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียน-การสอนไว้ว่า ถ้าจุดหมายแห่งการเรียนรู้ คือการช่วยให้เกิดบรรยากาศและสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการที่ผู้เรียนแต่ละคนเกิดแรงขับและแรงบันดาลใจที่มาจากภายในจิตใจของตนเองที่สนุก และอยากเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง แม้จะไม่อยู่ในระบบโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยแล้วก็ตาม การเรียนรู้ก็จะเป็นเรื่องภายในมากกว่าถูกกดดันวางกรอบมาจากภายนอก ซึ่งเป็นกรอบที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนให้ทำตามการสั่งสอนอยู่ด้วย

การเรียนรู้จึงเกี่ยวข้องกับสติและไตรสิกขา การศึกษาที่มุ่งก่อให้เกิดปัญญานั้น ต้องมีสติควบคุมอยู่ด้วยเสมอ และการเจริญสตินำไปสู่สมาธิ กระบวนการฝึกฝนปัญญานั้น ต้องมาจากภายในตัวผู้เรียนเอง กระบวนการนี้จึงน่าจะถือเป็นแนวทางหลัก ของการแสวงหาความรู้ เพราะมุ่งให้ผู้เรียน รู้จักควบคุมสติให้สภาพภายนอกมีผลบังคับน้อยที่สุด หากนำหลักและกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธมาใช้ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ เพื่อให้รู้จักตนเอง และให้เกิดสัมมาทิฐิ จะได้เป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิตอย่างรอบด้าน เป็นองค์รวม ผู้เรียนจะได้เข้าใจว่า ชีวิตคนนั้นไม่ได้มีเฉพาะด้านเศรษฐกิจ หากมีมโนธรรม จริยธรรม เป็นส่วนสำคัญด้วย

คุณภาพการเรียนการสอนอาจจะวัดได้โดยใช้เกณฑ์การเตรียมการ (Preparation) องค์ความรู้ที่ให้ (Knowledge) การนำเสนอหรือการสอน (Presentation) เครื่องมือในการสอน (Teaching Aids) และผลตอบสนอง (Response) [120] ซึ่งประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ :

1) คุณภาพของการเรียนการสอนระดับดีมาก

- การเตรียมการมีขั้นตอนที่ดีมาก
- ผู้สอนมีองค์ความรู้สูง มีเอกสารอ้างอิงที่ทันสมัยและมีการเสนอแนะให้ไปหาความรู้เพิ่มเติม
- การนำเสนอหรือการสอน
 - ✧ เนื้อหาที่สอนมีรายละเอียดถูกต้อง ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้
 - ✧ มีช่วงเวลาเหมาะสม มีความกระตือรือร้นและสอนในรูปแบบต่าง ๆ กัน
 - ✧ ให้คำอธิบายและชี้แจงแสดงตัวอย่างต่าง ๆ ที่ดี
 - ✧ กระตุ้นเตือนให้นิสิตเกิดความคิดและท้าทายให้เกิดความอยากเรียนรู้ต่อไป
 - ✧ มีการติดต่อใกล้ชิดกับนิสิตผู้เรียน
 - ✧ ติดตามความเข้าใจและการเรียนรู้ของนิสิต
- เครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ มีเครื่องมือและสื่อการสอนที่ดี
 - ✧ มีเอกสารต่าง ๆ แจกเพื่อการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง
- ผลตอบสนองจากนิสิต

- ✧ กระตุ้นให้นิสิตเข้าร่วมการวิจารณ์ในบทเรียน
- ✧ นิสิตเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มาก
- ✧ นิสิตเข้าใจในบทเรียนต่าง ๆ ได้ดี

2) คุณภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับพอใช้

- มีแผนการสอน
- ผู้สอนมีความรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญในวิชาที่สอน มีเอกสารประกอบการศึกษาเพิ่มเติมน้อย
- การนำเสนอหรือการสอน
 - ✧ เนื้อหาที่สอนมีรายละเอียดถูกต้อง แต่การใช้ประโยชน์ทางปฏิบัติน้อย
 - ✧ ขาดกิจกรรมที่หลากหลายในการสอน
 - ✧ การชี้แจงแสดงตัวอย่างต่าง ๆ เพียงพอ
 - ✧ การสอนเป็นไปตามสมควรแต่ขาดความกระตือรือร้น
 - ✧ มีการติดต่อใกล้ชิดกับนิสิตผู้เรียน
 - ✧ มีความพยายามที่จะทำให้นิสิตเข้าใจในบทเรียน
- เครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ มีการใช้เครื่องมือการสอนตามสมควร
 - ✧ เอกสารต่าง ๆ ที่แจกมีความชัดเจนและมีรายละเอียดเพียงพอ
- ผลตอบสนองจากนิสิต
 - ✧ การวิจารณ์และการเข้าร่วมของนิสิตค่อนข้างจำกัด
 - ✧ นิสิตโดยทั่วไปให้ความสนใจต่อการเรียน
 - ✧ นิสิตเข้าใจบทเรียนเพียงพอ

3) คุณภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับเลว

- ไม่มีแผนการเรียนการสอน
- ผู้สอนไม่มีความรู้เพียงพอที่จะสอนและให้เอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ที่ผิด
- การนำเสนอหรือการสอน
 - ✧ สอนผิดบ่อย ๆ ไม่มีความรู้ทางด้านปฏิบัติ
 - ✧ ขาดความกระตือรือร้น การสอนขาดตอน ใช้วิธีเขียนคำบอกมาก
 - ✧ การแสดงตัวอย่างหรือให้คำอธิบายน้อย
 - ✧ ขาดการกระตุ้นนิสิตหรือทำให้นิสิตอยากเรียน
 - ✧ การติดต่อกับนิสิตมีน้อย
 - ✧ ไม่มีความพยายามที่จะทำให้นิสิตเข้าใจในบทเรียน

- เครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ ไม่มีเครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ เอกสารที่ให้ประกอบการเรียนไร้ประโยชน์
- ผลตอบสนองจากนิสิต
 - ✧ นิสิตไม่มีสมาธิในการเรียน
 - ✧ นิสิตเฉื่อยชา เฉยเมยต่อการเรียน
 - ✧ นิสิตแสดงออกถึงความไม่เข้าใจในบทเรียนหรือเข้าใจน้อยมาก

คุณภาพของการเรียนการสอนอาจจะใช้เกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบให้เห็นเป็นระดับดีมาก ดี พอใช้ ต่ำกว่า พอใช้ และใช้ไม่ได้ดังได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 9.5.3.5-2

ตารางที่ 9.5.3.5-2 เปรียบเทียบคุณภาพการเรียนการสอน โดยใช้เกณฑ์ 5 เกณฑ์

Teaching and learning			Teaching and learning		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory:4	Poor : 5
Preparation	Detailed schemes of work.	Scheme of work.	Lesson plan.	Poorly planned.	No planning or scheme of work.
Knowledge	Expert knowledge of subject. Reference to further reading and current publications.	Thorough knowledge of subject. Reference to further reading and some further publications.	Essential level of subject knowledge. Little reference to further reading.	Superficial level of knowledge only. No references to further reading.	Lacks appropriate knowledge. Incorred references to further reading.
Presentation	Fatually accurate, relevant and up to date information. Appropriate pace, variety and enthusiasm. Well presented demonstrations and explanations. Stimulates thought and challenge in students. Relates easily to students. Monitors students comprehension.	Fatually accurate and relevant and includes reference to current practice. Appropriate pace and some variety in presentation. Demonstrations are clear with good explanations. Stimulating and motivating to students. Relates to most students. Makes some checks on the students understanding	Fatually accurate but little reference to current practice. Lacking in variety of activity. Demonstrations are adequately performed. Generally a sound delivery but lacking enthusiasm. Generally relates to students Attempts to ensure students understanding.	Sometimes factually incorrect, no reference to current practice, out of date. Disjointed delivery, dull. Demonstrations are poorly organised and explained. Rudimentary delivery lacking in challenge. Is unware of lack of rapport. No attempt is made to assess students understanding.	Frequently factually incorrect. No knowledge of current practice. Lacks enthusiasm for the subject. Boring. inappropriate pace in delivery. Extensive use is made of dictation . Little demonstration or explanation where required. Lacking in stimulation and fails to motivate students Relates poorly to students. Failure to ensure that students are comprehending.
Teaching Aids	Good and wide use of visual aids and artefacts. Well prepared and wide range of student handouts.	Good use of visual aids. Good presentation of student handouts.	Visual aids are used appropriately. Student handouts are clear in presentation and content.	No use made of visual aids. Handouts include errors and are poorly presented.	No visual aids available No use is made of handouts.
Response	Encourages a high level of student involvement. Students are engrossed in the activity. Students display a good level of understanding.	Many students are encouraged to be involved. Students cope well in discussions. Students show a sound understanding.	Limited in discussion and student participation. Students are generally attentive. Most students cope adequately.	Some students are inattentive. Student activity is restricted to copying notes. Students have difficulties which are not met by the lecturer.	Students are disruptive and restless. High level of boredom with no response expected. Students display little or no understanding.

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.5.3.6 การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตนเอง (Self Evaluation)

การประเมินตนเองเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้ทราบถึงจุดอ่อนจุดแข็งของตนเองและแก้ไขจุดอ่อนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ในเวลาเดียวกันก็จะเป็นสิ่งเร่งเร้าให้บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษานั้นได้ปฏิบัติภารกิจ หรือหน้าที่ของตนเองโดยเคร่งครัด เพราะรู้ว่า

มีการตรวจสอบกันอยู่และยากที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบ เมื่อมีหลักฐานต่าง ๆ ปรากฏเป็นต้น ซึ่งจะส่งผลไปสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานที่สูงขึ้นของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ต่อไปด้วยคุณภาพมาตรฐานนั้น มักจะมีค่ากล่าวอยู่สองคำคือการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ซึ่งหมายถึงเทคนิคหรือวิธีการที่เป็นระบบ ใช้เพื่อตรวจสอบว่าผลผลิตที่ออกมาตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งขึ้นมาหรือไม่ การควบคุมคุณภาพต้องอาศัยสถิติข้อมูลต่าง ๆ และดัชนีการดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งมาประกอบเพื่อประเมินคุณภาพ และต้องอาศัยหน่วยงาน เช่น วิทยาลัยสถาบันช่วยดำเนินการในส่วนนี้ ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ซึ่งมีความหมายไปถึงการตรวจสอบว่าได้มีการดำเนินการตามวิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมคุณภาพนั้น ๆ

รูปแบบที่ใช้ในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล เพื่อควบคุมคุณภาพนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ที่เหมาะสมซึ่งใช้ได้กับอุดมศึกษานั้นอย่างน้อยก็มี 2 รูปแบบคือ BS 5750 และ TQM (Total Quality Management) ต่างก็มีข้อดีข้อเสียในตัวของมันเอง วิธีการล่าสุดคือ ISO9000 ซึ่งมีผู้เริ่มทดลองใช้กับสถาบันอุดมศึกษาบ้าง แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่า 2 วิธีแรก

สำหรับ BS750 นั้นใช้ในการควบคุมและประกันคุณภาพสินค้าอันเป็นผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือวิศวะอุตสาหกรรม วิธีการนี้จะใช้คุณภาพของผลผลิตเป็นเป้าหมายแล้วทำการควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายของคุณภาพของผลผลิตนั้น ซึ่งเมื่อมาใช้กับสถาบันอุดมศึกษาในด้านผลผลิตอันเป็นคุณภาพของบัณฑิตที่จบการศึกษาก็อาจจะเข้ากันไม่ได้มากนัก เพราะจะให้บัณฑิตที่จบการศึกษามีคุณภาพแบบเดียวกันเหมือนสินค้าย่อมเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม Asworth & Harvey [120] ได้กล่าวถึงข้อดีข้อเสียเมื่อใช้วิธีนี้กับสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้ :

- ได้ข้อมูลต่าง ๆ ดี แต่เสียที่มีขั้นตอนมากเกินไป
- วิธีการและกิจกรรมที่จะต้องทำถูกกำหนดไว้ชัดเจน
- มาตรฐานถูกระบุไว้ชัดเจนในระบบคุณภาพ
- ความสม่ำเสมอของผลผลิตคือคุณภาพบัณฑิตอาจจะทำได้ยาก
- สามารถใช้ได้ดีกับกิจกรรมอุดมศึกษาในบางด้านเท่านั้น
- การตรวจสอบทำโดยบุคคลภายนอก

สำหรับวิธีการ TQM หรือ Total Quality Management นั้นมุ่งไปที่การติดตามการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการกิจ วัฒนธรรมการทำงานและการปฏิบัติการกิจการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องนั้น ใช้วิธีการวิจัยประเมินผลและผลตอบสนองที่เกิดมาประกอบ เมื่อพบหนทางที่จะปรับปรุงในส่วนใดก็จะจัดสรรทรัพยากรให้เพื่อที่จะพัฒนาในส่วนนั้น TQM ได้มุ่งเป้าหมายไปที่ความพอใจของลูกค้าทั้งภายในองค์กรและนอกองค์กรเป็นหลัก การใช้ TQM อาจจะต้องทำทีละส่วนก่อนจนกว่าจะครอบคลุมถึงระดับที่ทำต่อเนื่องได้ก็จะทำให้ได้ประสิทธิภาพและคุณภาพดีขึ้นไปเรื่อย ๆ ในทางปฏิบัติจึงมักจะใช้วิธี BS5750 นำก่อนแล้วตามด้วย TQM

ส่วนย่อยของ TQM คือ SQM หรือ Strategic Quality Management ซึ่งมีจุดเน้นไปที่ความต้องการของผู้เรียนและจะประกันคุณภาพของการเรียนนั้นอย่างไร ความต้องการของผู้เรียนนั้นสัมพันธ์กับความรู้ก่อนเข้าเรียน การเข้าเรียนและการออก ซึ่งในขั้นตอนเหล่านี้จะต้องแยกให้ออกว่าลักษณะใดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพและมาตรฐานภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่ และหาทางปรับปรุงแก้ไขในส่วนนั้น ในการใช้ TQM นั้น การควบคุมคุณภาพเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานหรือในสถาบันอุดมศึกษาก็คือคณาจารย์ การประกันคุณภาพนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมงานหรือผู้จัดการระดับกลาง หรือระดับคณบดี ส่วนผู้ใช้ SQM นั้นคือผู้บริหารระดับสูง จึงเป็นรูปแบบที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มาก

ในการประเมินตนเองนั้น เรื่องที่ควรจะดำเนินการมีดังนี้

- วิเคราะห์การลงทุนต่อผลกำไรที่เกิด (Cost-Benefit Analysis)
การวิเคราะห์อัตราต้นทุนพื้นฐานของการลดค่าการลงทุนในรายได้ที่ได้รับเปรียบเทียบกับการลงทุนในค่าใช้จ่ายอุดมศึกษา
- วิเคราะห์การลงทุนกับประสิทธิภาพที่ได้รับ (Cost-Effective Analysis)
การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างการลงทุนที่ลงไปกับราคาของผลผลิตที่เกิดในกิจกรรมแต่ละด้านของอุดมศึกษา วิธีนี้มีความยุ่งยากในด้านการคำนวณค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกี่ยวกับการศึกษาทางอ้อม เช่น ห้องสมุด เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การจัดการ บางแห่งจึงไม่ใช้ส่วนนี้เข้ามาเปรียบเทียบโดยตรงและไปใช้เปรียบเทียบในส่วนอื่นทดแทน
- ดัชนี การดำเนินการ (Performance Indicator)
ดัชนีการดำเนินการเป็นข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นผลจากการดำเนินกิจการของสถาบันศึกษา ดัชนีนี้ใช้ประกอบในการวัดว่าสถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ทำหรือไม่ ดัชนีนี้อาจจะใช้สำหรับเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานหรือสถาบัน ดัชนีนี้ไม่ควรใช้เป็นเครื่องตัดสินด้วยตัวมันเอง แต่ใช้เป็นประโยชน์ในการสนับสนุนวิธีการจัดการดังนี้
 - ใช้เป็นประโยชน์ในการกำหนดภารกิจของสถาบัน
 - ช่วยในการตรวจสอบ ประเมินผลในกิจการของสถาบัน
 - ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ
 - ใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจ
 - ใช้เพื่อการยอมรับและการกระตุ้นการทำงานของบุคลากร

ข้อมูลดัชนีดำเนินการ อาจจะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- 1) กลุ่มทรัพยากรที่จัดสรรให้ (Provision) เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ใช้ประโยชน์ต่อจำนวนนิสิต ค่าใช้จ่ายของคณาจารย์ต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่ต่อนักศึกษา ฯลฯ
- 2) กลุ่มดำเนินการ (Process) เช่น อัตราส่วนนิสิตต่อคณาจารย์ อัตราส่วนระหว่างคณาจารย์กับบุคลากรสายอื่น ชั่วโมงเฉลี่ยของการเรียนของนิสิต การสอนของอาจารย์ ฯลฯ
- 3) กลุ่มผลที่เกิด (Progress or Outcomes) เช่น ผลการสอบ รายได้ต่อรายจ่าย ผลที่เกิดจากงานวิจัย ฯลฯ
 - คุณภาพการจัดการ (Quality of Management)
 - คุณภาพของคณาจารย์ (Quality of Staffing)
 - คุณภาพของการพัฒนาอาจารย์ (Quality of Staff Development)
 - คุณภาพของเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน (Quality of Accommodation)
 - คุณภาพของเครื่องมือ (Quality of Equipment)
 - คุณภาพของนิสิตและการให้บริการ (Quality of Students and Service)
 - คุณภาพของการเรียนการสอน (Quality of Teaching and Learning)
 - คุณภาพของหลักสูตร (Quality of Curriculum)
 - คุณภาพของการติดตามความก้าวหน้าของสถาบัน (Quality of Assessment and Recording of Progress)
 - คุณภาพของงานวิจัย
 - คุณภาพของงานบริการทางวิชาการ
 - คุณภาพของงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินตนเองนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการควบคุมและประกันคุณภาพ ในการดำเนินการอาจจะวางจุดมุ่งหมายไว้หลายประการ ที่สำคัญดังเช่น :-

- เป็นการกระตุ้นให้คณาจารย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานของตนเอง

- เป็นการประกันว่าโครงการใหม่ ๆ ที่พัฒนานั้นได้ดำเนินการไปได้คุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสม
- เป็นการตรวจสอบดูว่าโครงการที่ดำเนินการไปนั้นอยู่ในระดับที่เหมาะสมและให้ผลในเชิงพัฒนาที่เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างแท้จริง
- เป็นการสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรใหม่ ๆ ให้มีประสบการณ์ในการรักษาหรือเพิ่มคุณภาพในด้านการอุดมศึกษา
- เป็นการช่วยพัฒนานิสิตทางอ้อม ทำให้นิสิตมีความพร้อมที่จะทำงานและทำงานง่ายขึ้น

การประเมินก็อาจจะให้เกณฑ์ต่าง ๆ ประกอบการพิจารณา เช่น เกณฑ์ มาตรการควบคุมคุณภาพ (Quality Control Process) การจัดการ (Management) คุณค่าของงาน (Assessment) ความสำเร็จ/สมบูรณ์ (Completion) และการติดตามตรวจสอบ (Monitoring) ซึ่งใช้ในการประเมิน ความสำเร็จของการผลิตบัณฑิตดังนี้ :

1) การผลิตบัณฑิตและความก้าวหน้าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

- มาตรการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ นโยบายมหาวิทยาลัยในการควบคุมคุณภาพมีประสิทธิภาพ
 - ✧ มีระบบตรวจสอบโครงการชัดเจน
 - ✧ มีเอกสารสื่อการสอนที่มีคุณภาพสูง
 - ✧ ดำเนินการแก้ไขทุกโอกาสที่มีข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอกเข้ามา
- การจัดการ
 - ✧ โครงการการเรียนการสอนมีทิศทางที่ดี
 - ✧ ทีมทำโครงการมีความฉลาดเฉลียวและรับผิดชอบในโครงการ
 - ✧ จัดเวลาให้นิสิตได้ศึกษาดีมีมาตรฐาน
 - ✧ ทีมงานประชุมพบปะกันเสมอ มีงานริเริ่มใหม่ ๆ เกิดขึ้น
- คุณค่าของงาน (Assessment)
 - ✧ จัดงานให้มีคุณค่าโดยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะเน้นในเรื่องการเรียน
 - ✧ จัดโครงการประเมินคุณค่าของงาน โดยมีเกณฑ์และเวลาตามกำหนด
 - ✧ เน้นความรู้พื้นฐานและการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์
 - ✧ ให้คะแนนด้วยความเป็นธรรมและมีความสม่ำเสมอ

- ความสำเร็จ/สมบูรณ์ (Completion) ของการศึกษา
 - ✧ นิสิตที่ไม่สำเร็จมีน้อยมาก
 - ✧ อัตราผ่านและคะแนนสูง
 - ✧ การเพิ่มคุณค่าการเรียนสูง
 - ✧ มีข้อมูลของนิสิตทั้งหมดที่จบการศึกษาไปทำงานครบถ้วน
- การติดตามตรวจสอบผล
 - ✧ มีการติดตามตรวจสอบโครงการในจุดที่สำคัญ
 - ✧ ทำการตรวจสอบคุณภาพของการสอนสม่ำเสมอ
 - ✧ มีการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกที่มีประโยชน์และมีรายงานอย่างละเอียด

2) การผลิตบัณฑิตและความก้าวหน้าอยู่ในเกณฑ์พอใช้

- มาตรการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ มีนโยบายในการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ มีระบบตรวจสอบโครงการเพียงพอ
 - ✧ มีเอกสารประกอบการสอนที่อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐาน
 - ✧ มหาวิทยาลัยคาดหวังข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอก
- การจัดการ
 - ✧ โครงการการเรียนการสอนมีปริมาณเพียงพอ
 - ✧ คณาจารย์ในโครงการทำงานกันเป็นทีม
 - ✧ จัดเวลาให้นิสิตได้ศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน
- คุณค่าของงาน
 - ✧ คุณค่าของงานตามเกณฑ์มาตรฐาน
 - ✧ นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินคุณค่าของงาน
 - ✧ การวัดผลการศึกษาของนิสิตเน้นเรื่องการสอน
 - ✧ นิสิตได้รับความช่วยเหลือแนะแนวในด้านการเรียน
- ความสำเร็จ/สมบูรณ์ของการศึกษา
 - ✧ นิสิตที่ไม่จบการศึกษายู่ในระดับที่กำหนดในการศึกษาของชาติ
 - ✧ อัตราผ่านการศึกษาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
 - ✧ คุณค่าเพิ่มของการเรียนยังอยู่ระหว่างดำเนินการ
 - ✧ มีข้อมูลเกี่ยวกับการมีงานทำของนิสิตส่วนใหญ่

- การติดตามตรวจสอบผล
 - ✧ การติดตามตรวจสอบโครงการมีรายละเอียดถูกต้อง
 - ✧ มีการตรวจสอบคุณภาพการสอน
 - ✧ การตรวจสอบจากบุคคลภายนอกเน้นเรื่องนิสิตจบการศึกษา หรือความสำเร็จเพียงอย่างเดียว

3) การผลิตบัณฑิตและความก้าวหน้าอยู่ในเกณฑ์ใช้ไม่ได้

- มาตรการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ ไม่มีนโยบายในการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ ไม่มีระบบทบทวนตรวจสอบโครงการ
 - ✧ เอกสารสื่อการสอนอาศัยตำราทั่วไปเพียงอย่างเดียว
 - ✧ มหาวิทยาลัยไม่มีกลไกที่จะดำเนินการในรายงานข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอก
- การจัดการ
 - ✧ โครงสร้างของโครงการการเรียนการสอนไม่ดี
 - ✧ ผู้ร่วมทีมงานไม่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างทำ
 - ✧ การจัดเวลาศึกษาให้นิสิตไม่มีประสิทธิภาพ นิสิตเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์
- คุณค่าของงาน
 - ✧ การทดสอบคุณค่าของงานที่นิสิตได้รับไม่เพียงพอ
 - ✧ ไม่มีโครงการทดสอบคุณค่าของงาน
 - ✧ การทดสอบคุณค่าของงานทำกับนิสิตเพียงฝ่ายเดียว
 - ✧ ความรู้ที่ให้นิสิตเป็นความรู้ในเชิงบอกเล่าอย่างเดียว
 - ✧ นิสิตไม่ทราบผลงานของตนว่าจุดอ่อนและจุดแข็งเป็นอย่างไร จนกระทั่งสิ้นเทอม
- ความสำเร็จ/สมบูรณ์ของการศึกษา
 - ✧ อัตราการออกกลางคันของนิสิตสูงมาก
 - ✧ อัตราการจบการศึกษาต่ำ
 - ✧ การเพิ่มคุณค่าไร้ประโยชน์
 - ✧ ไม่ทราบอัตราการหางานทำของนิสิต
- การติดตามตรวจสอบผล
 - ✧ ไม่มีการติดตามตรวจสอบ
 - ✧ ไม่มีการพิจารณาเรื่องการตรวจสอบการสอน
 - ✧ รายงานผลขาดรายละเอียดปัญหาที่สำคัญ ได้รับซ้ำ ไม่มีประโยชน์ที่จะใช้ในการปรับปรุงแก้ไข

การติดตามตรวจสอบประเมินตนเองอาจใช้เกณฑ์ทั้ง 5 เปรียบเทียบกัน และแบ่งระดับคุณภาพออกเป็น 5 ระดับ คือคุณภาพดีมาก ดี พอใช้ ต่ำกว่าพอใช้ และใช้ไม่ได้ดัง ตารางที่ 9.5.3.6

หากใช้เกณฑ์เหล่านี้มาพิจารณาเปรียบเทียบการจัดการอุดมศึกษาในด้านคุณภาพแล้ว เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะเอนเอียงที่จะเข้าระดับใช้ไม่ได้เสียเป็นส่วนมาก

ตารางที่ 9.5.3.6 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ 5 เกณฑ์

Assesment and recording of progress			Assesment and recording of progress		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory : 4	Poor : 5
Quality Control Process	Effective college policy on quality control. Clear programme review systems. Reputable validation events. High quality documentary evidence. Action by college to all external reports.	Good college quality control systems. Helpful programme review systems. Good quality documentation. Evidence of college responses to reports.	Policy for quality control. Adequate programme review systems. Documentation meets minimum criteria. College expects a response on comments from external reviewers.	No overall policy for quality control. Programme review systems are of an ad-hoc nature. Documentation is lacking in many respects. College does not always follow up reports from external reviewers.	No policy for quality control. Reviews are not undertaken. Documentation relies only on standard publications. College has no mechanisms for dealing appropriately with external reports.
Management	Well directed programme of study. Clever and committed programme team. Well organised student timetables. Appropriate number of team meetings. Development of new initiatives.	Clear programme direction. Committed programme team. Carefully planned student timetables. Awareness to new initiatives.	Programmes of study are adequate. The teachers work together as the programme team. Student timetables follow standard patterns.	Little attention given towards the details of the programme. The team members tend to work independently. Student timetables are poorly arranged.	The programme is poorly structured. The team members do not support each other. Student timetables are inefficient and waste time.
Assessment	Wide range of assessment methods with some emphasis on assessments contributing to learning. Programme of assessments with criteria and key dates. Emphasis upon basic and application knowledge.	Good range of different assessment methods. Assessment programmes with key dates. Emphasis upon problem solving	Assessment follows standard patterns. Students are provided with programmes for assessment. Emphasis relies upon formal testing.	Assessment is traditional with an emphasis upon end tests. Programmes are not co-ordinated across subjects. Assessment is largely restricted towards end of year examinations.	Assessment fails to test the adequacy of the students. Assessment programmes are not provided. Assessment tests only the students knowledge base and the recall of information.

ตารางที่ 9.5.3.6 (ต่อ)

Assesment and recording of progress			Assesment and recording of progress		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory : 4	Poor : 5
	Fair and consistent marking	Helpful lecturer commentary.	Students receive helpful guidance on their work.	Work is sparingly marked and returned late to students and marking is often inconsistent. Marking schemes are not used.	Work is frequently not marked until the end of the year and students have little knowledge of their strengths and weaknesses.
Completions	Very few student non-completions. High pass rates and grades. High added value. First destinations recorded for all students.	Few non-completions. High pass rates. Added value achieved. Know first destinations of most students.	Non-completions are in line with national patterns. National pass rate levels. Added value is still being considered. Destinations are recorded for most students.	Drop out rates are much higher than the national levels. Pass rates below national levels. Added value if measured would be low. Destinations are not recorded.	Drop-out rates are very high resulting in non-viable programmes. Pass rates are low. Added value is not considered to be useful. Destinations are not known.
Monitoring	Programme monitoring addresses key issues. Regular monitoring of teaching quality. Detailed and helpful external examiners/moderators reports.	Programme monitoring identifies main issues. Some monitoring of teaching. External examiners and moderators reports deal with main issues.	Programme monitoring provides an accurate picture. Reactive monitoring of teaching takes place. External examiners and moderators reports refer to assessment only.	Monitoring is poorly done. Monitoring of teaching never takes place. Reports are frequently late in their arrival and provide little information for the team.	Monitoring is not done. Monitoring of teaching has not been considered. Reports fail to address essential issues and are received too late to be of use.

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.6 การจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้ระบบราชการสามารถหาทางออกโดยจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบันได้ ถ้าหากว่าได้มีการบริหารจัดการที่ดี หลักของการผสมผสานนี้ ก็คือการบริหารจัดการงบประมาณแผ่นดินตามระบบราชการและบริหารจัดการเงินนอกงบประมาณแผ่นดินตามระบบสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งไม่ใช่ระบบราชการ ทั้งนี้โดยไม่แก้ไขพระราชบัญญัติของสถาบันที่เป็นอยู่และไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ เพื่อบริหารให้แตกต่างไปจากระบบราชการ

โดยปกติสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ระบบราชการแต่ละแห่งมีเงินได้ ซึ่งไม่ต้องส่งคืนคลังและสามารถใช้อำนาจของสภาฯ ออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการใช้เงินรายได้ เพื่อสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของสถาบันได้โดยไม่ต้องใช้ระบบราชการ ฉะนั้นถ้าหากสถาบันอุดมศึกษาใด สามารถหาเงินรายได้เข้ามาได้มาก และจัดการกับเงินรายได้เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์งอกเงยขึ้น ตลอดจนนำไปเสริมส่วนที่อ่อนแอของสถาบัน ก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้สถาบันเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี เช่นกัน

รายได้ของสถาบันอุดมศึกษาแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก คือรายได้ที่ได้จากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งเป็นส่วนที่รัฐจัดสรรให้ กับเงินนอกงบประมาณอันเป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาหาได้เอง เช่น เงินค่าธรรมเนียมการศึกษาและรายได้จากกิจการต่าง ๆ ที่ได้จัดการกันไป ตารางที่ 9.6.1-1 ได้แสดงให้เห็นถึงรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2533-2536 และตารางที่ 9.6.1-2 ได้เปรียบเทียบสัดส่วนเป็นร้อยละของเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างโดยสังเขป

ในการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทย มีสำนักงบประมาณเป็นผู้จัดสรรให้ โดยแบ่งให้ตามแผนงานซึ่งมีอยู่ 7 แผนงาน อันได้แก่ แผนงานจัดการศึกษา แผนงานบริหารทั่วไป แผนงานวิจัย แผนงานปรับปรุงคุณภาพ แผนงานกิจการนิสิตนักศึกษา แผนงานบริการทางวิชาการแก่สังคมและแผนงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ แต่โดยสรุปแล้ว งบประมาณเกือบร้อยละ 90 ไปได้ตกอยู่ที่แผนงานจัดการศึกษาและแผนงานบริหารทั่วไป สำหรับแผนงานอื่นกลายเป็นส่วนปลีกย่อยได้รับงบประมาณเกินร้อยละ 10 เพียงเล็กน้อย การพิจารณาจัดสรรงบประมาณมิได้ยึดถือตัวเลข สถิติที่เป็นมาตรฐานใด ๆ มากนัก จึงขึ้นอยู่กับความพอใจของบุคคลที่พิจารณา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

อังกฤษใช้กรรมการกลางในการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยกรรมการกลางมีผลของการประเมินคุณภาพของการบริหารจัดการเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณให้ทั้งในด้านการเรียนการสอนและหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ และมีสถาบันวิจัยที่พิจารณาให้การสนับสนุนการวิจัยแยกต่างหาก

จากข้อมูลในตารางที่ 9.6.1-2 ซึ่งเป็นงบประมาณของปี พ.ศ.2536 เปรียบเทียบระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาอันเป็นภาพรวมของทั้งประเทศ ยกเว้น สหรัฐอเมริกาซึ่งมีความหลากหลายได้ใช้มหาวิทยาลัยเทนเนสซีเป็นตัวแทน จะเห็นว่าส่วนใหญ่รัฐให้ความสำคัญสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาประมาณร้อยละ 40-60 ส่วนที่เหลือเป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องหารายได้มาสมทบ และรายได้จากค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมนิสิตก็ไม่สูงอยู่ในระดับสูงกว่าร้อยละ 10 เล็กน้อยเท่านั้น ยกเว้นสหราชอาณาจักรที่เก็บค่าธรรมเนียมนิสิตค่อนข้างสูง โดยเฉพาะรายได้ที่ได้จากนักเรียนต่างประเทศก็ค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 4.5 ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาที่สูง เช่น ในญี่ปุ่นซึ่งสูงถึงร้อยละ 22.6 และในมหาวิทยาลัยเทนเนสซีซึ่งสูงนั้นเป็นรายได้จากโรงพยาบาลของญี่ปุ่นสูงถึงร้อยละ 18.6 และของมหาวิทยาลัยเทนเนสซีสูงถึงร้อยละ 27.46 แต่ค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาลก็สูงเช่นเดียวกัน

**ตารางที่ 9.6.1-1 งบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
พ.ศ.2533-2536**

ปีงบประมาณ	งบประมาณแผ่นดิน		เงินนอกงบประมาณ		รวม	
	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ
สถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับ						
2533	7,305.68	77.61	2,108.00	22.39	9,413.68	100
2534	9,389.75	84.47	1,726.28	15.53	11,116.03	100
2535	12,073.65	78.40	3,326.50	21.60	15,400.15	100
2536	16,204.50	80.25	3,988.80	19.75	20,193.30	100
เฉลี่ย	11,243.42	80.13	2,787.40	19.87	14,030.82	100
สถาบันอุดมศึกษาไม่จำกัดรับ						
2533	345.42	39.70	524.71	60.30	870.13	100
2534	434.13	40.61	635.02	59.39	1,069.15	100
2535	520.46	45.48	624.01	54.52	1,144.47	100
2536	719.54	48.64	759.65	51.36	1,479.19	100
เฉลี่ย	504.89	44.26	635.85	55.74	1,140.74	100

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 9.6.1-2 ร้อยละของงบประมาณ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในปีพ.ศ. 2536

รายการ	ร้อยละเงินรายได้สถาบันอุดมศึกษา					
	ไทย	ญี่ปุ่น	อังกฤษ	ออสเตรเลีย	สหรัฐอเมริกา 1/	แคนาดา
		[52]	[126]	[127]	[128]	[53]
เงินงบประมาณรัฐ	80.13	62.2	45-5	74.0	30.44	70.7
รัฐบาลกลาง	-	-	45.0	56.0	1.19	-
รัฐบาลท้องถิ่น	-	-	0.5	5.0	29.25	-
ช่วยเหลือนักศึกษา	-	-	-	13.0	-	-
เงินนอกงบประมาณ	19.87	37.6	54.5	26.0	69.56	20.3
ค่าธรรมเนียมนิสิต	-	10.7	-	11.0	10.11	12.5
นิสิตในประเทศ	-	-	24.5	-	-	-
นิสิตต่างประเทศ	-	-	4.5	-	-	-
หอพัก ฯลฯ	-	-	6.5	-	-	-
รายได้	-	22.6	4.0	3.0	36.05	7.8
เงินบริจาค	-	2.8	3.5	2.0	23.40	
อื่น ๆ	-	1.7	11.5	10.0	-	
รวม	100	100	100	100	100	100

หมายเหตุ 1/ เฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยเทนเนสซี

9.6.2 การหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษามีวิธีการหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายเพื่อพัฒนาสถาบันฯ ในรูปแบบต่าง ๆ กันดังนี้

1) ค่าธรรมเนียมการศึกษา

● หลักสูตรปกติ

โดยทั่วไปการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่อนิสิตที่เข้าเรียนต่ำ ยิ่งในประเทศที่ถือว่าการศึกษาเป็นสวัสดิการอย่างเช่น ฝรั่งเศส นักศึกษาแทบจะได้เรียนฟรีโดยเสียค่าธรรมเนียมการศึกษาน้อยมาก ส่วนในประเทศที่ไม่ถือว่าเป็นสวัสดิการ แต่เห็นความสำคัญในด้านอุดมศึกษาของชาติ ก็จะชักจูงเพื่อให้นักเรียนเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา โดยเก็บค่าธรรมเนียมต่ำ แต่เหตุการณ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อความต้องการของประชาชนต้องการอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจนเกินกว่าภาระที่รัฐจะแบกรับได้โดยลำพัง จำเป็นต้องให้ผู้เข้ารับการศึกษ ซึ่งได้รับผลประโยชน์จากการศึกษามากกว่าการศึกษาระดับอื่น ต้องแบ่งไปแบกภาระให้มากขึ้นด้วย แนวโน้มของการเก็บค่าธรรมเนียมให้สูงขึ้นยิ่งเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังจัดว่าต่ำอยู่นั่นเอง จะเห็นได้ว่าค่าธรรมเนียมที่เก็บจากนิสิตที่เรียนในหลักสูตรปกติของหลายประเทศจะตกประมาณร้อยละ 10-13 ของรายได้ทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้นเอง ดังในตารางที่ 9.6.1-2

● หลักสูตรพิเศษ

การเปิดหลักสูตรพิเศษเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสังคมเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาไทยหารายได้ได้มากเพราะสามารถเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาได้สูงกว่าหลักสูตรธรรมดาหลายเท่าตัว ดังเช่น หลักสูตรปริญญาโทสำหรับผู้บริหารซึ่งเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาหัวละแสนสองหมื่นบาทถึงแสนห้าหมื่นบาทต่อปี สูงกว่าหลักสูตรปกติถึง 20 เท่าก็ยังมีผู้แย่งกันเข้าศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

● หลักสูตรสอนทางไกล

การเปิดหลักสูตรสอนทางไกลเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาในท้องถิ่นเข้ารับการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้เป็นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นได้มากขึ้น เป็นการทุนค่าใช้จ่ายไปในตัวแม้ว่าการลงทุนเบื้องต้นจะค่อนข้างสูง แต่ผลที่เกิดเป็นรายได้ก็สูงด้วย ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากมหาวิทยาลัยเปิดทั้งสองแห่งที่มีรายได้สูง ฟังพาดตนเองได้มากขึ้น ฟังพารัฐน้อยลง การ

เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนด้วยสื่อทางไกลจึงเป็นการเพิ่มพูนรายได้
อีกหนทางหนึ่งให้แก่สถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

- นักศึกษาดำรงชาติ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศได้มีแนวนโยบายที่จะให้อุดมศึกษาของประเทศของตนเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ
ดังเช่น มาเลเซียซึ่งได้ประกาศนโยบายนี้ไว้ชัดเจนว่าในทศวรรษต่อไปจะ
ให้เป็นศูนย์กลางของอุดมศึกษานานาชาติ เปิดโอกาสให้นักเรียนต่างชาติ
เข้ามาเรียนและให้สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงเข้ามาตั้ง
สาขาในประเทศเพื่อดึงดูดนักเรียนต่างชาติ อังกฤษและออสเตรเลียก็เช่น
เดียวกัน ทั้งนี้เพราะการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากนักเรียนต่างชาติ
สามารถเก็บได้สูงและเมื่อนักศึกษาดำรงชาติเข้ามาเรียนมากเข้าก็ยิ่งทำให้
สถาบันอุดมศึกษาของตนเป็นสากลยิ่งขึ้น นอกจากจะเก็บค่าเล่าเรียนได้
แพงแล้วยังได้แรงงานต่างชาตินิสิตปริญญาโทและเอกเหล่านี้ช่วยในงาน
วิจัยต่าง ๆ ของสถาบัน เพราะต้องทำวิทยานิพนธ์โดยไม่ต้องเสียเงินจ้าง
อีกด้วย ประกอบกับนักเรียนต่างชาติที่เข้ามาเรียนมักจะมีฐานะดี หรือผู้
ได้ทุนจากประเทศกำลังพัฒนามักจะเป็นผู้มีอิทธิพลสูงได้รับการคัดเลือก
เข้ามาเรียน เมื่อกลับไปก็จะกลายเป็นผู้เชื่อมสัมพันธ์อันดีให้แก่สถาบัน
อุดมศึกษาหรือแก่รัฐด้วย สามารถทำประโยชน์ให้แก่สถาบันทั้งทางตรง
ทางอ้อมได้อีก เช่น ระดมทุนจากบุคคลเหล่านี้ในฐานะศิษย์เก่า ให้
คณาจารย์ไปทำการวิจัยในประเทศนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

ความสำคัญของการรับนิสิตต่างชาติเข้าศึกษาเหมือนอุตสาหกรรมส่งออก
นั้นจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่างของออสเตรเลีย ซึ่งปรากฏเป็นข่าวหนังสือ
พิมพ์เมื่อเดือนมีนาคม 2540 และได้ถ่ายทอดมาไว้ ณ ที่นี้ ในเมื่อ
ออสเตรเลียมีรายได้จากนักศึกษาดำรงชาติในปี พ.ศ. 2533 เป็นเงิน 154
ล้านเหรียญออสเตรเลีย แต่ในปี พ.ศ. 2539 ได้เพิ่มเป็น 1000 ล้าน
เหรียญ หรือเพิ่มขึ้นถึง 6.5 เท่าตัว ขบวนการกีดกันผิวและการตัดงบประมาณ
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง
ว่าจะทำให้นักเรียนต่างชาติลดลงในขณะที่ในแต่ละปีออสเตรเลียได้ทุ่มเท
เงินเพื่อโฆษณา ดึงนักเรียนต่างชาติเข้าศึกษาในประเทศของตนถึงปีละ
8 ล้านเหรียญออสเตรเลีย

Aust academic warns of drop in foreign students

Race debate and funding blamed

Agence France-Presse

SYDNEY - Australia's overseas student industry, which has surged 163 per cent in eight years, could be damaged by education funding cuts and Asian anxiety about the race debate, an academic study warned yesterday.

Lecturer Ian Dobson of Melbourne's Monash University, which has the highest intake of foreign students, said news may be spreading in Asia that a "lightwad" government in Canberra is reducing the high quality of its education services. His study of overseas student trends in the latest issue of the university's "People and Place" magazine said the growth of student numbers from Malaysia, which for many years has supplied the largest number, is already hitting a plateau.

He said much of the reported comment on Australia's race debate sparked by a speech attacking Asian immigration by Independent MP Pauline Hanson had come from Malaysia - "a country which is still not able to meet the higher education access needs of its own residents".

Malaysia's relative position as the largest supplier of overseas students in Australia had declined and would continue to do so, he said.

He further noted that for years Malaysia had engaged in a form of positive discrimination favouring the native Malay population and imposing restrictions on access to higher education of its Chinese and Indian minorities.

"This relative displacement of ethnic Chinese students helps explain why Malaysia is still the prime source of overseas students," and why far more spoke Chinese than Malay, said Dobson.

But while Malaysia remained the largest source of overseas students in Australia, with 10,877 around the country, the main growth had come from Singapore.

The number of Singaporean students had jumped by 349 per cent to 10,265 by 1996 from 2,287 in 1989, just before Canberra started a policy of encouraging the growth of overseas students paying full fees.

In the same period the number of Hong Kong students had jumped 205 per cent to 7,572, while those from Indonesia had increased by 202 per cent to 4,746.

"Historically, India has not been a large supplier of overseas students but, from a very low base, there has been a spectacular eight-fold growth between 1989 and 1996," Dobson wrote.

Many universities are now spreading marketing efforts to countries like India, but it will still be a long time before enrolments from new sources could match those from Malaysia, Singapore, Hong Kong and Indonesia.

Dobson said that based on US experiences, it appeared Japan could provide a larger overseas student market, but fewer than 1,200 Japanese students were in Australia in 1996.

Until the late 1980s most overseas students in Australia either paid no fees under foreign aid programmes or were heavily subsidised, but from 1990 most were admitted on the basis of full fee payments.

Dobson said income from overseas students had jumped from A\$164 million (£13.1 billion) in 1990 to a probable A\$1 billion in 1996.

He said two new factors had emerged in 1996 which could henceforth affect the appeal of Australian universities to fee-paying students, citing the race debate along with declining government funding and questions about the perceived quality of the higher education system.

"Recent cutbacks in higher education funding by the government were seen in some quarters as reducing the attractiveness of Australia's higher education to prospective students," Dobson said.

2) รายได้จากงานวิจัย

รายได้จากงานวิจัยนั้นออกมาได้ในหลายรูปแบบที่สำคัญคือ :

● งบประมาณวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศจะได้งบประมาณสูงจากทั้งภาครัฐและเอกชนในการวิจัย จัดว่าเป็นรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำที่ช่วยในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้ก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว ในด้านการพัฒนาเครื่องมือให้ทันสมัยขึ้น พัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลชั้นนำของประเทศและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ เผยแพร่ชื่อเสียงให้แก่สถาบันสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในงานวิจัยมักจะได้เปรียบในการดึงงบวิจัยเข้าสู่สถาบัน เช่น ในกรณีของอังกฤษรัฐให้เงินวิจัยมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สูงถึงร้อยละ 33 ของ รายได้ทั้งหมดของมหาวิทยาลัยในขณะที่มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ได้รับเพียงร้อยละ 10 ของรายได้ทั้งหมด [126] มหาวิทยาลัยโตเกียวซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในประเทศญี่ปุ่นได้รับงบประมาณวิจัยสูงจากแหล่งต่าง ๆ มากมายทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยนี้คิดค่าเงินสนับสนุนมหาวิทยาลัยหรือ Overhead ค่อนข้างแพงคือร้อยละ 25-35 ของงบโครงการวิจัยแต่ละโครงการที่ห้ามมหาวิทยาลัยดำเนินการ

สถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถดึงงบประมาณจากหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยของรัฐ เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย งบวิจัยส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดจะไปที่สถาบันอุดมศึกษา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งไม่มีการบริหารจัดการให้เป็นระบบ ทำให้งานวิจัยกระจุกกระจายในลักษณะของบุคคลผู้ทำการวิจัยมากกว่าของสถาบัน ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีการรวมศูนย์หลังเสร็จงานวิจัย เครื่องมือวิจัยถูกทอดทิ้ง ผลงานวิจัยชิ้นหนึ่ง ไม่มีการต่อเนื่อง ไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใด ๆ แก่มหาวิทยาลัยเพราะขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจัย

● ผลประโยชน์จากงานวิจัย

ผลประโยชน์จากงานวิจัยออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ คือ :-

- ✧ ผลงานวิจัยที่ดีพิมพ์ในเอกสารวารสารต่าง ๆ เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงส่วนบุคคลและสถาบัน
- ✧ ผลผลิตจากงานวิจัย เช่น ผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดขึ้นหลังจากการวิจัย อันได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืช ไข่ เนื้อ นมของสัตว์ เป็นต้น สามารถที่จะขายทำรายได้ได้ บางสถาบันฯ จัดโครงการวิจัยในลักษณะนี้เป็นโครงการพัฒนาวิชาการ คือการวิจัยควบคู่ไปกับการหา

รายได้และรายได้นั้นแบ่งสรรปันส่วนไปยังหน่วยงานและนักวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนต้นทุนซึ่งเป็นเงินยืมจะส่งคืนหมุนเวียนกันไป

- ✧ **ทรัพย์สินทางปัญญา** ซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบของสิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นมา หรือวิธีการใหม่ ๆ เช่น วิธีการที่ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตดีขึ้น ลดขั้นตอนให้สั้นลง คุณภาพของผลผลิตสูงขึ้น และได้มีการจดทะเบียนเป็นสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ซื้อขายได้ สถาบันอุดมศึกษาที่มีงานวิจัยที่เข้มข้นมีโอกาที่จะผลิตผลงานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ทำรายได้ให้แก่สถาบันได้อย่างดี

3) งานบริการ

สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนได้ในหลายรูปแบบซึ่งทำรายได้ให้แก่สถาบันได้เป็นอย่างดี เช่น

- **จัดการประชุม สัมมนา ทางวิชาการ**
ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการต่าง ๆ ได้กำไรจากการจัดนั้น เพราะผู้เข้าร่วมยินดีที่จะจ่ายโดยเฉพาะการประชุมสัมมนาวิชาการที่เชิญต่างประเทศเข้าร่วม ซึ่งสามารถที่จะเรียกเก็บค่าลงทะเบียนและค่าบริการต่าง ๆ ได้สูง
- **จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น**
สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงในประเทศพัฒนานิยมจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นกันมาก เพราะทำรายได้ให้ดี หลักสูตรที่นิยมจัดกันในปัจจุบันคือหลักสูตร ภาษา การบริหาร การจัดการองค์กร การเป็นผู้นำ เป็นต้น ได้มีการแข่งขันและมีการโฆษณาเพื่อดึงลูกค้ากันเป็นประจำ
สถาบันอุดมศึกษาไทยบางสถาบันจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น เช่น วิชาชีพให้แก่ประชาชน บางแห่งร่วมกับธุรกิจเอกชน ซึ่งจะทำได้เป็นอย่างดี หากได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของชุมชนอยู่เสมอ
- **รับทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์**
การทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์มีความจำเป็นเพิ่มขึ้นทุกทีภายใต้การแข่งขันทางการค้าที่เข้มข้นยิ่งขึ้น หน่วยงานราชการบางแห่งได้คิดจะตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น สถาบันสิ่งทอ เพื่อตรวจสอบมาตรฐานของเสื้อผ้าและสิ่งทอต่าง ๆ ที่จะส่งขายต่างประเทศ สถาบันพัฒนาอาหารเพื่อตรวจสอบคุณภาพอาหาร ซึ่งการทดสอบเหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งสามารถทำได้โดยไม่ต้องตั้งหน่วยงานใหม่ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเพิ่มบทบาทในเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการทำรายได้เข้าสถาบัน

- **เปิดสถานที่บริการ**

สถานที่บริการต่าง ๆ อันได้แก่โรงพยาบาล โรงพยาบาลสัตว์ โรงเรียนอนุบาล ประถม มัธยม ซึ่งโดยปกติเปิดเพื่อให้สวัสดิการ บริการแก่บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา สามารถขยายกิจการออกไปสู่บริการประชาชนทั่วไป ซึ่งโดยปกติโรงพยาบาลของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้ทำอยู่ สถานที่ประกอบการเหล่านี้จะเป็นแหล่งทำรายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างดี ถ้าได้นักบริหารที่เป็นมืออาชีพ เพราะจะบริหารส่วนหนึ่งโดยไม่หวังผลกำไร แต่อีกส่วนหนึ่งเพื่อหวังผลกำไร ซึ่งการจัดการและการบริการจะแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนสาธิตส่วนหนึ่งอาจจะดำเนินการโดยไม่หวังผลกำไร แต่อีกส่วนหนึ่งเพื่อบริการประชาชน โดยจัดเป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่เตรียมเข้าสู่นานาชาติ เช่นสอนตามหลักสูตรปกติแต่ใช้สอนด้วยภาษาอังกฤษ โดยเก็บค่าเล่าเรียนแบบนานาชาติ การจัดเช่นนี้ย่อมไม่สร้างความเลื่อมล้ำต่ำสูงให้เห็นในสังคม เพราะผู้ให้และผู้รับบริการต้องการคุณภาพที่ต่างกัน

- **การเป็นที่ปรึกษาให้แก่เอกชน**

เอกชนต้องการนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่ปรึกษามาก สถาบันอุดมศึกษาไทยมักจะไม่มีระเบียบกฎหมายที่เปิดโอกาสให้นักวิชาการของตนไปเป็นที่ปรึกษาองค์กรเอกชนและแบ่งปันผลประโยชน์สู่สถาบันอุดมศึกษา ดังเช่นที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้ทำกัน การเป็นที่ปรึกษาจึงเป็นผลประโยชน์ของบุคคลและเป็นผลประโยชน์ที่แอบแฝง เป็นผลเสียหายต่อมหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะเป็นผลดีต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งควรจะมีการแก้ไขจัดให้เป็นระบบและมีระเบียบกฎหมายที่เอื้อประโยชน์เป็นรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาอย่างเช่น ออสเตรเลียได้ระมัดระวังในเรื่องของจริยธรรมและคุณธรรมของคณาจารย์มากในการที่จะไม่ให้มีการรับผลประโยชน์ในลักษณะที่แอบแฝง อันแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลต่อองค์กรและหน้าที่การงาน จึงได้มีระเบียบกฎหมายบังคับแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยเอาไว้ใน Administrative Manual เช่นการรับของขวัญ เป็นต้น จะต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและมีคุณค่าราคาที่ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด

4) **ร่วมลงทุน**

- **ให้เอกชนภายนอกเข้ามาประกอบการ** เช่นการเปิดร้านอาหาร หนังสือ อุปกรณ์การศึกษา การกีฬา ใช้อาคารสถานที่ของสถาบัน หรือใช้พื้นที่ของ

สถาบันอุดมศึกษาปลูกพืชแบ่งรายได้ให้แก่สถาบันฯ หรือในทางกลับกันสถาบันใช้สถานที่เอกชน เช่น การลงทุนผลิตเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่เอกชน เพื่อขายให้แก่ลูกค้า

- การร่วมลงทุนเป็นหุ้นส่วนประกอบการกับเอกชน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาสามารถร่วมลงทุนกับภาคเอกชนจัดตั้งบริษัทเพื่อประกอบธุรกิจนำผลกำไรมาเป็นรายได้ของตนได้ แต่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทยยังมีปัญหาทางกฎหมาย เช่น ไม่สามารถจะเอาที่ดินของรัฐไปค้าประกันแทนเงินกู้ของเอกชนได้ ทำให้ไม่สามารถที่จะร่วมลงทุนกับภาคเอกชนได้

5) การลงทุนโดยตรง

การลงทุนเพื่อหวังผลกำไรเข้าสถาบันอุดมศึกษาโดยตรงมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดเป็นร้านหนังสือ ร้านสหกรณ์ การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ การตั้งเป็นบริษัท ซึ่งสองประการหลังนี้สถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่ได้ทำ การบริจาคที่ดินให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐยังเป็นปัญหาเพราะพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 ที่มีผลบังคับให้ที่ดินนั้นต้องโอนเข้าเป็นที่ราชพัสดุ เจ้าของที่ดินมักจะรังเกียจเพราะไม่ถูกต้องด้วยเจตนารมณ์ของ เจ้าของที่ดินที่ต้องการให้เป็นของสถาบันอุดมศึกษา และเพราะเหตุที่ไม่ใช่ที่ดินของสถาบันอุดมศึกษาโดยตรง การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ในการร่วมทุนกับเอกชนหรือเพื่อการหารายได้มักจะมีปัญหาทางด้านกฎหมายอยู่เสมอ ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้สมควรที่จะมีการแก้ไข

6) รับบริจาค

- ศิษย์เก่า ศิษย์เก่าเป็นกำลังอันสำคัญที่จะบริจาคทรัพย์สินเงินทองให้แก่สถาบันอุดมศึกษา ถ้าหากว่าได้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและทำทุกปี สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีเงินสะสมจากการบริจาคของศิษย์เก่าจัดตั้งเป็นกองทุนขนาดใหญ่ที่นำดอกผลมาใช้เพื่อพัฒนาตนเอง

9.6.3 การบริหารจัดการเงินรายได้

การบริหารจัดการเงินรายได้ ถ้าหากว่าสามารถทำให้เป็นระบบที่ดี สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะทำให้เงินรายได้นั้นเกิดประโยชน์นอกวงเงย ใช้สนับสนุนในกิจการต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนที่ไม่สามารถจะใช้งบประมาณแผ่นดินได้ หรือใช้ได้แต่ไม่ทันการณ์เช่น :-

- 1) ใช้เป็นเงินเพิ่มพิเศษเพื่อรักษาคณาจารย์ที่มีคุณภาพสูงในรูปของเงินสมนาคุณ
- 2) ใช้ลงทุนเพื่อกิจการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกำไรต่อสถาบันอุดมศึกษา เช่น โครงการพัฒนาวิชาการ

- 3) ใช้สนับสนุนให้อาจารย์ได้ไปร่วมสัมมนาประชุมทางวิชาการ แลกผลงานวิจัย ต่างประเทศ
- 4) ใช้ในโครงการพัฒนาบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ
- 5) ใช้ในโครงการให้สวัสดิการแก่บุคลากรสถาบันอุดมศึกษาเพื่อดึงดูดให้บุคลากร อยู่ในสถาบัน

การบริหารจัดการเงินรายได้ที่ดีย่อมสามารถจะสร้างระบบผสมผสานแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากระบบราชการได้มาก การใช้เงินรายได้จึงต้องมีแผนงานการบริหารจัดการในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อให้การใช้นั้นส่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวมของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ อย่างแท้จริง

9.7 การจัดระบบคู่ขนานกับระบบราชการภายในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถจัดระบบคู่ขนานระหว่างระบบราชการและระบบที่ไม่ใช่ราชการภายในสถาบันได้ โดยที่หน่วยงานใดที่มีความเข้มแข็งสามารถหาเงินรายได้ได้มาก ก็อาจจะแยกเป็นหน่วยงานอิสระที่มีการบริหารและการจัดการที่ไม่ใช่ระบบราชการ ซึ่งทำให้การบริหารและการจัดการมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้

ระบบคู่ขนานนี้มีชื่อเรื่องใหม่ ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วในบางสถาบัน อันได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ของสถาบัน เป็นต้น สหกรณ์ออมทรัพย์มีสมาชิกเป็นบุคลากรภายในสถาบัน มีอธิการบดีเป็นประธาน คณะกรรมการบริหารที่กรรมการได้รับเลือกมาโดยการเลือกตั้ง กำหนดนโยบาย บริหารและจัดการ มีผู้จัดการสหกรณ์และพนักงานต่าง ๆ ที่ไม่อยู่ในระบบราชการ ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย สามารถออกเงินกู้ให้แก่สมาชิกและให้แก่สถาบันอื่นที่มาขอกู้ดำเนินการต่าง ๆ คล้ายคลึงกับสถาบันการเงินทั้งหลาย ทั้งผู้จัดการและพนักงานต่างก็ได้รับเงินเดือนสูงกว่าระบบราชการและการขึ้นเงินเดือน มีโบนัสแบบเดียวกับธุรกิจเอกชนทั่วไป สหกรณ์ออมทรัพย์ของบางสถาบันอุดมศึกษามีธุรกิจเงินหมุนเวียนหลายร้อยล้านบาท โดยที่สถาบันอุดมศึกษาได้ใช้ประโยชน์สหกรณ์ออมทรัพย์ช่วยลงทุนในบางกิจการให้เกิดประโยชน์แก่สถาบันอุดมศึกษาได้ เช่น กิจการ หอพักนักศึกษาต่างชาติ เป็นต้น

ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งสามารถที่จะขยายระบบคู่ขนานนี้ออกไปในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ในด้านการให้การศึกษา สถาบันอุดมศึกษามีโครงการต่าง ๆ ในการให้การศึกษาภาคพิเศษ อันได้แก่ วิศวกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ เป็นต้น การจัดการให้การศึกษาในภาคพิเศษเหล่านี้อาศัยหลักสูตรที่คล้ายคลึงกับหลักสูตรปกติ แต่ปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าศึกษา เช่น หลักสูตรปริญญาโทสำหรับผู้บริหาร ซึ่งพื้นฐานเป็นหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ แต่เลือกผู้บริหารระดับสูงเข้าเรียนและการเก็บค่าธรรมเนียม ค่าหน่วยกิตต่าง ๆ สูงกว่าหลักสูตรปกติถึง 20 เท่า แต่ได้รับความนิยมถึงกับแย่งกันเข้าในอัตราส่วน 1 : 7 - 1 : 10 เช่นเดียวกับหลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนสาธิต ที่มีการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในอัตราที่สูง โครงการเหล่านี้ได้อาศัยระเบียบข้อบังคับของสภามหาวิทยาลัยดำเนินการ ถ้าสถาบันอุดมศึกษาจะรวบรวมโครงการเหล่านี้เข้า

ไว้ภายใต้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานจัดการศึกษานอกระบบ โดยไม่ใช้ระบบราชการเพื่อเป็นการทุนค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพและให้การศึกษาที่ประสานและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จัดเป็นระบบคู่ขนานไปกับระบบราชการปกติก็ย่อมจะทำได้

ในด้านการวิจัยก็เช่นเดียวกัน มีแนวโน้มว่าสถาบันอุดมศึกษาบางสถาบันมีความเข้มแข็งในการวิจัยเฉพาะทาง สามารถผลิตผลงานวิจัยออกมา นำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าได้ เช่น การพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ ถ้ายังอยู่ภายใต้ระบบราชการก็ไม่สามารถที่จะระดมทุนรอนมาดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้ ได้มีการแยกโครงการเหล่านี้ออกมาให้พ้นระบบราชการ จัดทำเป็นโครงการพัฒนาวิชาการที่แสวงหากำไร และแบ่งปันผลกำไรเหล่านั้นเป็นรายได้ของหน่วยงานและของนักวิจัย ซึ่งถ้าได้มีการรวบรวมโครงการเหล่านี้เข้าด้วยกัน จัดให้เป็นหน่วยงานด้านพัฒนางานวิจัย อาจจะเรียกชื่อเป็นสถาบัน เช่น สถาบันพัฒนาผลิตผลทางการเกษตร ให้หน่วยงานนี้มีการบริหารจัดการโดยไม่ใช้ระบบราชการ มุ่งในการพัฒนาผลิตผลเหล่านี้สู่ระบบการค้าและสู่เกษตรกร โดยเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเช่นเดียวกับการจัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์ของต่างประเทศ

ในด้านการให้บริการทางวิชาการดังเช่นโรงพยาบาล ซึ่งอยู่ภายใต้สถาบันอุดมศึกษา ก็อาจจะแยกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นหน่วยงาน ซึ่งใช้ระบบราชการดำเนินกิจการ แต่อีกส่วนหนึ่งได้แยกออกไปเป็นศูนย์บริการทางการแพทย์ดังเช่นที่มหาวิทยาลัยมหิดลดำเนินการ ศูนย์บริการฯ นี้มีการบริหารจัดการไม่อยู่ภายใต้ระบบราชการมีลักษณะเป็นระบบคู่ขนานเช่นเดียวกัน

การจัดระบบคู่ขนานจึงเป็นทางออกทางหนึ่งในการที่จะปฏิรูปอุดมศึกษาของไทย การจัดระบบคู่ขนานจะทำให้ประชาคมในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถูกครอบงำโดยระบบราชการมานาน จะได้เรียนรู้เปรียบเทียบและเห็นความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งระบบเดิมจะได้เลือนหายไป เพราะผู้ที่เข้ามาใหม่มีทางเลือกและย่อมจะเลือกทางใหม่มากยิ่งขึ้นเมื่อเห็นทางใหม่ที่ดีกว่า

9.8 มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ

สถาบันอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่สองแห่งได้จัดตั้งขึ้น โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้มีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการยิ่งขึ้น โดยไม่ให้อยู่ภายใต้หรือใช้ระบบราชการคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้มีพระราชบัญญัติคล้ายคลึงกันและเป็นมหาวิทยาลัยที่เรียกว่าอยู่ในกำกับของรัฐ ไม่ใช่อยู่ในความควบคุมของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดตั้งและพัฒนาก่อน

ความแตกต่างของพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยของรัฐกับมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐได้เปรียบเทียบให้เห็นไว้ในบทที่ 4 ข้อ 4.2.2.1 และได้วิจารณ์เกี่ยวกับความแตกต่างนี้เป็นรายละเอียดไว้พอสมควร จึงจะไม่กล่าวซ้ำในที่นี้อีก จะกล่าวเพียงสาระสำคัญที่ควรจะได้ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาให้สถาบันอุดมศึกษาได้มีความเป็นอิสระคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงในด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานเข้าสู่ระบบสากลได้อย่างแท้จริง

ประการคือ

- **การบริหารการเงินและทรัพย์สิน**
รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนให้เป็นรูปแบบของเงินอุดหนุนทั่วไปให้เพียงพอกับการดำเนินงานและพัฒนามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมีอำนาจในการปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้จ่ายและจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและที่เป็นทรัพย์สินอื่น การจัดการทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้อุทิศ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจในการออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีของมหาวิทยาลัยทุกรอบปี และมหาวิทยาลัยจะต้องแสดงบัญชีงบดุล กำไรขาดทุนทั้งผลงานที่ผ่านมา และแผนงานที่จะทำต่อไปในรายงานประจำปีของปีที่สิ้นไปนั้น
- **การบริหารงานบุคคล**
บุคลากรของมหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นพนักงานและลูกจ้างไม่ใช่ข้าราชการไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจออกระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง อัตราเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่น การบรรจุแต่งตั้ง การให้ได้รับเงินเดือนค่าจ้าง การออกจากงาน ระเบียบวินัย การลงโทษ การร้องทุกข์และการอุทธรณ์การลงโทษของพนักงานและลูกจ้าง
- **การบริหารวิชาการ**
สภาวิชาการมีหน้าที่พิจารณาและสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้อนุมัติในการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษา ให้ปริญญา อนุปริญญา ประกาศนียบัตร การจัดตั้ง การรวม ยุบเลิกสำนักวิชา สถาบันศูนย์หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า รวมทั้งการแบ่งส่วนงานของหน่วยงาน การรับเข้าสมทบหรือการยกเลิกการสมทบของสถาบันการศึกษาชั้นสูงและสถาบันวิจัย แต่ในการจัดตั้ง รวม หรือยุบเลิกหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น ทบวงมหาวิทยาลัยยังคงควบคุมอยู่ตามกฎหมายของทบวงฯ จึงยังมีความล่าช้าตามระบบราชการอยู่มาก

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงมีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการทั้งด้านการเงินทรัพย์สิน บุคลากรและวิชาการมากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐที่ใช้ระบบราชการเป็นอันมาก

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตเกี่ยวกับพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่บางประการที่อาจจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและคุณภาพมาตรฐานของการศึกษา ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ดังนี้ :

1) คุณสมบัติของอธิการบดีและรองอธิการบดี

พระราชบัญญัติได้กำหนดคุณสมบัติของอธิการบดีและรองอธิการบดีไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติได้รับปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง

การกำหนดคุณสมบัติไว้เช่นนี้ทำให้การเลือกหรือสรรหาบุคคลที่จะมารับตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ คือไม่เปิดโอกาสให้มีอาชีพอื่นที่ไม่อยู่ในแวดวงของมหาวิทยาลัยเข้ามาบริหาร เช่นไม่สามารถแต่งตั้งผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารการเงินหรือบริหารธุรกิจเข้ามาเป็นผู้บริหารในมหาวิทยาลัยได้ ถ้าหากผู้ที่ไม่เคยทำงานด้านการบริหารในมหาวิทยาลัยหรือทำการสอนในมหาวิทยาลัยมาก่อน อธิการบดีไม่สามารถแต่งตั้งบุคคลเหล่านี้เข้ามาช่วยบริหารการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยในระดับรองอธิการบดีได้ แม้จะมีความสามารถเพียงใดก็ตามแต่ขาดคุณสมบัติข้างต้น

ผลกระทบที่ตามมาก็คือ อธิการบดีและรองอธิการบดีที่ได้มาจึงต้องเป็นผู้ที่อยู่ในแวดวงของมหาวิทยาลัยของรัฐที่อยู่ในระบบราชการและยึดติดด้วยระบบราชการ และหนีไม่พ้นที่จะเอาระบบราชการมาเป็นแบบอย่างการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ก็มีแนวโน้มที่จะอิงระบบราชการหรือเลียนแบบระบบราชการจนยากจะหนีพ้นระบบราชการไปได้

ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งอยู่ในระบบราชการยังเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาดำรงตำแหน่งอธิการบดีและในบางสถาบันให้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กว้างขวางมากกว่า

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งได้อีก มิได้กำหนดจำนวนวาระที่ดี และมีได้กำหนดให้ปฏิบัติการเต็มเวลาในมหาวิทยาลัย ซึ่งหมายถึงว่าอธิการบดีจะไปปฏิบัติภารกิจที่อื่นที่มีใช้ของสถาบันก็ได้ เหล่านี้เป็นจุดอ่อนที่ปรากฏในพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐบาลในปัจจุบัน

2) สภามหาวิทยาลัย

องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยได้มีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากมหาวิทยาลัยในระบบราชการไปบ้าง โดยให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 14 คน โดยตำแหน่ง 2 คน คือ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ที่เหลือ 12 คน ได้บังคับให้เลือกจากบุคคลในท้องถิ่นจำนวน 4 คน ส่วนฝ่ายมหาวิทยาลัยนั้นเลือกโดยสภาวิชาการ 2 คน และเลือกโดยสภาคณาจารย์ 5 คน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับสภามหาวิทยาลัยก็คือการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งทั้ง 12 คน นั้นฝ่ายมหาวิทยาลัยเป็นคนเลือก ไม่เปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเลือกผู้แทนของตนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกิจการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย จึงกลายเป็นจุดอ่อนของมหาวิทยาลัยที่อาจจะเลือกเฉพาะคนที่ตนรู้จักหรือเป็นคนของตนเข้ามา ทำให้อยู่ในวงแคบและถูกชักนำโดยคนภายในมหาวิทยาลัยเพราะเป็นผู้ที่เลือก ทำให้สภามหาวิทยาลัยขาดความเข้มแข็งไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความคิดที่หลากหลายหรือความคิดที่สร้างสรรค์ ซึ่งย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายภายใต้สภาวะเช่นนี้

ผลกระทบที่ตามมาก็คือความอึดอืดระหว่างสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัย เนื่องจากสภาฯ เลือกผู้บริหารและผู้บริหารเลือกกรรมการสภาฯ เข้าระบบแบบเดียวกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ซึ่งยากที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในมหาวิทยาลัยได้ ถ้าผู้บริหารไม่ต้องการหรือถ้าผู้บริหารปฏิบัติงาน โดยไร้ประสิทธิภาพ สภาฯ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอธิการบดีได้ง่าย ๆ แม้จะมีอำนาจก็ตาม

3) อำนาจของสภามหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติได้กำหนดอำนาจของสภามหาวิทยาลัยในด้านการบริหารการเงินและทรัพย์สิน การบริหารบุคคลซึ่งแตกต่างออกไปจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในระบบราชการ ซึ่งเป็นส่วนที่ดีที่ทำให้เกิดความคล่องตัวและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการ แต่มีข้อสังเกตสำหรับอำนาจต่าง ๆ ของสภาฯ ดังนี้

- ในด้านการบริหารวิชาการ สภาฯ ยังไม่ได้รับมอบอำนาจเต็มที่ เช่น การแบ่งส่วนงานยังอยู่ในอำนาจของทบวงฯ ต้องได้รับความเห็นชอบและอนุมัติจากทบวงฯ ซึ่งมีความล่าช้าตามระบบราชการ

การปรับเปลี่ยนจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะอุดมศึกษาซึ่งต้องการการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ที่ความรู้และการเรียนรู้ได้ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

- พระราชบัญญัติไม่ได้แบ่งแยกหน้าที่ให้ชัดเจนในระหว่างสภามหาวิทยาลัยกับผู้บริหารมหาวิทยาลัย หน้าที่ของสภาฯ หลายประการคล้ายคลึงกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ทำให้มีข้อสังเกตดังนี้ :

- ✧ หน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยที่ควรจะเป็นก็คือ กำหนดนโยบาย และมีภารกิจในการกำกับดูแลมหาวิทยาลัยให้ดำเนินการตามนโยบายที่ได้มอบหมาย ตลอดจนติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินการในภารกิจเหล่านั้น
- ✧/ หน้าที่ของฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัย ก็คือ การดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สอดคล้องกับนโยบายและให้ได้ประสิทธิภาพ คุณภาพ และมาตรฐานตามเป้าหมายที่สภามหาวิทยาลัยได้กำหนดเอาไว้
- ✧ เมื่อพิจารณาหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจะเห็นความแตกต่างกับหน้าที่ ๆ ควรจะเป็น คือ :
 - ไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้ทำการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย จึงไม่อาจจะทราบได้ว่าฝ่ายบริหารได้ดำเนินการตามนโยบาย และภารกิจที่ได้รับมอบหมายมากน้อยเพียงใด ได้ประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายหรือไม่ ควรจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไร
 - อำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยค่อนข้างกว้างขวาง ถ้าหากไม่กระจายอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหาร สภามหาวิทยาลัยก็จะปฏิบัติหน้าที่เสมือนฝ่ายบริหารเสียเอง กลายเป็นการแก้ปัญหาประจำวัน ไม่มีโอกาสปฏิบัติภารกิจที่สำคัญอันเป็นหน้าที่ที่ควรจะทำ
 - การที่ไม่มีมาตรการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลไม่ได้สร้างความตื่นตัว ความกระตือรือร้นให้แก่ฝ่ายบริหารที่จะดำเนินการแก้ไขพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนางานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ และอาจจะผันแปรเข้าสู่ความเฉื่อยชาทำงานแบบราชการไปได้ง่าย ๆ

- พระราชบัญญัติไม่มีมาตราใดเลยที่กำหนดให้มีมาตรการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เช่น ให้มีกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล จึงไม่อาจจะประกันได้ว่าเมื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชบัญญัติแล้ว การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาจะทำให้ได้ประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐานดีขึ้นกว่าเดิมมากนักยิ่งใด

4) การกำกับและควบคุมมหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติได้กำหนดให้รัฐมนตรีมีหน้าที่กำกับและควบคุม โดยทั่วไป ซึ่งกิจการของมหาวิทยาลัย บรรดาเรื่องที่มหาวิทยาลัยจะต้องเสนอไปยังคณะรัฐมนตรี ให้รัฐบาลเป็นผู้เสนอ

การกำหนดหน้าที่ซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยไว้เช่นนี้ เป็นการซ้ำซ้อน ซึ่งสวนทางกับการกระจายอำนาจและเป็นปัญหาทางกฎหมาย เพราะถ้ารัฐมนตรีใช้อำนาจนี้จริงก็เท่ากับว่าเรื่องทุกเรื่องที่ผ่านมาสภามหาวิทยาลัยจะต้องให้รัฐมนตรีอนุมัติด้วย นอกจากนี้เป็นการเปิดทางให้การเมืองเข้ามาแทรกแซงกิจการของมหาวิทยาลัยได้ง่ายขึ้น

ด้วยข้อสังเกตต่าง ๆ ที่ระบุนี้เพียงแต่ชี้ให้เห็นว่ายังมีจุดอ่อนในตัวพระราชบัญญัติอยู่หลายประเด็นที่ควรจะได้มีการแก้ไข

9.9 สรุป

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างกว้างขวาง สร้างความสูญเสียให้แก่ทุกฝ่ายทั้งในด้านส่วนบุคคล อันได้แก่ นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอง ความสูญเสียของชุมชนและสังคม ตลอดจนความสูญเสียของชาติบ้านเมืองในลักษณะต่าง ๆ กัน อันเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไข

การแก้ไขวิกฤตอุดมศึกษาไทยนั้นมิใช่เป็นการแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาของชาติด้วย อันได้แก่ ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารและจัดการ การขยายการศึกษาภายใต้งบประมาณที่จำกัด ความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ การขยายวิชาการใหม่ ๆ ให้ทันโลก การขยายการอุดมศึกษาสู่ปวงชน ความจำเป็นที่จะต้องเปิดอุดมศึกษาโดยเสรี การกำกับดูแลให้อุดมศึกษาได้คุณภาพและมาตรฐาน ความจำเป็นในด้านเสรีภาพของการดำเนินงานและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เกิดในสถาบันอุดมศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลง รัฐจะต้องยอมรับว่าการต่อสู้ด้วยพลังสมองและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสำคัญที่สุดในโลกยุคโลกาภิวัตน์ รัฐจะต้องทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอ เพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอันเป็นแหล่งเพาะ สะสม พัฒนาและผลิตมันสมองของชาติให้มีความเข้มแข็ง สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ตามความต้องการของชาติได้ จะต้องเปลี่ยนจากระบบควบคุมมาเป็นระบบส่งเสริมสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา ให้อุดมศึกษาเปิดเสรีเข้าถึงปวงชน มีความทันสมัยสามารถแข่งขันในระดับสากลได้ รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลี้ยงตนเองและพึ่งพาตนเองให้มาก ๆ ยิ่งขึ้น จะต้องดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษามีเอกภาพทางนโยบาย มีแผนพัฒนาที่เป็นระบบต่อเนื่อง มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติและเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลที่ชัดเจน มีมาตรการการลงทุนกำกับในการกิจนั้นอย่างครบถ้วน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยชักนำให้มีการปรับ รื้อระบบและปฏิรูปการบริหารการจัดการด้านอุดมศึกษา เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพคุณภาพและมาตรฐานตลอดเวลา

ลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคตที่น่าจะเป็นก็คือ มีขนาดพอเหมาะที่จะบริหารและจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลรักษาผลประโยชน์และใช้ประโยชน์ มีการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในการเรียนการสอน มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาบุคลากรและนิสิตนักศึกษาให้มีจริยธรรมและคุณธรรม ผลิตบัณฑิตมุ่งในคุณภาพพอ ๆ กับปริมาณ มีความหลากหลายในการจัดหลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน มีการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของสถาบันและชุมชน มีเครือข่ายสัมพันธ์ร่วมกับองค์กรอื่น ดูดซับองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เข้าสู่ระดับสากล

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรื้อระบบและปฏิรูปอยู่เสมอเพื่อแก้ไข ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ และให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก รัฐต้องเป็นแกนนำในการปรับเปลี่ยนเหล่านี้และการปรับเปลี่ยนจะต้องร่วมมือดำเนินการกันทุกฝ่าย

สถาบันอุดมศึกษามีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนไป 4 ทาง ทางแรกคือรื้อปรับระบบภายในสถาบันในระบบราชการ ซึ่งมีมาตรการหลายอย่างที่สามารถทำได้ อันได้แก่ มาตรการทั่วไป ประกอบด้วย การกระจายอำนาจการบริหาร การลดขั้นตอนของการทำงาน การลดตำแหน่งที่ไม่จำเป็น การมอบหมายภาระหน้าที่การงานที่ชัดเจนและครบถ้วน การจัดการให้มีความคล่องตัว การมีหนังสือ คู่มือปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจน มาตรการการปรับองค์กรหรือโครงสร้างของสถาบันอันประกอบไปด้วยการพัฒนาสถาบันให้มีเอกลักษณ์ของความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทาง การพัฒนาหน่วยงานวิจัยสถาบัน การพัฒนาเครือข่ายข้อมูล ข่าวสาร การยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น มาตรการการปรับระบบบริหารและการจัดการอันประกอบด้วย การปรับสภามหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง การสรรหาผู้บริหารที่มีคุณภาพ การจัดการอุดมศึกษาให้ได้คุณภาพ คุณภาพของหลักสูตร การปฏิรูปการเรียนการสอนและการจัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตนเอง

ทางเลือกที่สองที่สถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาได้ก็โดยการจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่ ประกอบการหารายได้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเงินนอกงบประมาณเข้าสู่สถาบันฯ อันได้แก่ รายได้ ค่าธรรมเนียมการศึกษาจากหลักสูตรปกติ หลักสูตรพิเศษ หลักสูตรสอนทางไกลและนักศึกษาต่างชาติ รายได้จากงานวิจัยอันประกอบด้วยงบประมาณวิจัย ผลผลิตจากงานวิจัย สิทธิประโยชน์และทรัพย์สินทางปัญญา รายได้จากงานบริการอันประกอบด้วยการจัดการประชุม สัมมนา หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การรับทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์ การเปิดสถานบริการ การเป็นที่ปรึกษาให้แก่ธุรกิจเอกชน รายได้จากการร่วมลงทุน การลงทุนโดยตรงและการรับบริจาค นำรายได้เหล่านี้เข้าระบบบริหารและจัดการเป็นเงินนอกงบประมาณผสมผสานเข้ากับเงินงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา เช่น เป็นเงินเพิ่มพิเศษเพื่อรักษาคณาจารย์ที่มีคุณภาพสูง

ทางเลือกที่สามก็คือ การจัดระบบคู่ขนานระหว่างระบบราชการกับระบบที่ไม่เป็นราชการ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาสามารถจะทำได้โดยจัดตั้งหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการโดยไม่ใช้ระบบราชการ ทำกิจกรรมที่มุ่งหวังผลกำไรหรือผลประโยชน์ตอบแทน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สถาบันวิทยบริการ สถาบันพัฒนาผลงานวิจัย สถาบันศึกษานานาชาติ สถานพยาบาล ศูนย์บริการอุทยานวิทยาศาสตร์ เป็นแหล่งหารายได้เงินนอกงบประมาณ คู่ขนานไปกับการใช้งบประมาณที่เป็นระบบราชการอันเป็นแหล่งที่มีการบริหารจัดการโดยไม่หวังผลกำไร

ทางเลือกที่สี่ ก็คือ การปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาให้ออกนอกระบบราชการตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล ซึ่งทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการบริหารการเงินและทรัพย์สิน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ แต่จะต้องแก้ไขในสิ่งที่ยังเป็นจุดอ่อนบางประการที่เกิดขึ้น อันได้แก่ คุณสมบัติและวาระของผู้บริหารระดับสูง การสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัย การแยกหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยให้เป็นผู้กำหนดนโยบาย กำกับดูแล ติดตามตรวจสอบการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาและกำหนดภาระหน้าที่ให้ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและประกอบภารกิจตามหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารการจัดการอุดมศึกษาไทยได้ประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐานตามหลักสากลอย่างแท้จริง

บทที่ 10

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิกฤตอุดมศึกษาและทางออกนั้น คณะวิจัยฯ ได้ทำการศึกษาและวิจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก รูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทของอุดมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 ปัญหาวิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก อุดมศึกษาไทยสู่การเปิดเสรี อุดมศึกษาไทยสู่ปวงชน การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา อุดมศึกษาไทยกับการเข้าสู่ระบบนานาชาติ และการปรับเปลี่ยน รั้วระบบและปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ซึ่งแบ่งเป็นบทต่าง ๆ จำนวน 9 บท แต่ละบทมีผลสรุปดังนี้ :

ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก

ความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ยังผลให้เกิดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ เกิดการรวมกลุ่มประเทศคู่แข่งทางการค้า มีมาตรการใหม่ ๆ ในการกีดกันทางการค้า เกิดการโยกย้ายฐานการผลิตและแรงงาน ส่งผลกระทบให้เกิดความยากจนใหม่ ๆ ในประเทศพัฒนา มีกระแสหลักในระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ เกิดขึ้น เป็นกระแสสากลนิยม ภูมิภาคนิยม พหุภาคนิยม การข้ามชั่วภูมิภาคนิยม และโลกไร้พรมแดน

การขยายตัวของปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและความมั่นคงของประเทศไทยอย่างกว้างขวางต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ จะมีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ สร้างปัญหาให้เกิดความสลับซับซ้อนมากขึ้น ในมิติเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างภายในที่ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น เกษตรกรรมจะเปลี่ยนเป็นรายใหญ่และเป็นธุรกิจมากขึ้น จะมีการขยายฐานการผลิตไปใช้แรงงานตามภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น การค้า การลงทุน รวมทั้งบุคลากรจะขยายตัวเชื่อมโยงในกลุ่มประเทศในภูมิภาคมากขึ้น ธุรกิจแต่ละธุรกิจจะมีเครือข่ายโยงใยเป็นธุรกิจแห่งชาติและขยายข้ามชาติ มิติทางด้านสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การขยายตัวของชนชั้นกลางจะมากขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ชุมชนเมืองจะแผ่กว้างออกไป โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลง มีคนวัยทำงานมากขึ้น สังคมเกษตรจะกลายเป็นครอบครัวเล็ก มีความสัมพันธ์น้อยลงไปเรื่อย ๆ มีลักษณะเป็นพหุนิยม มีความหลากหลายและมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น เรียกร้องผลประโยชน์มากขึ้น มีความต้องการการศึกษาทั้งในและนอกระบบสูงขึ้น